

Dansk udgave

Retsforskrifter

Indhold

I Retsakter, hvis offentliggørelse er obligatorisk

.....

II Retsakter, hvis offentliggørelse ikke er obligatorisk

Kommissionen

2003/292/EF:

- ★ **Kommissionens beslutning af 9. april 2002 om en fusions forenelighed med fællesmarkedet og EØS-aftalen (Sag COMP/M.2568 – Haniel/Ytong) (meddelt under nummer K(2002) 1396) ⁽¹⁾**..... 1

2003/293/EF:

- ★ **Kommissionens beslutning af 11. december 2002 om Spaniens støtteforanstaltninger til fordel for landbrugssektoren som følge af prisstigningerne på brændstof (meddelt under nummer K(2002) 4378)**..... 24

2003/294/EF:

- ★ **Kommissionens beslutning af 11. december 2002 om Portugals anvendelse af ordningen om finansiel og skattemæssig støtte til frizonen på Madeira i tidsrummet mellem den 1. januar og den 31. december 2000 (meddelt under nummer K(2002) 4825) ⁽¹⁾**..... 45

2003/295/EF:

- ★ **Kommissionens beslutning af 5. februar 2003 om Det Forenede Kongeriges påtænkte ad hoc støtte til CLYDEBoyd efter tilskudsordningen for godshåndteringsanlæg (Freight Facilities Grant Scheme — FFG) (meddelt under nummer K(2003) 388) ⁽¹⁾**..... 50

2

⁽¹⁾ EØS-relevant tekst

DA

De akter, hvis titel er trykt med magre typer, er løbende retsakter inden for landbrugspolitikken og har normalt en begrænset gyldighedsperiode.

Titlen på alle øvrige akter er trykt med fede typer efter en asterisk.

II

(Retsakter hvis offentliggørelse ikke er obligatorisk)

KOMMISSIONEN

KOMMISSIONENS BESLUTNING

af 9. april 2002

om en fusions forenelighed med fællesmarkedet og EØS-aftalen

(Sag COMP/M.2568 – Haniel/Ytong)

(meddelt under nummer K(2002) 1396)

(Kun den tyske udgave er autentisk)

(EØS-relevant tekst)

(2003/292/EF)

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER HAR —

ud fra følgende betragtninger:

under henvisning til traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab,

under henvisning til aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, særlig artikel 57, stk. 2, litra a),

under henvisning til Rådets forordning (EØF) nr. 4064/89 af 21. december 1989 om kontrol med fusioner og virksomheds-overtagelser ⁽¹⁾, senest ændret ved forordning (EF) nr. 1310/97 ⁽²⁾, særlig artikel 8, stk. 2,

under henvisning til Kommissionens beslutning af 30. november 2001 om at indlede procedure i denne sag,

efter høring af Det Rådgivende Udvalg for Kontrol med Fusioner og Virksomhedsovertagelser ⁽³⁾,

under henvisning til den endelige rapport fra høringskonsulenten i denne sag ⁽⁴⁾, og

(1) Den 16. oktober 2001 modtog Kommissionen i overensstemmelse med artikel 4 i forordning (EØF) nr. 4064/89 (»fusionsforordningen«) en anmeldelse, hvorefter Haniel Bau-Industrie Porenbeton Holding GmbH, som indgår i Haniel-koncernen (»Haniel«), påtænkte at erhverve ene-kontrol med Ytong Holding AG (»Ytong«) ved køb af andele.

(2) Efter at have behandlet anmeldelsen konkluderede Kommissionen indledningsvis, at den anmeldte transaktion er omfattet af fusionsforordningens anvendelsesområde og rejser alvorlig tvivl med hensyn til, om den er forenelig med fællesmarkedet og EØS-aftalen.

(3) Den 30. november 2001 besluttede Kommissionen derfor i henhold til fusionsforordningens artikel 6, stk. 1, litra c), at indlede proceduren. For så vidt den påtænkte fusion vedrører Tyskland, henviste Kommissionen med beslutning af samme dag sagen til de kompetente tyske myndigheder i henhold til fusionsforordningens artikel 9, stk. 3.

(4) Efter en indgående undersøgelse af sagen er Kommissionen nu nået til den konklusion, at den anmeldte fusion ganske vist som sådan kan styrke en dominerende stilling, som bevirker, at den effektive konkurrence vil blive hæmmet betydeligt inden for en væsentlig del af fællesmarkedet. De tilsagn, som Haniel har afgivet, gør det

⁽¹⁾ EFT L 395 af 30.12.1989, s. 1; (berigtiget i EFT L 257 af 21.9.1990, s. 13).

⁽²⁾ EFT L 180 af 9.7.1997, s. 1.

⁽³⁾ EUT C 107 af 6.5.2003.

⁽⁴⁾ EUT C 107 af 6.5.2003.

imidlertid muligt at løse konkurrenceproblemerne i forbindelse med fusionen.

kerede huse i Tyskland, Nederlandene, Belgien, Frankrig og Østrig.

- (10) Haniel har til hensigt at overtage alle andele i Ytong.

I. PARTERNE OG TRANSAKTIONEN

- (5) I sektoren for byggematerialer er Haniel aktiv inden for fremstilling og salg af byggematerialer til vægkonstruktion som f.eks. kalksandsten, porebeton og færdigblandet beton. Haniels væsentlige aktiviteter er koncentreret i Tyskland; via sin indirekte kapitalandel i det nederlandske kooperativ Coöperatieve Verkoop- en Produktievereniging van Kalkzandsteenproducenten («CVK») driver Haniel imidlertid også virksomhed i Nederlandene. Haniel har kapitalandele i ca. 30 kalksandstensfabrikker i Tyskland, 8 i Nederlandene, 1 i Belgien og 2 i Polen. Derudover driver Haniel en kalksandstensfabrik til formursten (facadesten) i Danmark og har kapitalandele i 3 fabrikker for fremstilling af færdigblandet beton i Frankrig.
- (6) Den 4. september 2001 modtog Kommissionen en anmeldelse, hvorved Haniel ved fusion påtænkte at overtage Fels-Werke GmbH («Fels»), et datterselskab af Preussag AG («Preussag»), (COMP/M.2495 — Haniel/Fels). Med hensyn til det tyske marked henviste Kommissionen ved beslutning af 30. november 2001 sagen til de kompetente tyske myndigheder i henhold til fusionsforordningens artikel 9. Ved beslutning af 21. februar 2002 erklærede Kommissionen i øvrigt denne fusion for forenelig med fællesmarkedet i henhold til fusionsforordningens artikel 8, stk. 2.
- (7) Fels fremstiller selv eller via sit datterselskab Hebel AG («Hebel») byggematerialer som f.eks. porebeton, kalkprodukter, gipsfiberplader og tørmørtelprodukter og sælger disse. Selskabet driver desuden virksomhed inden for fremstilling og salg af præfabrikerede huse lavet af porebeton samt planlægning og opførelse af porebeton-produktionsanlæg.
- (8) En anden fusion, som Haniel deltager i, blev anmeldt af Haniel og Cementbouw Handel & Industrie BV. («Cementbouw») den 24. januar 2002 (COMP/M.2650 — Haniel/Cementbouw/JV (CVK)). Denne anmeldelse blev foretaget efter opfordring fra Kommissionen og vedrører en transaktion, hvorved Haniel og Cementbouw i 1999 erhvervede fælles kontrol med den nederlandske producent af kalksandsten, CVK. Den 25. februar 2002 besluttede Kommissionen i henhold til fusionsforordningens artikel 6, stk. 1, litra c), at indlede proceduren i denne sag. Denne sag er på nuværende tidspunkt stadig under behandling.
- (9) Ytong er et datterselskab af Rheinisch-Westfälischen Kalkwerke AG, som på sin side kontrolleres af det britiske selskab RMC plc. Ytong driver virksomhed inden for fremstilling og salg af porebetonprodukter og præfabri-

II. FUSION

- (11) Gennem erhvervelse af alle andele i Ytong har Haniel til hensigt at opnå enekontrol med dette selskab. Transaktionen udgør derfor en fusion efter fusionsforordningens artikel 3, stk. 1, litra b).

III. FÆLLESSKABSDIMENSION

- (12) De deltagende virksomheders samlede omsætning på verdensplan overstiger 5 mia. EUR ⁽⁵⁾ (Haniel: 18,7 mia. EUR, Ytong: 0,4 mia. EUR). Haniel og Ytong har hver især en samlet omsætning i Fællesskabet på over 250 mio. EUR (Haniel: 17,5 mia. EUR, Ytong: 0,3 mia. EUR). Ingen af de deltagende virksomheder har over to tredjedele af sin samlede omsætning på fællesskabsplan i én og samme medlemsstat. Den anmeldte fusion er derfor af fællesskabsdimension.

IV. SAGSFORLØB

- (13) Den 13. november 2001 modtog Kommissionen en anmodning fra den kompetente tyske konkurrencemyndighed, Bundeskartellamt, om at henvise den påtænkte fusion, for så vidt den vedrører Tyskland, til de tyske konkurrencemyndigheder. Anmodningen om henvisning vedrører markedet for byggematerialer til bagmur over terrændæk i Tyskland, men ikke markederne for byggematerialer til vægkonstruktion uden for Tyskland. Ved beslutning af 30. november 2001 henviste Kommissionen sagen, for så vidt den vedrører Tyskland, til de kompetente tyske myndigheder.
- (14) Ligeledes den 30. november 2001 besluttede Kommissionen efter fusionsforordningens artikel 6, stk. 1, litra c) at indlede proceduren, for så vidt angår den del af sagen, der ikke blev henvist til de tyske myndigheder.
- (15) Den 21. februar 2002 fandt der en mundtlig høring sted. Haniel og Ytong samt Cementbouw og CVK deltog i denne høring.

⁽⁵⁾ Omsætningen blev beregnet på grundlag af fusionsforordningens artikel 5, stk. 1, og Kommissionens meddelelse om beregning af omsætning (EFT C 66 af 2.3.1998, s. 25). Omsætninger inden den 1. januar 1999 blev beregnet på grundlag af de gennemsnitlige ecurser og omregnet til euro i forholdet 1:1.

V. FORENELIGHED MED FÆLLESMARKEDET

A. DE RELEVANTE PRODUKTMARKEDER

(16) Der er overlapninger mellem parternes aktiviteter med hensyn til produktion og salg af byggematerialer til vægkonstruktion. Haniel producerer og sælger kalksandsten og elementer af kalksandsten, i Nederlandene via kooperativet CVK. Ytong står for fremstillingen af porebeton. Foruden kalksandsten, porebeton og gipsprodukter anvendes også betonprodukter og tegl til konstruktion af vægge samt, om end i mindre omfang, stål- og træplader.

1. PRODUKTER

(17) Kalksandsten er en mursten fremstillet af kalk, sand og vand, som derpå presses og hærdes under damptryk. Kalksandsten anvendes udelukkende til konstruktion af vægge. Stenene bliver i reglen enten pudset, påført tyndpuds eller skjult bag en skalmur. Hvis murværk af kalksandsten er synligt, er der i reglen tale om kalksandsten til formur (facadesten), som kun fremstilles i små formater⁽⁶⁾. Disse udgør et særskilt marked, som ikke vil blive behandlet yderligere i denne forbindelse, da parterne kun i ringe udstrækning fremstiller sådanne formursten. Foruden kalksandsten anvendes også større vægelementer af kalksandsten (i Nederlandene normalt med mål på indtil 900 × 625 × 300 mm).

(18) Porebeton er en byggesten af sand, kalk og cement, som under fremstillingsprocessen gennem tilførsel af aluminiumspulver og dets reaktion med vand danner en fin porestruktur. Porebetonprodukter (porebetonsten, porebetonblokke og porebetonelementer) anvendes hovedsagelig til bygningskonstruktion. Med hensyn til vægge kan de anvendes til både bærende vægge — navnlig porebetonsten og -elementer med stor densitet — og ikke-bærende vægge.

(19) Gips er et let byggemateriale, som udelukkende anvendes til ikke-bærende vægge; materialet har en meget lav bæreevne. Det anvendes i form af gipsbyggeblokke og gipsplader.

(20) Beton er et andet meget brugt byggemateriale til vægkonstruktion. Betonvægge kan fremstilles ved, at færdigblandet beton støbes på stedet (in-situ beton), eller gennem anvendelse af præfabrikerede vægelementer af beton. En tredje form for beton er betonblokke i små formater. Betonvægge konstrueres næsten udelukkende som bærende vægge.

(21) In-situ beton kan enten ved hjælp af den traditionelle metode støbes på stedet i specialfremstillede forskallinger eller anvendes i forbindelse med den såkaldte tunnelmetode (nederlandsk: »tunnelgietsbouw«), hvor vægge og lofter ved hjælp af præfabrikerede »tunnelforskallinger« støbes i én arbejdsgang.

(22) Præfabrikerede vægelementer af beton fremstilles på fabrikker på grundlag af præcise specifikationer, transporteres derefter til byggepladsen og monteres i den bygning, som de er bestemt til. Præfabrikerede vægelementer af beton er hovedsagelig fuldstændige vægge. De er betydelig større end de kalksandsten eller elementer af kalksandsten, der i overvejende grad anvendes til murværk, og anvendelsen heraf kræver tungt udstyr.

(23) Teglsten fremstilles af en blanding af ler og vand gennem brænding ved over 1 000 °C. Der er tale om det klassiske materiale til murværk. De enkelte teglstens størrelse er imidlertid begrænsede, da der under brændingen opstår deformationer som svind og krumninger. Ved forarbejdningen af disse produkter kræves der derfor også normalt fugning for at opveje disse deformationer.

(24) Stålplader anvendes hovedsagelig inden for erhvervsbyggeri og i mindre udstrækning inden for boligbyggeri. De har f.eks. til formål at udfylde vægrummet i forbindelse med bærende beton- eller stålkonstruktioner. I disse tilfælde består væggen sædvanligvis af to stålplader med en kerne af isoleringsmateriale (metalsandwichplader).

(25) Træplader anvendes inden for både erhvervs- og boligbyggeri, hovedsagelig i form af præfabrikerede vægelementer, hvormed bygninger afsluttes på ydersiderne, hvor der ikke findes bærende ydervægge. Træ anvendes i Nederlandene kun i undtagelsestilfælde til bærende vægge.

2. AFGRÆNSNING AF DE RELEVANTE PRODUKTMARKEDER, DER KAN KOMME I BETRAGTNING

(26) Kommissionen skal ved fastsættelsen af et relevant produktmarked vurdere en række produktmarkedsafgrænsninger, der kan komme i betragtning. Det skal i den forbindelse tages i betragtning, at anvendelsen og dermed substituerbarheden af forskellige byggematerialer til vægkonstruktion i ikke ubetydelig grad afhænger af nationale byggeskikke og -traditioner samt rammebetingelserne for byggeindustrien og derfor til dels er meget forskellig i nogle af EØS-landene. Kommissionen har i det væsentlige begrænset sin undersøgelse til forholdene i Nederlandene, da fusionen kun i denne medlemsstat medfører sammenlægninger af markedsandele, der er af konkurrenceretlig relevans.

⁽⁶⁾ Maks. 240 × 175 × 113 mm.

a) **Den anmeldende parts markedsafgrænsning (byggematerialer til vægkonstruktion)**

- (27) Efter Haniels opfattelse skal der på grund af de eksisterende konkurrencevilkår, navnlig manglen på enhver prismæssig differentiering med hensyn til anvendelsen og det fælles salg via grossister inden for byggematerialer, tages udgangspunkt i et enkelt marked for byggematerialer til vægkonstruktion (byggematerialer til vægkonstruktion). Dette marked omfatter alle produkter, som anvendes til konstruktion af vægge: teglsten, betonsten, kalksandsten, porebetonsten, præfabrikerede vægelementer af beton, elementer af kalksandsten, porebetonelementer, murmørtel, in-situ beton, stålplader, gipsplader/byggeblokke, træplader. Med hensyn til konceptionen af en bygning har Haniel anført, at der generelt er mulighed for at vælge mellem forskellige løsninger til vægkonstruktionen.
- (28) Ifølge Haniel fastlægger arkitekten eller projektudvikleren sædvanligvis de krav, der skal opfyldes med hensyn til bygningens bæreevne, ældningsbestandighed, vedligeholdelsesudgifter, varmeisolering, brandsikring og lydisolering. I nogle tilfælde vælger arkitekten også byggematerialet i bygningsspecifikationerne. Ifølge Haniel giver disse specifikationer imidlertid også i mange tilfælde mulighed for alternative løsninger. Byggevirkomheden er frit stillet med hensyn til valget af byggemateriale, forudsat at ydelsesspecifikationerne opfyldes med det valgte byggemateriale. Byggevirkomheden kan således i forbindelse med et projektforslag vælge et bestemt byggemateriale eller foreslå forskellige løsninger.
- (29) Haniel har imidlertid erkendt, at de forskellige byggematerialer til vægkonstruktion ikke er fuldstændig substituerbare med hensyn til alle anvendelsesformål. I forbindelse med de betydelige forskelle i kravene til byggematerialer, som anvendes til bærende og ikke-bærende vægge, finder Haniel det hensigtsmæssigt at foretage en afgrænsning mellem særskilte markeder for byggematerialer til henholdsvis bærende vægge og ikke-bærende vægge.

b) **Kommissionens tidligere praksis (murværk/bærende murværk)**

- (30) I sin beslutning i Preussag/Hebel-sagen ⁽⁷⁾ overvejede Kommissionen to alternative afgrænsninger af produktmarkedet uden imidlertid at lægge sig fast i denne henseende. Kommissionen overvejede på den ene side muligheden af et marked for alle byggematerialer til vægkonstruktion, som omfatter teglmursten, kalksandsten, porebetonsten og pimpsten, der kan anvendes til at konstruere vægge ved at lægge »sten på sten« (murværk). Det fremgik af de daværende undersøgelser, at disse produkter var indbyrdes substituerbare i byggeplanlæg-

ningsfasen. Inden for denne markedsafgrænsning anså Kommissionen en yderligere sondring mellem bærende og ikke-bærende vægge (bærende murværk) for at være mulig. Præfabrikerede vægelementer af beton og in-situ beton blev ikke taget i betragtning i forbindelse med disse overvejelser.

c) **Bundeskartellamts praksis (murværk)**

- (31) Bundeskartellamt afgrænser som fast praksis produktmarkedet inden for byggematerialer til vægkonstruktion på samme måde, som Kommissionen først og fremmest overvejede i Preussag/Hebel-sagen. Bundeskartellamt har i sine beslutninger taget udgangspunkt i et marked for byggematerialer til bagmur over terrændæk, som omfatter porebetonprodukter, kalksandstenprodukter, murteglsten, pimp- og betonsten (murværk). Bundeskartellamt sonderer ikke mellem bærende og ikke-bærende vægge. I Tyskland er de materialer, der anvendes til begge slags vægge, efter Bundeskartellamts opfattelse i det væsentlige de samme.

d) **Den nederlandske konkurrencemyndighed NMa's praksis (byggematerialer til bærende vægkonstruktion)**

- (32) Nederlandse Mededingsautoriteit (NMa, den nederlandske konkurrencemyndighed) sonderer derimod mellem bærende og ikke-bærende vægge, da de materialer, der anvendes til bærende og til ikke-bærende vægge, efter NMa's opfattelse i Nederlandene i vidt omfang ikke er de samme ⁽⁸⁾. Kalksandsten, som anvendes til begge slags vægge, konkurrerer med hensyn til disse forskellige anvendelsesformål med andre materialer. NMa har i sin afgrænsning af markedet for byggematerialer til bærende vægge medtaget alle byggematerialer, der anvendes til bærende vægge. Dette omfatter ikke kun de i betragtning 31 nævnte byggematerialer til murværk (»sten på sten«), men også præfabrikerede betonelementer og in-situ beton. Det bemærkes imidlertid, at NMa i en senere beslutning har åbnet mulighed for også at sondre mellem in-situ beton og andre byggematerialer til vægkonstruktion ⁽⁹⁾.

3. VURDERING

- (33) På grundlag af de foreliggende oplysninger og navnlig den markedsundersøgelse, som Kommissionen har foretaget i den foreliggende sag, når Kommissionen — som allerede i sin beslutning af 21. februar 2002 i sag COMP/M.2495 — Haniel/Fels — ligesom NMa til den konklusion, at der i Nederlandene skal tages udgangspunkt i særskilte produktmarkeder for byggematerialer til bærende vægge og til ikke-bærende vægge, men at

⁽⁷⁾ Sag COMP/M.1866 — Preussag/Hebel, beslutning af 29. marts 2000 (EFT C 142 af 20.5.2000, s. 36); se imidlertid nu beslutningen af 21. februar 2002 i sag COMP/M.2495 — Haniel/Fels.

⁽⁸⁾ NMa, beslutning af 20. oktober 1998 i sag 124/CVK Kalkzandsteen.

⁽⁹⁾ NMa, beslutning af 29. februar 2000 i sag 2427/NCD — Fernhout.

det ikke er hensigtsmæssigt at foretage en opdeling i byggematerialer til murværk og andre materialer (navnlig betonprodukter). Markedet for byggematerialer til bærende vægge omfatter alle byggematerialer, som anvendes til bærende vægge, som f.eks. teglsten, kalksandsten, porebeton, betonsten, præfabrikerede vægelementer af beton og eventuelt in-situ beton. Resultatet af markedsundersøgelsen tyder imidlertid på, at in-situ beton bør udelukkes, navnlig in-situ beton, der forarbejdes ved hjælp af tunnelmetoden. En generel konklusion er imidlertid ikke nødvendig i denne henseende, da det ikke indvirker på vurderingen af fusionen. Markedet for byggematerialer til ikke-bærende vægge omfatter i overensstemmelse hermed alle byggematerialer, som anvendes i forbindelse med ikke-bærende vægge, som f.eks. kalksandsten, porebeton, gipsbyggeblokke og -plader, stålplader og træ. Følgende ligger til grund for denne konklusion:

- (34) Alle byggematerialer, som Haniel har medtaget i den markedsafgrænsning, som selskabet har foreslået, er egnede til konstruktion af vægge og anvendes også rent faktisk til dette formål. Kommissionens markedsundersøgelse i Nederlandene har imidlertid vist, at ikke alle disse materialer konkurrerer indbyrdes.

a) **Egenskaber ved de forskellige byggematerialer til vægkonstruktion**

- (35) De nævnte byggematerialer til vægkonstruktion har hver især forskellige egenskaber, som tages i betragtning ved valget af et bestemt byggemateriale til vægkonstruktion i forbindelse med et bestemt byggeprojekt.
- (36) Kalksandsten er som sådant et billigt byggemateriale, der ganske vist ikke kan nå samme dimensioner som præfabrikerede porebetonelementer, men med mål på indtil 900 × 625 × 300 mm kan de blive større end traditionelle mursten. Derudover har kalksandsten ligesom porebeton en glat overflade, som ikke kræver fugning. Elementerne kan klæbes sammen. Desuden tilsvares produkter af kalksandsten efter byggeplanerne på fabrikken, således at elementer, som danner gavlformen eller vinduesåbningerne, allerede er præfabrikerede. Alle disse aspekter nedsætter tids- og arbejdskraftforbruget i forhold til f.eks. teglsten. Samtidig kræver kalksandsten ingen store investeringer som tunge kraner, som i forbindelse med præfabrikerede elementer af beton, eller støbeforskallinger, som i forbindelse med in-situ beton. Som følge af materialets fremragende bærende egenskaber anvendes kalksandsten til bærende og i mindre omfang også til ikke-bærende vægge i Nederlandene. Ca. [60-80] (*) % af de kalksandsten, der anvendes til byggeri i Nederlandene, går til bærende murværk. Som materiale til ikke-bærende vægge er kalksandsten forbundet med

den ulempe, at det er et forholdsvis tungt materiale (ca. dobbelt så tungt som porebeton). Materialet har imidlertid gode lydisolierende egenskaber og egner sig især til høje, ikke-bærende vægge, som der ofte er behov for inden for erhvervsbyggeri. Kalksandsten er det traditionelle og mest populære byggemateriale til vægkonstruktion i Nederlandene.

- (37) Præfabrikerede betonelementer kræver ikke udgifter til muring, da de allerede har den størrelse, som den pågældende væg skal have. Beton som produkt kan fremstilles med forholdsvis enkle råmaterialer. Dog skal der anvendes større hjælpemidler som f.eks. kraner, når de skal monteres, hvilket på sin side er forbundet med visse investeringsomkostninger. De anvendes derfor først og fremmest til noget større projekter. Præfabrikerede vægelementer af beton anvendes hovedsagelig inden for erhvervsbyggeri (nederlandsk: »utiliteitsbouw«, forkortet »u-bouw«) og i mindre udstrækning inden for boligbyggeri (»woningbouw«, forkortet »w-bouw«). Dog kan det inden for boligbyggeri i forbindelse med mellemstore projekter fra ca. 10 enheder medføre omkostningsbesparelser, da væggen fremstilles på fabrikken, og monteringen på byggepladsen er forbundet med et relativt lavt arbejdskraft- og tidsforbrug. Jo større projektet er, desto lavere bliver omkostningerne i forbindelse med den færdige væg.
- (38) In-situ beton kræver på byggepladsen de største investeringer i forarbejdningen, og dette gælder navnlig in-situ beton i forbindelse med tunnelmetoden. Fremstillingen og anvendelsen af den forskalling, der er nødvendig til støbningen, og som anvendes gentagne gange i forbindelse med tunnelmetoden, er så omkostningskrævende, at den først svarer sig ved et minimum på 30-50 boligenheder og i så fald også kun, hvis disse fremstilles i identisk form og størrelse. Ved konstruktion med in-situ beton ved hjælp af tunnelmetoden er der dermed en forholdsvis ringe fleksibilitet med hensyn til form og størrelse. En sådan tilstræbes i Nederlandene imidlertid også i forbindelse med større projekter for at undgå monotont byggeri. Tunnelmetoden udgør derfor intet passende alternativ i forbindelse med mindre byggeprojekter og byggeprojekter, hvor der ikke er retvinklede former eller gentagne anvendelser. In-situ beton anvendes desuden også i forbindelse med opførelse af etageejendomme, hvis deres bæreevne sikres ved hjælp af et støbt betonskelet, som derpå udfyldes med byggematerialer til ikke-bærende vægge.
- (39) Porebeton er som sådant et dyrt byggemateriale til vægkonstruktion. Den fremstilles på grundlag af dyre udgangsmaterialer af høj kvalitet med store energiomkostninger. Større elementer skal armeres med stål, hvilket yderligere forhøjer prisen, da der i forbindelse med armerede elementer opstår betydelige omkostninger til fremstillingen af armeringselementerne. I modsætning til stålarmning i forbindelse med beton skal denne armering belægges af hensyn til korrosionsbeskyttelsen. Porebetons konstruktive egenskaber er lidt ringere end kalksandstens, men det er muligt at opføre indtil to etager med bærende vægge. Porebeton er imidlertid kendetegnet ved fremragende varmeisoleringsegenskaber. I Tyskland anvendes ca. 80 % af de porebetonprodukter, der

(*) Dele af denne tekst blev udeladt for at sikre, at ingen fortrolige oplysninger offentliggøres; de pågældende dele er omgivet af firkanterede parenteser og forsynet med en asterisk.

anvendes til vægkonstruktion, til bærende vægge, mens kun 20 % anvendes til ikke-bærende vægge. I Nederlandene er forholdet imidlertid omvendt; her anvendes porebeton i en størrelsesorden på ca. 80-85 % til ikke-bærende vægge.

- (40) Gips er et let materiale. På grund af disse egenskaber er det særdeles velegnet til ikke-bærende vægge. Kravene til gulvenes bæreevne er lave, og de er pladsbesparende. På grund af sin manglende bæreevne kan gips udelukkende anvendes til ikke-bærende vægge.
- (41) Teglsten er byggematerialer af forholdsvis lille format, og på grund af deres ujævne overflade bliver de sædvanligvis fuget. Forarbejdningen af dem er forbundet med et forholdsvis stort arbejdskraft- og tidsforbrug, hvilket gør teglsten uegnet til industrielt byggeri.

b) Sondringen mellem byggematerialer til bærende og til ikke-bærende vægge

- (42) Markedsundersøgelsen har vist, at beslutningen om, hvilket byggemateriale til vægkonstruktionen der vælges i forbindelse med et bestemt projekt, påvirkes af såvel ordregiveren og arkitekten som byggeentreprenøren. Hvilken af de tre persongrupper der har hvor meget indflydelse på valget af byggematerialet til vægkonstruktionen, afhænger af det enkelte tilfælde.
- (43) I den forbindelse spiller såvel specifikationen af ordregiverens præferencer med hensyn til f.eks. æstetik og byggeomkostninger såvel som arkitektens konstruktive krav en rolle. Kriterier, der tages i betragtning ved valget af de forskellige byggematerialer til vægkonstruktion, er kvalitet, konstruktive egenskaber, fleksibilitet i brug, udseende, materialets pris og forarbejdningsomkostninger. Der skal i denne sammenhæng tages hensyn til såvel de specielle krav, som byggeprojektet stiller, som bygningsanvendelsesformål, den nødvendige bæreevne, ældningsbestandighed, brandsikring og lydisolering, yderligere tekniske muligheder, tidsplan osv. samt projektets samlede omkostninger. For så vidt byggeentreprenøren har mulighed for at vælge byggematerialerne til vægkonstruktionen, er omkostninger og byggetempo aspekter, som denne tager i betragtning. Disse påvirkes igen af vedkommendes erfaring med bestemte byggematerialer og de investerings- og hjælpemidler (f.eks. kraner), der er til rådighed. Med hensyn til omkostningsfaktoren skal det tages i betragtning, at materialeomkostningerne altid kun udgør en del af de samlede omkostninger ved konstruktionen af en væg.
- (44) Kommissionen har derfor som led i markedsundersøgelsen spurgt alle disse beslutningstagere om, hvilken procedure de følger ved valget af byggematerialer til vægkonstruktion. Producenterne af de forskellige byggematerialer blev ligeledes anmodet om oplysninger. I Nederlandene fremgik det af denne forespørgsel, at der ved valget af byggematerialer principielt sondres mellem

byggematerialer til henholdsvis bærende vægge og ikke-bærende vægge.

- (45) Forskellen mellem bærende og ikke-bærende vægge er, som det allerede fremgår af betegnelsen, det pågældende byggematerials bærende funktion. Bærende vægge sikrer bygningsstabiliteten. Der er i den forbindelse ofte tale om ydervægge. Indervægge kan imidlertid også have en bærende funktion. Der må sondres mellem sådanne vægge og vægge, som ikke har en bærende funktion med hensyn til bygningen, men kun opdeler rummet eller udfylder mellemrum inden for et bærende skelet (yder- og indervægge). Materialer til bærende vægge skal opfylde visse krav med hensyn til trykstyrke, bæreevne og stivhed. Til byggematerialer til ikke-bærende vægge stilles der derimod andre, eventuelt endog modsatte krav. Lettere ikke-bærende vægge har således den fordel, at de belaster lofternes bæreevne mindre. Tynde, ikke-bærende vægge er endvidere pladsbesparende.
- (46) Disse forskellige krav til bærende og ikke-bærende vægge fører i Nederlandene til et valg mellem forskellige byggematerialer til disse forskellige anvendelsesformål. I Nederlandene anvendes først og fremmest kalksandsten til bærende vægge. [50-60]* % af alle bærende vægge fremstilles af kalksandsten. Beton er den næststørste gruppe byggematerialer. 12 % af alle bærende vægge fremstilles af in-situ beton. Mindst to femtedele af dette byggemateriale forarbejdes ved hjælp af tunnelmetoden ⁽¹⁰⁾. Bærende vægge af præfabrikerede vægelementer af beton tegner sig for 8 %. Porebeton og tegl spiller kun en meget underordnet rolle med en andel på 2 % (porebeton) og 5 % (tegl).
- (47) Til ikke-bærende vægge anvendes derimod først og fremmest gipsprodukter. De tegner sig for en andel på 44 % i forbindelse med de ikke-bærende vægge. Den næststørste andel har porebeton med 20 %, fulgt af kalksandsten med [15-20]* %.
- (48) Denne efterspørgselsadfærd er typisk for Nederlandene og adskiller sig principielt fra adfærden i andre lande som f.eks. Tyskland. Her er forholdet mellem anvendelsen af porebeton til bærende og ikke-bærende vægge nøjagtigt modsat af anvendelsen i Nederlandene. Mens 80 % af alle porebetonprodukter i Tyskland anvendes i forbindelse med bærende vægge, anvendes 85-90 % af alle porebetonprodukter i Nederlandene i forbindelse med ikke-bærende vægge. Beton spiller i Tyskland en mindre rolle i forbindelse med bærende vægge i boligbyggeri, mens teglsten og også andre mursten er af stor betydning. I Belgien synes betonsten derimod at være

⁽¹⁰⁾ Ifølge parterne tegner den mængde in-situ beton, der forarbejdes ved hjælp af tunnelmetoden, sig for 40 %; ifølge markedsundersøgelsen kan denne andel endog være højere.

væsentligt mere udbredt end i Nederlandene og anvendes, sammen med teglsten, som det klassiske byggemateriale til vægkonstruktion. Anvendelsen af in-situ beton ved hjælp af tunnelmetoden er langt mindre udbredt i Tyskland og Belgien end i Nederlandene.

(49) Grundene til denne forskellige efterspørgselsadfærd er for det første forskellige byggetraditioner og æstetiske forestillinger, for det andet det omfattende industrialiserede byggeri i Nederlandene.

(50) I Nederlandene er byggeaktiviteterne også inden for boligbyggeriet kendetegnet ved store projekter. Mindre end 20 % af det samlede nybyggeri inden for boliger er i form af individuelt husbyggeri. I Tyskland er det derimod over 90 %. I Nederlandene frigiver regeringen store arealer til bebyggelse, hvor byggeindustrien så opfører indtil flere tusinde boligheder (f.eks. de såkaldte »VINEX locaties«). I disse størrelsesordener svarer det sig at anvende byggematerialer, som kræver større investeringer og lavere arbejdskraftomkostninger, f.eks. in-situ beton i forbindelse med tunnelmetoden. Derfor spiller teglsten, som kræver et stort arbejdskraftforbrug på byggepladsen (lille størrelse og behov for fugning, idet det åbenbart også er muligt at lime teglsten) og dermed større arbejdskraftomkostninger og et større tidsforbrug, stort set ingen rolle.

(51) Kalksandsten er i Nederlandene det traditionelle byggemateriale, som er forholdsvis billigt, og der kan ligeledes bygges hurtigt og billigt med det med stor fleksibilitet (store elementer, fra fabrikken tilsavet til den krævede form, intet behov for fugning).

(52) Porebeton, der på grund af sin gode varmeisolering i stor udstrækning finder anvendelse i Tyskland i forbindelse med bærende vægge, kan ikke udnytte denne fordel i Nederlandene til opvejning af sin i forhold til kalksandsten betydeligt højere pris. I Tyskland anvendes 30 cm tykke porebetonelementer til bærende vægge. Disse skal kun pudses og males for at få en færdig væg, som opfylder høje varmeisoleringskrav. Der opstår ikke omkostninger til formur og yderligere isolering. I Nederlandene er glatte pudsede ydervægge derimod ikke sædvanlige. Her ønskes facader, som giver indtryk af at være teglbyggeri. Dette sker ved, at der opføres murede formure, som monteres foran den bærende væg. Dette betyder, at omkostningsfordelen ved porebeton, hvor der ikke er behov for isolering og formur, på forhånd bortfalder, og at porebeton dermed er et markant dyrere byggemateriale end kalksandsten. Porebeton anvendes i Nederlandene derfor kun i mindre omfang til bærende vægge inden for boligbyggeri.

(53) Da porebeton imidlertid prismæssigt ligger på samme niveau som gipsvægge, er relativt let, men giver en bedre varmeisolering, anvendes porebetonprodukter til

ikke-bærende vægge i Nederlandene. Kalksandsten anvendes ligeledes på dette område. For det første har dette byggemateriale meget gode lydisolerende egenskaber, hvilket i det enkelte tilfælde kan opveje dets ulemper som tungt byggemateriale. Endvidere egner det sig på grund af sine konstruktive egenskaber navnlig til høje, ikke-bærende vægge, som der hovedsagelig er behov for inden for erhvervsbyggeri.

(54) Dermed er der i Nederlandene kun i begrænset omfang konkurrence med hensyn til substituerbarhed mellem på den ene side produkter, som anvendes i forbindelse med bærende vægge, og på den anden side produkter, som anvendes i forbindelse med ikke-bærende vægge. Dette foranlediger Kommissionen til i Nederlandene at sondre mellem et produktmarked for bærende vægge og et produktmarked for ikke-bærende vægge. Dette gælder til trods for, at en række byggematerialer, som er egnede til bærende vægge, også kan finde anvendelse i forbindelse med ikke-bærende vægge og omvendt. Dette er navnlig tilfældet med hensyn til kalksandsten, som er det eneste byggemateriale til vægkonstruktion, der i nævneværdigt omfang i samme udstrækning finder anvendelse i forbindelse med bærende og ikke-bærende vægge. De producenter, der fremstiller produkter, som er egnede til begge slags vægge, står på markedet for bærende vægge i vidt omfang over for andre konkurrenter og er udsat for andre konkurrencevilkår end på markedet for ikke-bærende vægge.

(55) CVK er som den eneste producent af kalksandsten i Nederlandene i sin prissætning for produkter, som anvendes i forbindelse med bærende vægge, ikke begrænset af priser, som forlanges på markedet for produkter, som er bestemt til ikke-bærende vægge. Det fremgår af Kommissionens markedsundersøgelse, at CVK har stort kendskab til den konkrete anvendelse af sine produkter⁽¹¹⁾ og derfor formentlig vil være i stand til at afpasse sin prissætning efter anvendelsen af produkterne af kalksandsten i forbindelse med henholdsvis bærende og ikke-bærende vægge. Såfremt dette ikke er tilfældet, kan det antages, at CVK først og fremmest afpasser sin prisstrategi efter kravene på markedet for bærende vægge, da CVK sælger [60-80]* % af sine produkter på markedet for bærende vægge.

(56) Resultatet af markedsundersøgelsen rejser det spørgsmål, om og hvorvidt in-situ beton også skal omfattes af markedet for byggematerialer til bærende vægge. Dette gælder navnlig for in-situ beton, der forarbejdes ved hjælp af tunnelmetoden. Som allerede anført i betragtning 38 er denne metode forbundet med høje faste investeringsomkostninger, som først svarer sig ved en størrelsesorden fra ca. 30-50 boligheder i identisk form og størrelse. Det betyder, at denne metode ikke kun ikke udgør et alternativ i forbindelse med mindre projekter,

⁽¹¹⁾ Navnlig med hensyn til elementer, som er fremstillet til en specifik anvendelse, eller til specifikke leverancer; se betragtning 32. Haniel har tillige anført, at det fra en vis vægtykkelse generelt må antages, at produktet anvendes til bærende vægge.

men heller ikke i forbindelse med større projekter, hvor man af æstetiske og sociale grunde ønsker at undgå et monotont byggeri. Endvidere fremstilles der ved hjælp af tunnelmetoden som nævnt ikke kun vægge, men også lofter i samme arbejdsgang. Af disse grunde udgør valget af tunnelmetoden i mindre grad en beslutning om pris end om system. Det er imidlertid ikke nødvendigt at tage endelig stilling til spørgsmålet om, hvorvidt in-situ beton og navnlig in-situ beton i forbindelse med tunnelmetoden skal omfattes af markedet for byggematerialer til bærende vægge, da det ikke indvirker på vurderingen af fusionen.

4. HØRING EFTER FREMSENDELSE AF KLAGEPUNKTSMEDDELELSEN

Parternes holdning

- (57) Haniel har i sit svar på klagepunktsmeddelelsen samt ved den mundtlige høring gjort opmærksom på, at selskabet principielt fastholder sin opfattelse af, at det relevante marked skal omfatte alle byggematerialer til vægkonstruktion. Haniel har dog erkendt, at selskabet finder den sontring, som Kommissionen har valgt, acceptabel, dvs. mellem byggematerialer til henholdsvis bærende vægge og ikke-bærende vægge.
- (58) Det kritikpunkt, som Haniel betragtede som væsentligt, var den mulighed, som Kommissionen havde overvejet, men ikke taget endelig stilling til, at in-situ beton og navnlig in-situ beton i forbindelse med tunnelmetoden ikke kan omfattes af produktmarkedet. Efter Haniels opfattelse konkurrerer produkter af in-situ beton direkte med andre byggematerialer til bærende vægge. I modsætning til den opfattelse, som Kommissionen har givet udtryk for, er denne metode ikke forbundet med højere omkostninger og er heller ikke begrænset til store projekter. Det blev anført, at det minimum af boligenheder, der skal opføres, for at tunnelmetoden bliver rentabel, ligger på 15 og ikke — som anført af Kommissionen — på 30-50 boligenheder. Derudover giver tunnelmetoden en tilstrækkelig fleksibilitet med hensyn til designet af de boligenheder, der opføres på denne måde, således at resultatet ikke er en række boligenheder med identisk udseende.
- (59) Cementbouw og CVK er enige i denne opfattelse.

Vurdering

- (60) Kommission tog i klagepunktsmeddelelsen ikke endelig stilling til, om og hvorvidt in-situ beton skal omfattes af produktmarkedet. Det er i forbindelse med denne beslutning heller ikke nødvendigt at tage stilling til dette spørgsmål, da det også på grundlag af den bredere afgrænsning af det relevante produktmarked, som omfatter alle former for in-situ beton, og som parterne anser for at være den rigtige, må antages, at Haniel på nuværende tidspunkt har en dominerende stilling i Nederland-

dene, og at denne vil blive styrket som følge af den pågældende fusion. Resultaterne af Kommissionens markedsundersøgelse giver imidlertid grundlag for at antage, at in-situ beton og navnlig in-situ beton i forbindelse med tunnelmetoden muligvis ikke skal omfattes af det marked, der skal lægges til grund.

- (61) Der er allerede redegjort nærmere for de væsentlige grunde til denne mulighed. Derudover skal følgende tages i betragtning: Såfremt en bygherre f.eks. i forbindelse med et byggeprojekt med kalksandstensprodukter ønsker at skifte til in-situ beton ved hjælp af tunnelmetoden, vil dette ikke kun medføre et skift af byggematerialerne til vægkonstruktion, men også en ændring af gulv-/loftsmaterialerne. Dette betyder, at et sådant skift til tunnelmetoden vil resultere i en ændring af hele byggekonceptet. Derfor vil in-situ beton i forbindelse med tunnelmetoden snarere udgøre et lidet sandsynligt alternativ for bygherrer, som på nuværende tidspunkt anvender kalksandstensprodukter til deres projekter.
- (62) Endvidere skal det tages i betragtning, at in-situ beton i forbindelse med tunnelmetoden kun finder anvendelse til projekter af en vis størrelsesorden. Parterne har ligeledes erkendt dette, men dog gjort opmærksom på, at det minimum af boligenheder, hvor det svarer sig at anvende dette byggemateriale, snarere ligger på 15 og ikke — som anført af Kommissionen — på 30-50 boligenheder. Det er imidlertid under alle omstændigheder rimeligt at slutte, at kalksandsten ikke konkurrerer med in-situ beton i forbindelse med mindre byggeprojekter⁽¹²⁾. Netop porebeton, som fremstilles af Ytong, anvendes i forbindelse med mindre byggeprojekter (1-2 boligenheder).
- #### 5. SAMMENFATNING VEDRØRENDE DE RELEVANTE PRODUKTMARKEDER
- (63) På grundlag af ovenstående betragtninger er Kommissionen af den opfattelse, at der med henblik på vurderingen af den anmeldte fusion skal sondres mellem et marked for byggematerialer til bærende vægge og et marked for byggematerialer til ikke-bærende vægge i Nederlandene. I den forbindelse er det med hensyn til markedet for byggematerialer til bærende vægge ikke nødvendigt at tage endelig stilling til, om in-situ beton, navnlig in-situ beton, der forarbejdes ved hjælp af tunnelmetoden, skal omfattes af dette marked.

⁽¹²⁾ Det bemærkes i denne forbindelse, at CVK i mange tilfælde kender sine produkters bestemmelsessted, da selskabet selv ofte står for leveringen af sine produkter til en bestemt byggeplads. Derudover har CVK ved leveringen af elementer, som udgør halvdelen af selskabets omsætning, adgang til arkitektplanerne. Kommissionen er derfor af den opfattelse, at CVK er i stand til at differentiere sine priser i overensstemmelse med den iagttagede konkurrencesituation. I denne forbindelse er der mulighed for en implicit prisdifferentiering mellem store og små byggeprojekter gennem mængderabatter og faste transportpriser. CVK har anført, at selskabet yder grossister inden for byggematerialer projekt- og byggeentreprenørspecifikke rabatter.

(64) For så vidt der i andre medlemsstater er overlapninger mellem Haniels og Ytongs aktiviteter, som efter henvisningen af en del af sagen til Bundeskartellamt stadig er omfattet af Kommissionens undersøgelse, er det ikke nødvendigt at tage endelig stilling til den præcise afgrænsning af det relevante produktmarked, da der ikke vil være konkurrenceproblemer med hensyn til nogen markedsafgrænsning, der kan komme i betragtning.

B. DE RELEVANTE GEOGRAFISKE MARKEDER

(65) Foruden i Tyskland er der overlapninger mellem Haniels og Ytongs aktiviteter i Nederlandene, Belgien og eventuelt i Frankrig. Med hensyn til den del af fusionen, der ikke er henvist til Bundeskartellamt, medfører denne kun i Nederlandene sammenlægninger af markedsandele, der er af konkurrenceretlig relevans.

(66) Haniel har afgrænset det relevante geografiske marked med hensyn til Nederlandene som nationalt. Selv om nogle grossister inden for byggematerialer har en tendens til at operere på regionalt plan, er transportomkostninger i Nederlandene ikke af en sådan betydning, at byggematerialer ikke kan leveres i hele Nederlandenes område. Transporten af byggematerialer til vægkonstruktion foretages ved hjælp af lastvogn, for langt hovedpartens vedkommende fra produktionsstedet direkte til byggepladsen.

(67) Undersøgelserne har bekræftet, at der findes et nationalt nederlandsk marked. Markedsundersøgelsen har vist, at priserne for de fleste byggematerialer til vægkonstruktion beregnes frit leveret fra produktionsstedet for leverancer overalt i Nederlandene, selv om transportomkostninger ikke udgør en uvæsentlig omkostningsfaktor. Som eneste producent og leverandør af kalksandsten kan CVK desuden forsyne enhver byggeplads i Nederlandene direkte fra den nærmeste kalksandstensfabrik.

(68) I de nederlandske grænseområder foregår der ganske vist tilsyneladende import af byggematerialer til vægkonstruktion fra Belgien og Tyskland til Nederlandene. Denne er imidlertid marginal og kan ikke begrunde, at dele af Belgien og Tyskland omfattes af det relevante geografiske marked. Markedsundersøgelsen har vist, at der findes hindringer for adgangen til markedet, navnlig som følge af forskellige byggenormer og arbejdsmiljøregler. F.eks. må manuelt forarbejdede sten i Nederlandene ikke veje mere end 18 kg, hvilket ikke er tilfældet i andre medlemsstater. På den anden side medfører byggenormerne i f.eks. Tyskland, at de tilsvarende vægtykkelser er større, og at væggene dermed også er dyrere end i Nederlandene på grund af det heraf følgende større materialeforbrug. Alle væsentlige virksomheder, som er aktive på det nederlandske marked for byggematerialer til vægkonstruktion, er også etableret i Nederlandene. Belgiske og tyske producenter, der er aktive i Nederlandene, opererer ligeledes via nederlandske datterselskaber.

(69) Kommissionen er derfor af den opfattelse, at det relevante geografiske marked, for så vidt det vedrører Nederlandene, skal afgrænses til det nationale marked i forbindelse med den foreliggende beslutning.

C. KONKURRENCEVURDERING

(70) Kommissionen er af den opfattelse, at Haniel via sin kapitalandel i CVK, den eneste producent af kalksandsten, allerede har en dominerende stilling på det nederlandske marked for byggematerialer, som anvendes til bærende vægge. Dette gælder uanset spørgsmålet om, hvorvidt in-situ beton som helhed eller in-situ beton i forbindelse med tunnelmetoden skal omfattes af dette marked. Denne dominerende stilling styrkes gennem erhvervelsen af Ytong. Såfremt Haniel desuden erhverver Fels, bliver denne styrkelse endnu mere markant.

(71) Foruden i Nederlandene er der også overlapninger mellem Haniels og Ytongs aktiviteter i Tyskland, hvis markeder imidlertid ikke er omfattet af Kommissionens undersøgelse i den foreliggende sag. Endvidere er der tale om mindre overlapninger i Belgien og eventuelt i Frankrig.

1. NEDERLANDENE

a) *Haniels kontrol med CVK*

(72) I forbindelse med den konkurrencemæssige vurdering af fusionen i Nederlandene er det afgørende, om markedsandelene i forbindelse med kooperativet CVK, som Haniel indirekte ejer 50 % af, skal henføres til Haniel.

aa) *CVK's struktur*

(73) I Nederlandene findes der i alt 11 kalksandstensfabrikker, som alle er medlem af CVK. Fem af disse fabrikker ejes 100 % af Haniel, tre andre fabrikker ejes 100 % af den nederlandske byggematerialekoncern Cementbouw, mens Haniel og Cementbouw hver især ejer 50 % af de øvrige tre fabrikker. Andelene i CVK er fordelt mellem de 11 kalksandstensfabrikker, der indgår i kooperativet, på en sådan måde, at Haniels 100 %-ejede datterselskaber og Cementbouws 100 %-ejede datterselskaber hver især har kapitalandele i samme størrelsesorden i CVK, således at Haniel og Cementbouw indirekte hver ejer 50 % af CVK.

(74) CVK, oprindeligt en fælles salgsorganisation for medlemsvirksomhederne, fik på grundlag af en pooling-aftale i 1999 overdraget den daglige ledelse af medlemsvirksomhederne. I pooling-aftalen samt i CVK's vedtægter (»statuten«) er det bl.a. fastsat, at CVK-medlemsvirksomhederne er bundet af CVK's instrukser. Der er kun begrænset mulighed for, at posterne i CVK's ledelsesorganer kan besættes med repræsentanter for ejerne. Intet medlem af ledelsesorganet (»Raad van Bestuur«) må

samtidig udøve funktioner hos ejernes virksomheder, og kun et mindretal af medlemmerne af bestyrelsen (»Raad van Commissarissen«) må gøre dette. CVK's medlemsvirksomheder er desuden forpligtet til at udpege CVK som det ene af maksimalt to medlemmer af ledelsen i hver CVK-medlemsvirksomhed. Det andet medlem udpeges af ejerne.

- (75) De strategiske beslutninger, der vedrører CVK, træffes af kooperativets ledelsesorgan (Raad van Bestuur) med simpelt flertal. Medlemmerne af Raad van Bestuur samt bestyrelsen (Raad van Commissarissen) vælges og afskediges af generalforsamlingen med simpelt flertal. Ifølge pooling-aftalen og vedtægterne må intet medlem af Raad van Bestuur udøve en funktion i et af CVK-medlemmernes moderselskaber (Haniel og Cementbouw), og Raad van Commissarissen må for flertallets vedkommende ikke have personer som medlemmer, der udøver en funktion hos Haniel eller Cementbouw. Ledelsen af CVK og medlemsvirksomhederne påhviler Raad van Bestuur; Raad van Commissarissen har de kontrolbeføjelser, som traditionelt tilkommer den efter nederlandsk selskabsret, uden direkte at kunne påvirke virksomhedens strategiske beslutninger.

bb) Haniels og Cementbouws fælles kontrol

- (76) Haniel er af den opfattelse, at dette kooperativ på grund af CVK's beskrevne selskabsretlige struktur, selv om Haniel og Cementbouw hver især indirekte ejer 50 % af det, udelukkende kontrolleres af sig selv og ikke af medlemsvirksomhederne og/eller disses ejere (»ophævelse af kontrol«).
- (77) I henhold til fusionsforordningens artikel 3, stk. 3, består kontrollen med en virksomhed i muligheden for at få afgørende indflydelse på dennes drift. Det afgørende er, om den eller de, der udøver kontrol, er i stand til enkeltvis eller tilsammen at bestemme virksomhedens strategiske beslutninger. Afgørende i den forbindelse er i reglen sammensætningen af og beslutningsproceduren i det organ, som det påhviler at træffe beslutning om udpegning og afskedigelse af ledelsen og i givet fald at godkende andre strategiske beslutninger.
- (78) I CVK's tilfælde påhviler det udelukkende Raad van Bestuur at træffe virksomhedens strategiske beslutninger. Den, der bestemmer sammensætningen af Raad van Bestuur, er således i stand til at kontrollere virksomheden, da det kan forventes, at medlemmerne af Raad van Bestuur i forbindelse med de strategiske beslutninger, som de skal træffe, varetager interesserne blandt den person eller de personer, som træffer beslutning om deres udnævnelse eller afskedigelse. Da medlemmerne af Raad van Bestuur udpeges af CVK's generalforsamling

med simpelt flertal, og repræsentanterne for de medlemsvirksomheder, hvori Haniel ejer 100 % af andelene, og repræsentanterne for de medlemsvirksomheder, hvori Cementbouw ejer 100 % af andelene, på generalforsamlingen hver især råder over det samme antal stemmer, og repræsentanterne for de medlemsvirksomheder, hvori Haniel og Cementbouw hver især ejer 50 %, dermed er afgørende, kan både Haniel og Cementbouw indirekte blokere udnævnelsen og afskedigelsen af medlemmerne af Raad van Bestuur. Deres samtykke kræves således til enhver udnævnelse eller afskedigelse af et medlem af Raad van Bestuur.

- (79) Dette betyder, at Haniel og Cementbouw i fællesskab kontrollerer CVK som omhandlet i fusionsforordningens artikel 3, stk. 3.

cc) Høring efter fremsendelse af klagepunktsmeddelelsen

Parternes holdning

- (80) I sit svar på klagepunktsmeddelelsen og ved den mundtlige høring fastholdt Haniel sin opfattelse, at bestemmelserne i pooling-aftalen og CVK's vedtægter sikrer, at Haniel ikke kontrollerer CVK. I sin argumentation henviser Haniel frem for alt til den nederlandske konkurrencemyndighed NMa's beslutning af 20. oktober 1998, hvorved en transaktion, hvorved CVK ville erhverve kontrol med sine medlemsvirksomheder, blev godkendt. På dette tidspunkt var andelene i CVK's medlemsvirksomheder ejet af tre ejere, Haniel, Cementbouw og det tyske selskab RAG AG (»RAG«).
- (81) I sin beslutning nåede NMa til den konklusion, at pooling-aftalen samt de nødvendige ændringer af CVK's vedtægter sikrede, at de oprindelige økonomiske og organisatoriske forbindelser mellem medlemsvirksomhederne og deres ejere blev afbrudt på en måde, der sikrede, at CVK ville erhverve kontrol med sine medlemmer. Dermed blev det ligeledes udelukket, at ejerne af disse medlemsvirksomheder (Haniel, Cementbouw og RAG) kunne kontrollere de samme. For NMa var det i denne forbindelse et mere afgørende aspekt, at intet af medlem af Raad van Bestuur og kun et mindretal af medlemmerne af Raad van Commissarissen i henhold til de fastsatte bestemmelser samtidig måtte udøve funktioner i ejernes virksomheder.
- (82) Til underbygning af sin opfattelse har Haniel endvidere henvist til en brevveksling med NMa i første halvår af 1999, hvori NMa blev informeret om, at RAG havde til hensigt at trække sig ud af CVK og sælge sine andele i CVK-medlemsvirksomheder til Haniel og Cementbouw,

og hvori det ønskedes oplyst, om dette ville udgøre en fusion i henhold til bestemmelserne i nederlandsk ret. NMa bekræftede i denne brevveksling, at reduktionen af ejerne i CVK-medlemsvirksomhederne fra tre til to under ingen omstændigheder ville udgøre en fusion efter nederlandsk ret, hvis denne blev foretaget efter gennemførelsen af den transaktion, som NMa havde godkendt. For NMa var det afgørende, at ejernes kontrol med CVK-medlemmerne ifølge NMa's opfattelse ville bortfalde efter en gennemførelse af denne transaktion, og at antallet af ejere dermed ikke længere kan have nogen indflydelse på kontrolspørgsmålet.

- (83) Et andet kritikpunkt går på, at Kommissionen ikke har behandlet NMa's beslutning og de deri indeholdte argumenter i klagepunktsmeddelelsen. Kommissionen vil med sin beslutning desuden sætte en national konkurrencemyndigheds beslutning »ud af kraft«.
- (84) Haniel, Cementbouw og CVK var enige i den opfattelse, der er redegjort for.

Vurdering

- (85) Ved undersøgelsen af spørgsmålet om kontrollen med CVK anvendte Kommissionen kriterierne i fusionsforordningen i overensstemmelse med sin hidtidige beslutningspraksis. I den forbindelse dannede de relevante aftaler mellem CVK og CVK's medlemmer, aftaler mellem ejerne samt andre relevante dokumenter, såsom CVK's vedtægter og den nævnte brevveksling mellem parterne og NMa, grundlaget for Kommissionens undersøgelse.
- (86) På baggrund heraf er Kommissionen nået frem til, at de to ejere, Haniel og Cementbouw, i fællesskab kontrollerer CVK, da de som følge af, at de hver især indirekte ejer 50 % af CVK, hver råder over en vetoet på generalforsamlingen, som træffer beslutning med simpelt flertal. Da generalforsamlingen bestemmer den strategisk afgørende besættelse af posterne i CVK's beslutningsorganer, giver disse vetoetigheder indehaverne heraf en fælles kontrol med CVK, da begge skal være enige om dette spørgsmål.
- (87) Det afgørende kriterium for Kommissionen med hensyn til konstateringen af kontrollen med CVK, dvs. retten til at afgøre besættelsen af posterne i ledelsesorganerne, afskille sig dermed fra det aspekt, som var afgørende for NMa, dvs. ledelsesorganernes sammensætning. Dette er baggrunden for, at de to myndigheder er nået frem til forskellige konklusioner med hensyn til kontrolspørgsmålet. Af samme grund vurderes RAG's udtræden af CVK forskelligt. Mens RAG's udtræden efter gennemførelsen af den omstrukturering af CVK, som NMa

havde undersøgt og godkendt, var irrelevant for NMa efter den ophævelse af kontrol, som efter NMa's opfattelse havde fundet sted, er denne udtræden for Kommissionen den begivenhed, som er grundlaget for Haniel og Cementbouws erhvervelse af kontrol. Med tre ejere er der mulighed for forskellige flertal på generalforsamlingen. Det forhold, at en af de tre ejere udtræder, hvorved de tilbageværende ejere hver især erhverver 50 % af virksomheden, medfører, at der opstår vetoetigheder på generalforsamlingen, som er af afgørende betydning for kontrolspørgsmålet. I henhold til de kriterier, der er fastsat i fusionsforordningen, er der dermed tale om en transaktion, hvorved begge ejere erhverver kontrollen. Den omstændighed, at CVK, som parterne har anført, og som det fremgår af bemærkningerne i NMa's beslutning, på grundlag af pooling-aftalen og ændringerne af CVK's vedtægter opnår kontrol med medlemsvirksomhederne, betvivles ikke af Kommissionen. Denne omstændighed har imidlertid heller ingen indflydelse på Kommissionens konklusioner. CVK's erhvervelse af kontrollen med medlemsvirksomhederne medfører derimod, at Haniel og Cementbouw i stedet for enekontrollen med medlemsvirksomhederne, hvori de ejer 100 % af andelen, og den fælles kontrol med de medlemsvirksomheder, som de ejer i fællesskab, nu i fællesskab indirekte kontrollerer alle medlemsvirksomhederne som følge af deres fælles kontrol med CVK.

- (88) I klagepunktsmeddelelsen har Kommissionen også anført de grunde, der førte den til denne konklusion. Ifølge EF-Domstolens faste og omfattende praksis er Kommissionen ikke forpligtet til i sin begrundelse at tage stilling til divergerende standpunkter eller indsigelser, som eventuelt kunne gøres mod foranstaltningerne ⁽¹³⁾.
- (89) Med den foreliggende beslutning sættes en beslutning truffet af en national konkurrencemyndighed heller ikke ud af kraft. Uden at det her er nødvendigt at gå ind på spørgsmålet om fællesskabsrettens overordnede karakter og udelukkelsen af en national kontrolbeføjelse i forbindelse med Fællesskabets kompetence, når Kommission i den foreliggende sag frem til, at der i forbindelse med den påtænkte fusion, som er godkendt af den nederlandske konkurrencemyndighed, er tale om en anden fusion end den, som blev gennemført af Haniel og Cementbouw.
- (90) NMa modtog i 1998 en anmeldelse af en påtænkt fusion, hvorved CVK's 11 medlemsvirksomheder, som havde tre ejere, blev underkastet CVK's kontrol, uden at ejerne selv kunne kontrollere CVK, da der var mulighed for skiftende flertal på CVK's generalforsamling. Parterne har imidlertid på grundlag af en fælles kontrakt, der blev indgået den 9. august 1999, rent faktisk samtidig under-

⁽¹³⁾ F.eks. dom af 19. september 2000, sag C-156/98, Tyskland mod Kommissionen, Sml. 2000 I, s. 6857, præmis 89 ff.

kastet de 11 CVK-medlemsvirksomheder CVK's kontrol og — gennem salget af RAG's andele i CVK-medlemsvirksomheder til Haniel og Cementbouw — omdannet CVK fra en virksomhed med tre indirekte ejere til en virksomhed med to ejere, som hver især indirekte ejer 50 %, hvorved disse ejere erhvervede kontrollen med CVK. Som led i denne kontrakt indgik Haniel og Cementbouw også en aftale, der blev betegnet som »samarbejdskontrakt«, og som vedrører deres samarbejde i forbindelse med CVK og bl.a. indeholder bestemmelser vedrørende lukninger af produktionsanlæg. Denne kontrakt forelå ikke for NMa, da beslutningen blev vedtaget i 1998.

- (91) Selv hvis man opfatter disse begivenheder som to transaktioner, der tidsmæssigt er adskilt af et »retligt øjeblik«, er disse afhængige af hinanden på en sådan måde, at de må betragtes som en enkelt fusion. Både den retshandel, hvorved Haniel og Cementbouw erhvervede kontrollen med CVK, og den retshandel, hvorved CVK erhvervede kontrollen med de 11 kalksandstensfabrikker, blev indgået én og samme dag, den 9. august 1999, og er af notaren blevet protokolleret i et fælles dokument. Aftalparterne ønskede at knytte begge kontrolerhvervelser sammen, således at den ene ikke fandt sted uden den anden. Indgåelsen af de kontrakter, der blev forelagt den nederlandske kontrolmyndighed, blev i denne henseende udsat til afslutningen af forhandlingerne om overdragelsen af RAG's andele. På Kommissionens spørgsmål i denne henseende ved den mundtlige høring bekræftede Haniel udtrykkeligt, at gennemførelsen af de aftaler, der var forelagt NMa til godkendelse, ikke straks blev gennemført for at tage højde for det ønske om udtræden, som RAG i mellemtiden havde givet udtryk for. Gennemførelsen af disse aftaler blev udsat, indtil forhandlingerne med RAG om salget af selskabets andele var afsluttet, da RAG ikke længere ønskede at deltage i CVK's planlagte nye virksomhedsstruktur. Begge kontrolerhvervelser skal dermed i økonomisk henseende betragtes som en enhed og anses som en fusion, der er forskellig fra den fusion, som NMa har godkendt.

- (92) Selv hvis man imidlertid antager, at der er tale om to forskellige fusioner i forbindelse med CVK's erhvervelse af kontrol med medlemsvirksomhederne på den ene side og Haniels og Cementbouns erhvervelse af kontrol med CVK på den anden side, vil dette ikke ændre den vurdering, at Haniel og Cementbouw erhvervede fælles kontrol med CVK efter afslutningen af de beskrevne transaktioner.

dd) **Resultat**

- (93) Som følge heraf er Kommissionen af den opfattelse, at CVK's markedsandele skal henføres til Haniel i forbindelse med denne beslutning.

b) **Markedet for byggematerialer til bærende vægge**

- (94) Via sin indirekte kapitalandel i CVK, den eneste producent af kalksandsten, har Haniel i Nederlandene allerede en dominerende stilling på markedet for byggematerialer, som anvendes til bærende vægge. Denne dominerende stilling styrkes gennem erhvervelsen af Ytong. Følgende ligger til grund for denne konklusion.

aa) **Strukturen af markedet**

- (95) Det samlede nederlandske marked for byggematerialer til vægkonstruktion havde i 2000 et volumen på 3,8 mio. m³. Værdien af markedet udgjorde ca. 640 mio. EUR. Markedet for byggematerialer til bærende vægge havde et volumen på 2,1 mio. m³ og en værdi på 356 mio. EUR. Såfremt in-situ beton ikke omfattes af markedet for bærende vægge, reduceres dets omfang til 1,8 mio. m³ og 276 mio. EUR. Hvis det kun er in-situ beton i forbindelse med tunnelmetoden, der ikke omfattes, vil markedet have en størrelse på 1,9 mio. m³ og en værdi på 322 mio. EUR ⁽¹⁴⁾.

⁽¹⁴⁾ Ud fra den hypotese, at 40 % af den in-situ beton, der forarbejdes i Nederlandene, forarbejdes ved hjælp af tunnelmetoden; se fodnote 10.

- (96) Nedenfor vises parternes og deres vigtigste konkurrenters markedsandele (efter volumen) med hensyn til alle byggematerialer til bærende vægkonstruktion samt alternativt uden henholdsvis in-situ beton og in-situ beton i forbindelse med tunnelforskalling ⁽¹⁵⁾:

(%)

Virksomhed	Byggematerialer	Markedsandel		
		Byggematerialer til bærende vægkonstruktion inkl. in-situ beton	Byggematerialer til bærende vægkonstruktion uden in-situ beton i forbindelse med tunnelforskalling	Byggematerialer til bærende vægkonstruktion uden in-situ beton
CVK (Haniel/Cementbouw)	Kalksandsten	[50-60]*	[50-60]*	[60-70]*
Ytong	Porebeton	[0-2]*	[0-2]*	[0-2]*
CVK + Ytong		[50-60]*	[60-70]*	[60-70]*
Cementbouw	Præfabrikerede vægelementer af beton, in-situ beton	[2-5]*	[2-5]*	[2-5]*
Mebin	In-situ beton	[2-5]*	[2-5]*	0,0
NCD	In-situ beton	[0-2]*	[0-2]*	0,0
Wienerberger	Tegl	[0-2]*	[0-2]*	[0-2]*
Hanson (Pioneer)	Tegl, in-situ beton	[0-2]*	[0-2]*	[0-2]*
Oudenallen	Præfabrikerede vægelementer af beton	[0-2]*	[0-2]*	[0-2]*
CRH	Tegl	[0-2]*	[0-2]*	[0-2]*
Fels	Porebeton	[0-2]*	[0-2]*	[0-2]*

bb) Haniels (CVK) nuværende dominerende stilling

1. Baggrunden for antagelsen af en dominerende stilling

- (97) Kommissionen er af den opfattelse, at Haniel via sin kapitalandel i CVK har en dominerende stilling på det nederlandske marked for byggematerialer til bærende vægge. Dette gælder uanset spørgsmålet om, hvorvidt in-situ beton skal omfattes af dette marked eller ej.
- (98) EF-Domstolen har defineret en dominerende stilling som en virksomheds økonomiske magtposition, som sætter denne i stand til at hindre, at der opretholdes en effektiv

konkurrence på det relevante marked, idet den kan udvise en i betydeligt omfang uafhængig adfærd over for sine konkurrenter og kunder og i sidste instans over for forbrugerne. En sådan stilling udelukker ikke, at der består en vis konkurrence, men den sætter det dominerende firma i stand til, om end ikke at bestemme, så dog i det mindste mærkbart at øve indflydelse på de vilkår, hvorunder konkurrencen udvikler sig, og under alle omstændigheder i vidt omfang i stand til at handle uden at skulle tage hensyn hertil og uden at denne adfærd er til skade for virksomheden.

- (99) En dominerende stilling kan være en følge af en række faktorer, som hver for sig ikke nødvendigvis er afgørende, men blandt disse faktorer har omfattende markedsandele meget stor betydning. Et vigtigt bevis for, at der foreligger en dominerende stilling, er i øvrigt forholdet mellem markedsandele for de virksomheder, der deltager i fusionen, og konkurrenternes markedsandele, særlig de største konkurrenters ⁽¹⁶⁾.

⁽¹⁵⁾ Beregningen er baseret på parternes skøn over de forskellige byggematerialers andele af forbruget af byggematerialer til vægkonstruktion i alt samt deres fordeling på bærende og ikke-bærende vægge. For så vidt byggematerialer til vægkonstruktion anvendes i forbindelse med såvel bærende som ikke-bærende vægge (f.eks. kalksandsten, porebeton), blev der kun taget hensyn til den andel af disse byggematerialer, der skønsmæssigt anvendes i forbindelse med bærende vægge. På grundlag af markedsundersøgelsen anser Kommissionen disse skøn for i det væsentlige at være korrekte; der foreligger imidlertid ikke præcise statistiske data i denne henseende.

⁽¹⁶⁾ Dom af 13. februar 1979, sag 85/76 — Hoffmann-La Roche mod Kommissionen, Sml. 1979, s. 461 (præmis 39); se tillige Førsteinstansretten dom af 25. marts 1999, sag T-102/96 — Gencor mod Kommissionen, Sml. 1999 II, s. 753 (præmis 201 og 202).

- (100) Haniel (CVK) har en markedsandel på over [50-60]* % i forbindelse med byggematerialer til bærende vægge. Haniels hovedkonkurrent er Cementbouw⁽¹⁷⁾ med en markedsandel på knap [2-5]* %. I dette tal indgår ikke Cementbouws kapitalandel i CVK, som i forbindelse med denne vurdering fuldt ud er blevet henført til Haniel. Cementbouws markedsandel på ca. [2-5]* % beror alene på koncernens aktiviteter inden for præfabrikerede vægelementer af beton og in-situ beton. Den nærmeste konkurrent er producenten af in-situ beton, Mebin, med en markedsandel på ca. [2-5]* %. Andre konkurrenter har markedsandele på 2 % eller derunder.
- (101) Haniels (CVK) markedsandel er dermed over ti gange så stor som den næststørste konkurrents markedsandel. I betragtning af de nære strukturelle forbindelser og Haniels og Cementbouws fælles interesser i CVK er det imidlertid på ingen måde klart, hvorvidt Cementbouw og Haniel i det hele taget konkurrerer indbyrdes. Den største konkurrent, der ikke er tilknyttet Haniel, er med en markedsandel på ca. [2-5]* % væsentlig mindre; Haniel er [10-15]* gange så stor som denne konkurrent.
- (102) Såfremt in-situ beton ikke omfattes af afgrænsningen af markedet for byggematerialer til bærende vægge, vil Haniels (CVK) markedsandel udgøre [60-70]* %, da Haniel (CVK) ikke tilbyder in-situ beton. Ud fra denne hypotese vil den største uafhængige konkurrent, Mebin, endvidere ikke være aktiv på det relevante produktmarked. Dermed vil der kun være et lille antal betydeligt mindre konkurrenter, hvis markedsandele ikke overstiger, til dels endog ligger betydeligt under 2 %. Hvis det kun er in-situ beton i forbindelse med tunnelmetoden der ikke omfattes af markedsafgrænsningen, vil Haniels (CVK) markedsandel udgøre [50-60]* %.
- (103) Ingen af Haniels konkurrenter i Nederlandene er aktive inden for kalksandsten. CVK er i Nederlandene den eneste producent og leverandør af dette byggemateriale. I Nederlandene er kalksandsten imidlertid af de allerede beskrevne grunde det traditionelle og fortsat mest populære byggemateriale til vægkonstruktion. Det er endvidere det eneste byggemateriale til vægkonstruktion, som i betydeligt omfang finder anvendelse i forbindelse med såvel bærende som ikke-bærende vægge.
- (104) Der er tale om betydelige hindringer for adgangen til markedet. CVK kontrollerer alle kalksandstensfabrikker i Nederlandene og dermed produktionen af langt det vigtigste af de byggematerialer, der skal omfattes af det relevante produktmarked. Kommissionens markedsundersøgelse har vist, at det for producenter af andre byggematerialer til vægkonstruktion vil være meget tidskrævende og forbundet med store investeringer at optage produktionen af produkter af kalksandsten; noget tilsvarende gælder også for andre byggematerialer som f.eks. porebeton. Produktionsprocesserne og dermed også produktionsstederne er forskellige for hvert byggemateriale til vægkonstruktion. Af disse grunde anses konkurrenters mulighed for en produktionsomstilling ikke som en reel mulighed.
- (105) Haniels (CVK) kunder har ingen indkøbsstyrke. Ingen enkelt kunde er aftager af en væsentlig del af CVK's omsætning. Med hensyn til kalksandsten, langt det vigtigste af de byggematerialer, der skal omfattes af det relevante produktmarked, er der ingen alternativ leverandør.
- (106) Haniels stilling på markedet kan således sammenfattes på følgende måde: Haniel (CVK) har med markant over [50-60]* % langt den største markedsandel og er via CVK tilknyttet den næststørste konkurrent, som selskabet er over ti gange så stor som. Det resterende markedsvolumen er fragmenteret og fordelt mellem konkurrenter med markedsandele i det nedre encifrede procentområde. Haniel kontrollerer endvidere med CVK den eneste nederlandske leverandør af det vigtigste byggemateriale til vægkonstruktion i Nederlandene. Den magtposition, som Haniel (CVK) har på markedet, opvejes ikke af indkøbsstyrke hos modparten på markedet. Kombinationen af alle disse faktorer giver Haniel (CVK) en dominerende stilling på markedet for byggematerialer til bærende vægge i Nederlandene.

2. Høring efter fremsendelse af klagepunktsmeddelelsen

Parternes holdning

- (107) I deres svar på klagepunktsmeddelelsen og ved den mundtlige høring gjorde Haniel, Cementbouw og CVK gældende, at CVK og dermed Haniel ikke har en dominerende stilling i Nederlandene. De har i det væsentlige anført fire grunde:
- In-situ beton er et materiale, som over et betydeligt konkurrencemæssigt pres på kalksandsten. Producenterne af in-situ beton er generelt store virksomheder.
 - CVK's direkte kunder, grossisterne inden for byggematerialer, har en betydelig indkøbsstyrke. De fem største grossister inden for byggematerialer tegner sig for [60-80]* % af CVK's salg, idet den største aftager alene er ansvarlig for en andel på ca. 21 %.
 - Hindringerne for adgangen til markedet er minimale. Haniel har gjort gældende, at investeringen i forbindelse med en kalksandstensfabrik udgør ca. [...] mio. EUR. En fabrik til fremstilling af in-situ beton koster kun [...] mio. EUR.
 - CVK er i forbindelse med sin prissætning også nødt til at tage hensyn til konkurrencesituationen på det

⁽¹⁷⁾ Cementbouw var indtil midten af 2001 et datterselskab af den nederlandske byggekonzern NBM Amstelland NV. Cementbouw-konzernen blev i begyndelsen af året solgt til CVC Capital Inc., en finansiel investor.

tilstødende marked for byggematerialer til ikke-bærende vægge, hvor selskabet har en svagere markedsstilling, da CVK med hensyn til en betydelig del af sit salg ikke har kendskab til den endelige anvendelse af sine produkter.

- (108) Til underbygning af dette argument har CVK henvist til, at CVK i de forløbne år har mistet markedsandele til fordel for sine konkurrenter.
- (109) Cementbouw er af den opfattelse, at selskabet trods sin andel på 50 % i CVK skal betragtes som en uafhængig konkurrent i forhold til CVK.

Vurdering

- (110) De argumenter, som parterne har fremført, har ikke kunnet modbevise de grunde, som har tilskyndet Kommissionen til at antage, at CVK har en dominerende stilling. Følgende ligger til grund for denne konklusion:

- In-situ beton kan ikke betragtes som et materiale, der øver et betydeligt konkurrencemæssigt pres på CVK. Andelen af in-situ beton på markedet for byggematerialer til vægkonstruktion som helhed udgør kun 12 %, hvoraf Cementbouw tegner sig for ca. [0-2]* %. Som der allerede er redegjort nærmere for, er konkurrenterne på markedet for byggematerialer til vægkonstruktion spredte. Hvis det i overensstemmelse med parternes opfattelse lægges til grund, at in-situ beton skal omfattes af det relevante marked, har den største konkurrent, producenten af in-situ beton, Mebin, kun en markedsandel på [2-5]* %, mens de øvrige konkurrenters markedsandel ligger på under 2 %. Heroverfor tegner CVK, der som den eneste tilbyder kalksandsten, sig for en markedsandel på [50-60]* %. Det konkurrencemæssige pres på et sådant marked afhænger ikke alene af et produkts markedsstilling, men ligeledes af konkurrenternes markedsstilling. For konkurrenternes markedsstilling er det imidlertid af betydning, hvilke produkter de tilbyder. Dette gælder navnlig i den foreliggende sag, da det pågældende marked er et differentieret produktmarked, hvor forskellige produkter til samme anvendelsesformål konkurrerer indbyrdes. Muligheden for at tilbyde et bestemt produkt, som er særlig populært blandt visse forbrugere eller til visse anvendelsesformål, kan her være af betydning for en virksomheds markedsstilling.
- De største grossister inden for byggematerialer har ingen indkøbsstyrke. For det første giver en andel på [20-30]* % af det samlede salg ikke den største aftager indkøbsstyrke, da der er tilstrækkeligt mange andre grossister inden for byggematerialer som alternativ. Nogle af disse grossister er desuden indkøbsforeninger (nederlandsk: »inkoopcombinaties«). Det

afgørende er imidlertid, at grossisterne inden for byggematerialer er afhængige af at handle med CVK's produkter. Der er med hensyn til kalksandsten tale om det vigtigste byggemateriale til vægkonstruktion i Nederlandene. Det næstvigtigste byggemateriale til vægkonstruktion er — også efter parternes opfattelse — beton. Dette udgør imidlertid intet alternativ for grossisterne inden for byggematerialer, da hverken in-situ beton eller i nævneværdigt omfang præfabrikerede betonelementer sælges via dem. Intet andet byggemateriale kan derfor erstatte grossisterens salg af kalksandsten. I øvrigt har CVK mere indflydelse på prissætningen over for byggevirksomhederne, end parterne har indrømmet. Følgende faktorer er af betydning i denne forbindelse. Grossisterne inden for byggematerialer bærer den finansielle risiko i forbindelse med salget. Det er ikke grossisterne, men byggeentreprenørerne, der beslutter, hvilke byggematerialer der vælges. Som der allerede er redegjort nærmere for, har CVK generelt et stort kendskab til brugernes identitet og anvendelsen af sine produkter. Leveringen sker således direkte fra den kalksandstensfabrik, der ligger tættest på det pågældende byggeprojekt. Ifølge CVK ydes der rabatter til grossister, idet disse kan være betinget af levering til bestemte byggeentreprenører eller bestemte byggeprojekter. Byggeentreprenørerne er imidlertid i øvrigt meget spredte og ikke i stand til selv at danne modvægt mod leverandørernes styrke.

- De argumenter, som Haniel har fremført med hensyn til, at der ikke er tale om hindringer for adgangen til markedet, er ikke holdbare. Over for de investeringsomkostninger, som Haniel har angivet, står udtalelserne fra konkurrenter, som Kommissionen har adspurgt som led i markedsundersøgelsen, og som generelt har anført, at de kun med store vanskeligheder kan udvide deres eksisterende produktionskapacitet eller for den sags skyld optage produktionen af et andet byggemateriale til vægkonstruktion. Som led i markedsundersøgelsen har Cementbouw også sat investeringsomkostningerne væsentligt højere end Haniel. Der har kun været tale om få nye aktører på markedet, som dog er begrænset til betonområdet. Der kunne ikke iagttages nye aktører inden for kalksandsten.
- Ifølge de oplysninger, som Kommissionen råder over, kan CVK i forbindelse med sin prissætning tage hensyn til, om selskabets produkter anvendes i forbindelse med bærende eller ikke-bærende vægge. Kalksandsten anvendes som nævnt i det væsentlige i forbindelse med bærende vægge. Med hensyn til den konkrete anvendelse af sine produkter har CVK ikke kun kendskab til den byggeplads, som produkterne skal leveres til. CVK har med hensyn til elementerne af kalksandsten også adgang til arkitektplanerne for de byggeprojekter, som selskabet skal levere materialer til. Haniel har desuden anført, at det af tykkelsen af en væsentlig del af kalksandstensprodukterne kan udledes, om de skal anvendes i forbindelse med bærende eller ikke-bærende vægge.

- (111) Kommission har ingen oplysninger, der tyder på en svækkelse af CVK's markedsstilling til fordel for selskabets konkurrenter. Haniel har derimod i sin brevveksling med Kommissionen flere gange tilkendegivet, at markedsaktørernes markedsstillinger stort set ikke har ændret sig i de forløbne år. Der er heller ikke intet, der tyder på, at dette vil ændre sig inden for en overskuelig fremtid.
- (112) Kommissionen kan i øvrigt ikke følge Cementbouws bemærkninger om, at dette selskab skal anses for at være en uafhængig konkurrent til CVK. For det første har Kommissionen allerede udførligt redegjort for, at Cementbouw kontrollerer CVK sammen med Haniel, således at Cementbouw allerede af denne grund ikke kan anses for at være en uafhængig konkurrent. Selv hvis — som parterne har gjort gældende — Cementbouw ikke kontrollerer CVK, er en kapitalandel på 50 % i en virksomhed med en markedsandel på [50-60]* % af så stor betydning som indtægtskilde, at det er usandsynligt, at Cementbouw ikke vil tage hensyn til dette i sin adfærd i forbindelse med sine andre aktiviteter.
- cc) Styrkelse af Haniels (CVK) dominerende stilling som følge af fusionen**
- (113) Kommissionen er af den opfattelse, at fusionen vil styrke Haniels (CVK) dominerende stilling på det nederlandske marked for byggematerialer til bærende vægge. Følgende ligger til grund for denne konklusion:
1. *Erhvervelse af Ytong*
- (114) Antages det, at Haniel kun erhverver Ytong, øges Haniels markedsandel som følge af fusionen ganske vist kun med ca. [0-2]* % til [50-60]* %. Såfremt in-situ beton ikke omfattes af markedet for byggematerialer til bærende vægge, vil Haniels markedsandel øges med [0-2]* % til [60-70]* %; såfremt det kun er in-situ beton i forbindelse med tunnelmetoden, der ikke omfattes af det relevante marked, vil forhøjelsen udgøre [0-2]* % og den fælles markedsandel [60-70]* %. Hertil kommer, at CVK med kalksandsten kontrollerer det vigtigste byggemateriale til vægkonstruktion i Nederlandene. Det kan på grund af de beskrevne betydelige hindringer for adgangen til markedet ikke forventes, at andre leverandører vil gå ind på dette produktområde. Alle Haniels konkurrenter tilbyder andre produkter til byggematerialer til bærende vægge. Den eneste leverandør på det relevante marked med en markedsandel på knap [2-5]* %, Cementbouw, er selv kontrollerende ejer af CVK og kan dermed ikke anses for at være en uafhængig konkurrent. De øvrige konkurrenter er meget spredte, og ingen af dem har en markedsandel på over [2-5]* %. Ingen af konkurrenterne har derfor en væsentlig større betydning på dette marked end Ytong. Det betyder, at det nederlandske marked allerede er så domineret, at der kun er tale om en begrænset konkurrence. Under disse omstændigheder kan selv en mindre forøgelse af Haniels markedsstilling sammen med andre faktorer resultere i, at de chancer, der er tilbage for konkurrenter, forringes betydeligt.
- (115) Styrkelsen af Haniels (CVK) nuværende dominerende stilling gennem erhvervelsen af Ytong skal ikke vurderes alene på grundlag af omfanget af stigningen i markedsandelen. I den samlede sektor for byggematerialer til vægkonstruktion er Ytong den største konkurrent, der opererer uafhængigt af og ikke har strukturelle forbindelser til Haniel. I Nederlandene er Ytong desuden den førende leverandør af porebeton, et materiale, som anvendes i forbindelse med både bærende og ikke-bærende vægge. Med ca. [...] m³ solgte Ytong i 2000 i Nederlandene over fem gange så meget porebeton som den eneste anden leverandør, Fels. Som følge af fusionen vil Haniel med Ytong derfor erhverve den væsentligste producent af porebeton. På et differentieret produktmarked vil Haniel dermed ikke kun være den eneste leverandør af langt det vigtigste byggemateriale til vægkonstruktion i Nederlandene, kalksandsten, men med [> 80]* % af salget også blive den væsentligste leverandør af porebeton. Porebeton konkurrerer ganske vist principielt med kalksandsten og andre produkter på markedet for byggematerialer til bærende vægge. På et differentieret produktmarked som det foreliggende, hvor forskellige produkter til de samme anvendelsesformål konkurrerer indbyrdes, kan muligheden for at tilbyde et bestemt produkt, som er særlig populært blandt visse forbrugere eller til visse anvendelsesformål, imidlertid også være af betydning for en virksomheds markedsstilling.
- (116) Aftagere, der er blevet adspurgt som led i markedsundersøgelsen, har anført, at de frygter, at der er risiko for betydelige prisstigninger i tilfælde af, at Ytong træder ud af markedet som selvstændig aktiv leverandør af porebeton.
- (117) Markedsundersøgelsen har vist, at Ytong navnlig er godt indarbejdet hos de største grossister inden for byggematerialer i Nederlandene. Den anden leverandør af porebeton i Nederlandene, Fels, har vanskeligheder ved ligeledes at levere til disse. Fels er derfor på nuværende tidspunkt henvist til de såkaldte uafhængige grossister, som har et mindre salg og er mindre finansstærke. Endvidere har Ytong i modsætning til Fels egne produktionssteder i Nederlandene og er ikke udelukkende aktiv på markedet gennem import.
- (118) Ytongs stærke stilling i denne henseende skyldes selskabets stærke stilling på det tilstødende marked for byggematerialer til ikke-bærende vægge. Porebeton er som nævnt foruden kalksandsten det eneste vigtige byggemateriale til vægkonstruktion, som anvendes til både bærende og ikke-bærende vægge. Det nederlandske marked for byggematerialer til ikke-bærende vægge havde i 2000 et volumen på 1,7 mio. m³ og en værdi på 282

mio. EUR. Nedenstående tabel viser parternes og deres vigtigste konkurrenters markedsandele (efter volumen) med hensyn til alle byggematerialer til ikke-bærende vægkonstruktion ⁽¹⁸⁾:

Byggematerialer til ikke-bærende vægge

(%)

Virksomhed	Byggematerialer	Markedsandel
CVK (Haniel/Cementbouw)	Kalksandsten	[15-20]*
Ytong	Porebeton	[15-20]*
CVK + Ytong		[30-40]*
GIBO	Gipsplader/ -byggeblokke	[10-15]*
Lafarge	Gipsplader/ -byggeblokke	[10-15]*
Gyproc	Gipsplader/ -byggeblokke	[5-10]*
Fels	Porebeton, gips	[5-10]*
Knauf	Gipsplader/ -byggeblokke	[2-5]*
Wienerberger	Tegl	[0-2]*
Hanson (Pioneer)	Tegl	[0-2]*
CRH	Tegl	[0-2]*

(119) Efter Haniel er Ytong den stærkeste konkurrent på markedet for byggematerialer til ikke-bærende vægge. Som den eneste leverandør af kalksandsten er Haniel (CVK) også i denne henseende den stærkeste konkurrent med en markedsandel på over [15-20]* %. Ytong er med hensyn til porebeton den næststærkeste konkurrent med næsten [15-20]* %. Som følge af en fusion vil Haniel (CVK)/Ytong dermed blive ca. [2-5]* gange så stor som den næststørste konkurrent. Denne konkurrent, GIBO, har en markedsandel på [10-15]* %. Som den eneste alternative leverandør af porebeton har Fels en markedsandel på ca. [2-5]* %. Alle andre konkurrenter tilbyder udelukkende gipsprodukter.

(120) Denne stærke stilling, som Ytong har på markedet for byggematerialer til ikke-bærende vægge, indvirker umiddelbart på dette selskabs stilling på markedet for byggematerialer til bærende vægge. Omsætningen på markedet for byggematerialer til ikke-bærende vægge gør det muligt for Ytong også at få adgang til kunderne til byggematerialer til bærende vægge, da disse er de samme på begge markeder. Markedsføringsstrukturen og salgs-

systemet kan derfor anvendes på samme måde på begge markeder. Andre leverandører, der — med undtagelse af Haniel og Fels — kun er aktive på det ene af de to markeder, har ikke denne mulighed. Det samme gælder for investeringen i produktionssteder; også disse er de samme med hensyn til forsyningen af begge markeder.

(121) Inden fusionen kunne Haniel (CVK) kun tilbyde et enkelt byggemateriale til vægkonstruktion — kalksandsten. Som følge af fusionen vil Haniel (CVK) med Ytong være i stand til ved hjælp af sit udbud af kalksandstand og porebeton at dække den overvejende del af det behov, som grossisterne inden for byggematerialer har for byggematerialer til bærende vægge og derudover også til ikke-bærende vægge. Derved udvides Haniels handlefrihed også betydeligt på markedet for byggematerialer til bærende vægge i forhold til leverandørerne af materialer, der konkurrerer med kalksandsten, da ingen af selskabets konkurrenter på samme måde er i stand til i så stor udstrækning at dække aftagernes behov.

(122) Under disse omstændigheder kan det forventes, at Haniel gennem overtagelsen af Ytong sættes i stand til i nævneværdigt omfang at få aftagere til at købe alle de byggematerialer, der er brug for til vægkonstruktion, et enkelt sted og dermed yderligere begrænse andre leverandørers reaktionsmuligheder. Dette vil resultere i, at det konkurrencemæssige pres fra andre leverandører af byggematerialer til bærende vægge mindskes yderligere og vil føre til højere priser.

2. Erhvervelse af Ytong og Fels

(123) Såfremt Haniel på grundlag af en godkendelse fra Kommissionen og Bundeskartellamt foruden Ytong også kan overtage Fels, vil konkurrenter have endnu mindre at sætte op imod en førende leverandør på markedet bestående af Haniel/Ytong/Fels. På markedet for byggematerialer til bærende vægge vil Haniels (CVK)/Fels' markedsandel på [50-60]* % (henholdsvis [50-60]* % eller [60-70]* %) ⁽¹⁹⁾ gennem erhvervelsen af Ytong blive øget med ca. [0-2]* %. På markedet for ikke-bærende vægge vil Haniels (CVK)/Fels' markedsandel gennem Ytong blive øget fra [20-30]* % til [40-50]* %.

(124) På baggrund heraf vil Haniel dermed ikke kun kontrollere den eneste leverandør af kalksandsten i Nederlandene, men også alle producenter af porebeton. Derved vil det konkurrencemæssige pres, som porebeton stadig øver på kalksandsten, fuldstændigt forsvinde. Haniel vil dermed alene råde over de to vigtigste byggematerialer, der anvendes til såvel bærende som ikke-bærende vægge. Det bemærkes i øvrigt, at Haniel gennem Fels i så fald også kan tilbyde det på nuværende tidspunkt vigtigste

⁽¹⁸⁾ For så vidt byggematerialer til vægkonstruktion anvendes i forbindelse med såvel bærende som ikke-bærende vægge (f.eks. kalksandsten, porebeton), blev der kun taget hensyn til den del af disse byggematerialer, der anvendes i forbindelse med ikke-bærende vægge.

⁽¹⁹⁾ Såfremt in-situ beton i forbindelse med tunnelforskalling eller in-situ beton ikke omfattes af markedsafgrænsningen, øges Haniels (CVK) markedsandele; se tabel i betragtning 96.

byggemateriale til ikke-bærende vægge, dvs. gips. Haniel er dermed som den eneste konkurrent i stand til selv at tilbyde disse tre vigtige byggematerialer til vægkonstruktion.

ment til en sådan kombination, da CVK's salg kun giver Haniel 50 % af overskuddet, Ytongs salg derimod 100 %.

Vurdering

3. Høring efter fremsendelse af klagepunktsmeddelelsen

Parternes holdning

(125) I sit svar på klagepunktsmeddelelsen og ved den mundtlige høring gjorde Haniel gældende, at erhvervelsen af Ytong under ingen omstændigheder fører til styrkelse af en dominerende stilling. Haniel støttede i det væsentlige sin opfattelse på tre forhold.

— Haniel har anført, at en stigning i markedsandelen på [0-2]* % er for lille til at kunne føre til en styrkelse af en dominerende stilling. Haniel har i den forbindelse henvist til en række kommissionsbeslutninger, hvor sammenlægninger af markedsandele i denne størrelsesorden ikke blev anset for at være tilstrækkelig til at føre til en styrkelse. Haniel anser også Kommissionens holdning i den foreliggende sag for at være i strid med dens vurdering i beslutningen i sag COMP/M.2495 — Haniel/Fels. Kommissionen havde godkendt Haniels erhvervelse af Fels, da Fels' markedsstilling ifølge Kommissionen ikke syntes at være tilstrækkelig til at føre til en styrkelse. Fels har en markedsandel på [0-2]* %.

— Ytongs stilling på det tilstødende marked for byggematerialer til ikke-bærende vægge kan ikke indvirke på Ytongs stilling på markedet for byggematerialer til bærende vægge. Ligesom producenterne af andre byggematerialer til vægkonstruktion har Ytong allerede gennem årtier haft adgang til grossisterens salgssystem. Haniel er gennem sin betydelige markedsandel med hensyn til kalksandsten allerede aktiv på det tilstødende marked for byggematerialer til ikke-bærende vægge, således at eventuelle fordele, som måtte opstå som følge af, at selskabet er til stede på begge markeder, allerede foreligger og ikke vil blive øget gennem erhvervelsen af Ytong. I øvrigt er porebeton foruden kalksandsten ikke det eneste byggemateriale, der anvendes til såvel bærende som ikke-bærende vægge, da dette også er tilfældet med hensyn til teglsten, betonsten og præfabrikerede betonelementer.

— Haniel kan ikke drage fordel af, at selskabet foruden kalksandsten også kan tilbyde porebeton, da et komplet udbud på byggematerialeområdet omfatter langt flere produkter end byggematerialer til vægkonstruktion. I øvrigt foreligger der intet økonomisk incita-

(126) De argumenter, som parterne har fremført, har ikke kunnet modbevise de grunde, som har tilskyndet Kommissionen til at antage, at CVK's dominerende stilling vil blive styrket. Følgende ligger til grund for denne konklusion:

— Den minimale stigning i markedsandelen er ikke afgørende for at kunne udelukke, at en dominerende stilling styrkes. I sit svar på klagepunktsmeddelelsen har Haniel selv anført, at markedsstillingen ikke skematisk kan udledes af markedsandelene. Også Kommissionen har — som der udførligt er redegjort for ovenfor — lagt denne synsvinkel til grund i forbindelse med sin vurdering. Den har taget udgangspunkt i alle faktorer, som indgår i Ytongs markedsstilling, og i den forbindelse ligeledes udførligt redegjort for, hvorfor henholdsvis Ytongs og Fels' markedsstilling adskiller sig fra hinanden på en sådan måde, at Kommissionen i det ene tilfælde kan udelukke en styrkelse og i det andet tilfælde kan antage, at der vil være tale om en styrkelse. Blandt de nævnte faktorer indgår bl.a. den omstændighed, at Ytong er den førende leverandør af porebeton i Nederlandene og sælger fem gange så meget porebeton som Fels. I øvrigt skal der ved vurderingen af markedsandelens størrelse og spørgsmålet om, hvorvidt de kan styrke en eksisterende dominerende stilling, også tages hensyn til størrelsen af de øvrige markedsaktørers markedsandele. Ingen af konkurrenterne er væsentligt større end Ytong. Ytongs markedsandel er dobbelt så stor som Fels', og der findes en lang række væsentligt mindre leverandører af byggematerialer til vægkonstruktion, hvis markedsandele er meget lave og i de fleste tilfælde ligger på under [0-2]* %. Det foreliggende tilfælde er desuden kendetegnet ved, at det relevante marked er et differentieret produktmarked. Hvert byggemateriale til vægkonstruktion har særlige egenskaber, som allerede er blevet beskrevet udførligt, og som gør, at et byggemateriale til vægkonstruktion er mere velegnet til visse anvendelsesformål end andre. In-situ beton og navnlig in-situ beton i forbindelse med tunnelmetoden egner sig eksempelvis snarere til større projekter, mens porebeton i forbindelse med bærende vægge i Nederlandene først og fremmest anvendes i individuelle huse og dermed mindre projekter. På en skala over projekternes størrelsesorden vil in-situ beton i forbindelse med tunnelmetoden derfor være placeret helt øverst, fulgt af andre metoder i forbindelse med in-situ beton. Porebeton vil være placeret nederst på skalaen, mens kalksandsten vil udfylde næsten hele skalaen. Erhvervelsen af et produkt som porebeton kan derfor sagtens styrke en eksisterende dominerende stilling, som er baseret på et enkelt produkt som kalksandsten, ved at sortimentet således udvides med endnu et produkt.

- De argumenter, som parterne har fremført, modbeviser ikke bemærkningerne med hensyn til, at Ytongs stilling på det tilstødende marked for byggematerialer til ikke-bærende vægge absolut kan indvirke på Ytongs stilling på markedet for bærende vægge. Det forhold, at Haniel via CVK allerede har en betydelig markedsandel på dette tilstødende marked med hensyn til kalksandsten, taler ikke imod den nævnte konklusion. Gennem erhvervelsen vil Haniel med porebeton kunne tilbyde endnu et produkt på begge markeder. Ytongs etablerede adgang til de store grossister inden for byggematerialer, via hvilke — som Haniel har anført — næsten al porebeton i Nederlandene sælges, blev udtrykkeligt understreget af Kommissionen, mens Fels åbenbart ikke har denne adgang. Denne adgang kan imidlertid udnyttes i forbindelse med salget på begge markeder, således at den stærke stilling på det ene af de to markeder absolut styrker stillingen på det andet marked. I modsætning til andre produkter inden for byggematerialer til vægkonstruktion som tegl eller beton er porebeton et af de tre væsentlige byggematerialer til ikke-bærende vægge ved siden af kalksandsten, som alene tilbydes af Haniel, og gips. Disse tre produkter tegner sig i alt for over [> 80]* % af de byggematerialer til vægkonstruktion, der anvendes i forbindelse med ikke-bærende vægge. Af disse er det kun kalksandsten og porebeton, der anvendes i forbindelse med bærende vægge.
- Det forhold, at grossisterne inden for byggematerialer tilbyder en lang række produkter, taler heller ikke imod de nævnte fordele. Tværtimod medfører erhvervelsen af den største producent af porebeton i Nederlandene, at grossisterne nuværende afhængighed af CVK's kalksandstensprodukter bliver endnu større, da de nu også med hensyn til salget af porebeton i vidt omfang vil være afhængige af CVK. Da betonprodukter som nævnt ikke sælges via grossisterne inden for byggematerialer, vil grossisterne skulle købe en væsentlig del af de byggematerialer til vægkonstruktion, som de sælger, hos Haniel (CVK). Parterne har et økonomisk incitament, idet de samlede indtægter, der kan opnås ved at samle de to produkter ét sted, kan øges.

4. Resultat

- (127) Kommissionen når således frem til, at Haniels (CVK) nuværende dominerende stilling på markedet for byggematerialer til bærende vægge i Nederlandene vil blive styrket som følge af fusionen. Dette gælder i endnu højere grad, hvis Haniel samtidig også erhverver Fels.

c) *Markedet for byggematerialer til ikke-bærende vægge*

- (128) Via sin indirekte kapitalandel i CVK, den eneste producent af kalksandsten, har Haniel i Nederlandene på

markedet for byggematerialer, som anvendes til ikke-bærende vægge, en stærk, om end ikke dominerende stilling, som det fremgår af bemærkningerne i betragtning 115 ovenfor. Erhvervelsen af Ytong fører ikke til skabelse af en dominerende stilling på dette marked. Såfremt Haniel derudover også erhverver Fels, gælder dette ligeledes. Følgende ligger til grund for denne konklusion.

- (129) Haniel (CVK) er med en markedsandel på [$15-20$]* % den førende leverandør på markedet for byggematerialer til ikke-bærende vægge og — som nævnt — den eneste leverandør af kalksandsten, det vigtigste byggemateriale til såvel bærende som ikke-bærende vægge. Alligevel ligger Ytong som førende producent af porebeton i forbindelse med ikke-bærende vægge med en markedsandel på [$15-20$]* % meget tæt på Haniels (CVK) markedsstilling, og de tre vigtigste gipsproducenter GIBO, Lafarge og Gyproc har ligeledes betydelige markedsandele mellem [$5-10$]* og [$10-15$]* %. I betragtning af denne markedsstruktur kan det udelukkes, at Haniel (CVK) har en dominerende stilling.
- (130) Som følge af fusionen med Ytong — en leverandør af porebeton med en ikke ubetydelig markedsandel på [$15-20$]* % — øges Haniels markedsandel til [$30-40$]* % og dermed også afstanden til de efterfølgende konkurrenter. Haniel udvider sit produktsortiment med produktet porebeton, der er vigtigt i forbindelse med ikke-bærende vægge. I betragtning af, at der findes stærke konkurrenter, navnlig på gipsområdet, kan det imidlertid ikke forventes, at Haniel som følge af overtagelsen af Ytong kan udvide sin konkurrencemæssige handlefrihed i sådant omfang, at der vil blive skabt en dominerende stilling som følge af fusionen.
- (131) De samme synspunkter gælder fortsat, hvis Haniel derudover også erhverver Fels. Haniels markedsandel vil i så fald ganske vist blive øget til [$40-50$]* % og selskabets produktsortiment udvidet til at omfatte gips. Haniel vil dermed ikke blot konsolidere sin stilling som førende leverandør på markedet, men også være den eneste konkurrent, der kan tilbyde alle tre væsentlige byggematerialer til ikke-bærende vægge. Alligevel er det på grundlag af den markedsstruktur, der er redegjort for i foregående afsnit, rimeligt at slutte, at Haniel heller ikke under disse omstændigheder får en dominerende stilling på markedet for byggematerialer til ikke-bærende vægge.

2. ANDRE NATIONALE MARKEDER

- (132) Foruden i Tyskland, hvis markeder ikke er omfattet af Kommissionens undersøgelse i den foreliggende sag, og i Nederlandene fører fusionen også til sammenlægninger af markedsandele i Belgien, Frankrig og, såfremt Haniel overtager Fels, i Østrig.

(133) I Belgien er Haniel aktiv med en kalksandstensfabrik. Ytong ejer en porebetonfabrik dér. Haniels og Ytongs fælles andel af salget af byggematerialer til murværk udgør [2-5]* % og, såfremt alle byggematerialer til vægkonstruktion (herunder præfabrikerede betonelementer og in-situ beton) omfattes, under [2-5]* %. Fels (Hebel) sælger dér byggematerialer til vægkonstruktion uden at råde over egne produktionssteder. Haniels, Ytongs og Fels' fælles andel af salget af byggematerialer til murværk udgør [5-10]* % og, såfremt alle byggematerialer til vægkonstruktion (herunder præfabrikerede betonelementer og in-situ beton) omfattes, under [2-5]* %. I forbindelse med en mulig sondring mellem byggematerialer til bærende og til ikke-bærende vægge kan det i betragtning af de nævnte markedsandele ligeledes udelukkes, at markedsandelene når konkurrencemæssigt kritiske tærskler.

(134) I Frankrig har Haniel kapitalandele i fabrikker for fremstilling af færdigblandet beton. Ytong ejer en porebetonfabrik dér. Der vil kun være tale om sammenlægninger af markedsandele, hvis der tages udgangspunkt i et større marked for byggematerialer til vægkonstruktion, idet præfabrikerede betonelementer og in-situ beton omfattes. I dette tilfælde udgør den fælles markedsandel ca. [0-2]* %. Fels (Hebel) er aktiv i dette land med tre porebetonfabrikker. Haniels, Ytongs og Fels' fælles andel af salget af byggematerialer til murværk udgør under [2-5]* % og, såfremt alle byggematerialer til vægkonstruktion (herunder præfabrikerede betonelementer og in-situ beton) omfattes, under [2-5]* %. I betragtning af de nævnte markedsandele kan det udelukkes, at der selv i forbindelse med en mulig sondring mellem byggematerialer til bærende og til ikke-bærende vægge og/eller en mulig regional markedsafgrænsning vil fremkomme markedsandele, som når konkurrencemæssigt kritiske tærskler.

(135) Haniel er ikke aktiv i Østrig. Fels sælger porebetonprodukter og gipsfiberplader i Østrig via et datterselskab. Dermed har Fels på grundlag af alle mulige markedsafgrænsninger markedsandele på under 2 %. På markedet for byggematerialer til murværk er markedsandelen endog under [0-2]* %. Ytong driver en fabrik og sælger porebetonprodukter. På markedet for byggematerialer til murværk har Haniel, Fels og Ytong en samlet markedsandel på ca. [5-10]* %, på markedet for byggematerialer til vægkonstruktion ca. [2-5]* %. I forbindelse med en mulig sondring mellem byggematerialer til bærende og til ikke-bærende vægge kan det i betragtning af de nævnte markedsandele ligeledes udelukkes, at markedsandelene når konkurrencemæssigt kritiske tærskler.

(136) I Belgien, Frankrig og Østrig fører fusionen derfor ikke til skabelse eller styrkelse af en dominerende stilling.

3. RESULTAT AF KONKURRENCEVURDERINGEN

(137) Kommissionen når derfor til det resultat, at Haniels overtagelse af Ytong vil føre til en styrkelse af en dominerende stilling på det nederlandske marked for byggematerialer til bærende vægge. Såfremt Haniel derudover

også erhverver Fels, vil denne styrkelse blive endnu mere markant. Kommissionen når til denne opfattelse, uanset om in-situ beton i forbindelse med tunnelmetoden eller in-situ beton som helhed omfattes af dette marked.

VI. TILSAGN FRA HANIEL

(138) Med henblik på at løse de af Kommissionen påviste konkurrenceproblemer på markedet for byggematerialer til bærende vægge i Nederlandene har Haniel afgivet de nedenfor beskrevne tilsagn, hvis fulde ordlyd findes i bilaget.

(139) Ytong Holding AG ejer alle kapitalandele i Ytong Nederland BV (herefter »Ytong Nederland«). Haniel forpligter sig til at sørge for, at denne kapitalinteresse i Ytong Nederland afhændes inden for en nærmere fastsat frist. Køberen skal være i stand til at drive Ytong Nederland som en aktiv konkurrent til Haniel.

(140) Haniel forpligter sig endvidere til at sørge for, at det fastsættes i de kontrakter, der skal indgås med køberen af kapitalinteressen i Ytong Nederland, at Ytong Nederland i Nederlandene varigt kan råde over mærket »Durox« samt i en overgangsperiode, der er fastsat i tilsagnet, over mærket »Ytong«.

(141) Fristen for overholdelsen af tilsagnet begynder at løbe på tidspunktet for meddelelsen af Kommissionens beslutning i sag COMP/M.2650 — Haniel/Cementbouw/JV (CVK) (herefter »CVK-beslutningen«). Såfremt der indbringes klage over CVK-beslutningen i henhold til EF-traktatens artikel 230, og såfremt der fremsættes begæring om udsættelse af gennemførelsen eller andre foreløbige forholdsregler i henhold til EF-traktatens artikel 242 og 243, begynder denne frist at løbe på tidspunktet for forkyndelsen af den kendelse, hvormed der træffes afgørelse om anmodningerne om udsættelse af gennemførelsen eller andre foreløbige forholdsregler i henhold til artikel 107 i procesreglementet for Retten i Første Instans.

(142) Disse forpligtelser bortfalder, hvis CVK opløses inden for den i betragtning 141 nævnte periode og som led i sag COMP/M.2650 — Haniel/Cementbouw/JV (CVK), eller ingen virksomheder, som Haniel direkte eller indirekte har kapitalandele i, længere har kapitalandele i CVK. Såfremt disse omstændigheder indtræder efter gennemførelsen af tilsagnet, dvs. efter Haniels afhændelse af kapitalandelene i Ytong Nederland, kan Kommissionen efter anmodning fra Haniel ophæve afhændelsesforpligtelsen eller ændre den til fordel for Haniel.

(143) Med Kommissionens godkendelse kan der i salgsaftalerne indrømmes Haniel en tilbagekøbsret, såfremt de i betragtning 141 nævnte omstændigheder indtræder.

- (144) Tilsagnet indeholder desuden normale bestemmelser vedrørende adskilt forvaltning af den virksomhed, der skal afhændes, samt bestemmelser vedrørende udpegnings af en administrator.

VII. KONKURRENCEMÆSSIG VURDERING AF DEN ANMELDT TRANSAKTION UNDER HENSYNTAGEN TIL HANIELS TILSAGN

A. VURDERING AF TILSAGNET OM AFHÆNDELSE AF KAPITALINTERESSEN I YTONG NEDERLAND

- (145) De tilsagn, der er beskrevet i betragtning 138-144, er efter Kommissionens opfattelse tilstrækkelige til på passende vis at fjerne konkurrenceproblemerne med hensyn til det nederlandske marked for byggematerialer til bærende vægge. Dette har den gennemførte markedsundersøgelse også bekræftet.
- (146) Gennem afhændelsen af Ytongs kapitalinteresse i Ytong Nederland elimineres den sammenlægning af Haniels (CVK) og Ytongs markedsstillinger på det relevante marked, der opstår som følge af fusionen. Ytong Nederland vil som uafhængig konkurrent på det nederlandske marked for byggematerialer til bærende vægge efter afhændelsen være i stand til at begrænse Haniels (CVK) handelfrihed på samme måde som inden fusionen.
- (147) Ytong driver udelukkende virksomhed på det nederlandske marked via Ytong Nederland, således at den sammenlægning af Haniels (CVK) og Ytongs markedsandele på det relevante marked, der opstår som følge af fusionen, fuldstændigt elimineres. Ytong Nederland er en retligt selvstændig virksomhed, som råder over to produktionssteder til porebetonprodukter samt en selvstændig salgsstruktur. Desuden var Ytong Nederland, indtil selskabet blev overtaget af Ytong, aktiv på det nederlandske marked som selvstændig virksomhed, der ikke var afhængig af et moderselskab.
- (148) Ytong Nederland vil ganske vist kun i en begrænset periode fortsat kunne råde over mærket »Ytong«, som selskabets produkter på nuværende tidspunkt sælges under. Men den fastsatte periode er efter Kommissionens opfattelse tilstrækkelig til at gøre det muligt for Ytong Nederland at omstille sit salg fra brugen af mærket »Ytong« til brugen af mærket »Durox«. Mærket »Durox«, hvorunder det nederlandske selskab havde solgt sine produkter, indtil det blev overtaget af Ytong, er fortsat meget velkendt blandt aftagerne af byggematerialer til vægkonstruktion på det nederlandske marked.

B. BORTFALD AF AFHÆNDELSESFORPLIGTELSEN I TILFÆLDE AF, AT DE AF KOMMISSIONEN PÅVISTE KONKURRENCEPROBLEMER I FORBINDELSE MED SAG COMP/M.2650 – HANIEL/CEMENTBOUW/JV (CVK) LØSES

- (149) Kommissionen er for øjeblikket ved at undersøge Haniels og Cementbouws erhvervelse af fælles kontrol med

CVK, som blev gennemført i 1999 som fusion i henhold til fusionsforordningen, med hensyn til dens virkninger på det nederlandske marked for byggematerialer til vægkonstruktion (sag COMP/M.2650 — Haniel/Cementbouw/JV (CVK)*). Den 25. februar 2002 besluttede Kommissionen i henhold til fusionsforordningens artikel 6, stk. 1, litra c), at indlede procedure i denne sag. Kommissionen skal træffe endelig beslutning om denne fusions forenelighed med fællesmarkedet senest den 5. juli 2002.

- (150) Det synes på nuværende tidspunkt muligt, at Kommissionen i sin beslutning i sag COMP/M.2650 enten i henhold til fusionsforordningens artikel 8, stk. 2, når frem til, at den pågældende fusion er forenelig med fællesmarkedet, efter at de deltagende virksomheder har foretaget ændringer, eller i henhold til fusionsforordningens artikel 8, stk. 4, beordrer foranstaltninger, som vil kunne genoprette en effektiv konkurrence. De tilsagn, som de virksomheder, der deltager i fusionen i sag COMP/M.2650, muligvis vil afgive med henblik på at opnå en beslutning fra Kommissionen i henhold til fusionsforordningens artikel 8, stk. 2, eller de foranstaltninger til at genoprette en effektiv konkurrence, som Kommissionen muligvis vil beordre i en beslutning i henhold til fusionsforordningens artikel 8, stk. 4, synes på nuværende tidspunkt at kunne resultere i, at Haniels ovenfor beskrevne dominerende stilling på det relevante marked fremover ikke længere vil foreligge, og at den fusion, som er omfattet af denne procedure, ikke længere styrker den dominerende stilling.
- (151) Da det tilsagn, som Haniel har afgivet, ikke længere vil være nødvendigt under de i betragtning 150 beskrevne betingelser for at udelukke, at den foreliggende fusion fører til styrkelse af en dominerende stilling på det relevante marked, synes det i tilfælde heraf passende at give Haniel mulighed for at trække sit tilsagn om afhændelse tilbage. Det tilsagn, som Haniel har afgivet, indeholder derfor en bestemmelse, hvorefter tilsagnet om at afhænde Ytong Nederland bortfalder, hvis CVK opløses som led i sag COMP/M.2650 og under de i betragtning 141 og 142 beskrevne betingelser, eller det sikres, at ingen virksomheder, som Haniel direkte eller indirekte har kapitalandele i, længere har kapitalandele i CVK.

C. SAMLET VURDERING AF TILSAGNENE

- (152) Kommissionen er derfor samlet set nået frem til den konklusion, at den anmeldte fusion under hensyntagen til det tilsagn, som Haniel har afgivet, ikke vil føre til styrkelse af Haniels dominerende stilling på markedet for byggematerialer til bærende vægge i Nederlandene.

VIII. BETINGELSER OG FORPLIGTELSE

- (153) I henhold til fusionsforordningens artikel 8, stk. 2, andet afsnit, første punktum, kan Kommissionen til sin beslutning knytte betingelser og forpligtelser med henblik på at sikre, at de pågældende virksomheder overholder de tilsagn, de har afgivet over for Kommissionen med henblik på at gøre fusionen forenelig med fællesmarkedet.
- (154) Foranstaltninger, der resulterer i den strukturelle ændring af markedet, skal omfattes af betingelser, mens de gennemførelsesskridt, der er nødvendige for at nå dette resultat, skal omfattes af forpligtelser for parterne. Opfyldes en betingelse ikke, gælder Kommissionens forenelighedsbeslutning ikke længere. Overtræder parterne en forpligtelse, kan Kommissionen tilbagekalde sin godkendelsesbeslutning i medfør af fusionsforordningens artikel 8, stk. 5, litra b); parterne kan også pålægges bøder og tvangsbøder som omhandlet i fusionsforordningens artikel 14, stk. 2, litra a), og artikel 15, stk. 2, litra a) ⁽²⁰⁾.
- (155) I overensstemmelse med denne grundlæggende sontring skal Kommissionens beslutning være betinget af en fuldstændig overholdelse af de af Haniels tilsagn, der vedrører afhændelsen af kapitalinteressen i Ytong Nederland ⁽²¹⁾. Disse tilsagn har til formål at opveje den konstaterede styrkelse af Haniels dominerende stilling på det nederlandske marked for byggematerialer til bærende vægge og dermed opretholde konkurrencen på disse markeder. Alle øvrige dele af tilsagnene, navnlig forpligtelsen til foreløbig bevarelse og adskilt forvaltning af den kapitalinteresse, der skal afhændes, samt de nærmere omstændigheder vedrørende den administrator, som Haniel skal udpege, skal derimod omfattes af forpligtelser, da de kun skal ledsage gennemførelsen af de førnævnte betingelser.

IX. KONKLUSION

- (156) Af ovennævnte grunde og på betingelse af, at Haniel fuldt ud overholder de afgivne tilsagn, kan det antages, at den påtænkte fusion ikke skaber eller styrker en dominerende stilling, som bevirker, at den effektive konkurrence hæmmes betydeligt inden for fællesmarkedet eller en væsentlig del heraf. Fusionen skal derfor erklæres forenelig med fællesmarkedet og EØS-aftalen i henhold til artikel 2, stk. 2, og artikel 8, stk. 2, i fusionsforordningen og artikel 57 i EØS-aftalen på betingelse af,

at de tilsagn, der er anført i bilaget, overholdes fuldt ud —

VEDTAGET FØLGENDE BESLUTNING:

Artikel 1

Den anmeldte fusion, hvorved Haniel Bau-Industrie Porenbeton Holding GmbH i overensstemmelse med fusionsforordningens artikel 3, stk. 1, litra b), erhverver enekontrol med Ytong Holding AG, erklæres forenelig med fællesmarkedet og EØS-aftalen.

Artikel 2

Artikel 1 er betinget af, at de af Haniel Bau-Industrie Porenbeton Holding GmbH afgivne tilsagn i punkt 1, 2, 9 og 17 i bilaget overholdes fuldt ud.

Artikel 3

Denne beslutning er betinget af, at de af Haniel Bau-Industrie Porenbeton Holding GmbH afgivne tilsagn, jf. bilaget, overholdes fuldt ud.

Artikel 4

Denne beslutning er rettet til:

Haniel Bau-Industrie Porenbeton Holding GmbH

D-47119 Duisburg-Ruhrort

Udfærdiget i Bruxelles, den 9. april 2002.

På Kommissionens vegne

Mario MONTI

Medlem af Kommissionen

⁽²⁰⁾ Se meddelelse fra Kommissionen om løsninger, der er acceptable i henhold til Rådets forordning (EØF) nr. 4064/89 og Kommissionens forordning (EF) nr. 447/98 (EFT C 68 af 2.3.2001, s. 3, punkt 12).

⁽²¹⁾ Punkt 1, 2, 9 og 17 i bilaget.

BILAG

Den fulde originale tekst til de i artikel 2 og 3 nævnte betingelser og forpligtelser kan ses på Kommissionens netsted:

http://europa.eu.int/comm/competition/index_en.html.

KOMMISSIONENS BESLUTNING

af 11. december 2002

om Spaniens støtteforanstaltninger til fordel for landbrugssektoren som følge af prisstigningerne på brændstof

(meddelt under nummer K(2002) 4378)

(Kun den spanske udgave er autentisk)

(2003/293/EF)

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER HAR —

under henvisning til traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab, særlig artikel 88, stk. 2, første afsnit,

efter at have opfordret interesserede parter til at fremsætte deres bemærkninger i overensstemmelse med denne artikel ⁽¹⁾, under hensyntagen til disse bemærkninger, og

ud fra følgende betragtninger:

(5) Kommissionens beslutning om at indlede proceduren blev offentliggjort i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* ⁽²⁾. Kommissionen opfordrede interesserede parter til at fremsætte deres bemærkninger til de omhandlede foranstaltninger.

(6) Ved breve af 6. juni 2001 og 20. december 2001 fremsendte Spanien en række bemærkninger.

(7) Kommissionen har modtaget bemærkninger fra interesserede parter. Disse bemærkninger er videregivet til Spanien med anmodning om eventuelle kommentarer; kommentarer blev modtaget ved breve af 1. og 30. oktober 2001.

I. SAGSFORLØB

(1) Ved brev af 29. september 2000 anmeldte Spanien i henhold til EF-traktatens artikel 88, stk. 3, over for Kommissionen de støtteforanstaltninger til fordel for landbrugssektoren som følge af prisstigningerne på brændstof, der er anført i beslutningen om indledning af proceduren.

(2) Ved telefax af 20. november 2000 anmodede Kommissionen de spanske myndigheder om yderligere oplysninger. Disse oplysninger blev fremsendt ved brev af 9. januar 2001 og ved brev af 13. marts 2001.

(3) En stor del af de foranstaltninger, der er medtaget i anmeldelsen, var allerede vedtaget og blev derfor overført til registret over ikke-anmeldt støtte (støtte NN 19/2001). De af de anmeldte foranstaltninger, der ikke var vedtaget, blev overført i registret over anmeldt støtte (N 681/A/2000).

(4) Ved brev af 11. april 2001, ændret 25. april 2001, underrettede Kommissionen Spanien om sin beslutning om at indlede proceduren efter EF-traktatens artikel 88, stk. 2, vedrørende nogle af foranstaltningerne, og om, at den fandt, at andre ikke faldt ind under EF-traktatens artikel 87.

II. DETALJERET BESKRIVELSE AF STØTTEN

(8) Benævnelse, ordning: støtteforanstaltninger til fordel for landbrugssektoren som følge af prisstigningerne på brændstof.

(9) Budget: ikke angivet.

(10) Varighed: varierer fra foranstaltning til foranstaltning.

(11) Støttemodtagere: ejere af landbrugs- og opdrætsbedrifter og landbrugskooperativer.

(12) Formål med foranstaltningerne: godtgørelse til landbrugssektoren som følge af prisstigningerne på brændstof.

(13) Mulige følger af foranstaltningerne: konkurrencedrejning til fordel for visse landbrugs- og opdrætsbedrifter og overtrædelse af bestemmelserne i de berørte fælles markedsordninger.

(14) Støtteintensitet, støtteberettigede omkostninger, kumulering: varierer fra foranstaltning til foranstaltning.

⁽¹⁾ EFT C 172 af 16.6.2001, s. 2.

⁽²⁾ Se fodnote 1.

- (15) Begrundelse for indledning af proceduren: Ændring af lov nr. 37/1992 om merværdiafgift ⁽³⁾.
- (16) Denne foranstaltning er anført i kongeligt lovdekret nr. 10/2000 af 6. oktober 2000 om hastestøtteforanstaltninger i landbrugs-, fiskeri- og transportsektoren ⁽⁴⁾. Den består i en forhøjelse af den godtgørelsessats, der gælder for afgiftspligtige personer, der er underlagt særordningen for landbrug, opdræt og fiskeri vedrørende merværdiafgift, for at neutralisere den situation, hvor der er betalt en højere merværdiafgift.
- (17) Denne foranstaltning er omfattet af Rådets sjette direktiv 77/388/EØF af 17. maj 1977 om harmonisering af medlemsstaternes lovgivning om omsætningsafgifter ⁽⁵⁾, senest ændret ved direktiv 2002/92/EF ⁽⁶⁾ (i det efterfølgende betegnet »sjette direktiv«), særlig artikel 25.
- (18) På grundlag af en analyse af udviklingen i de makroøkonomiske oplysninger om sektorens ejere af landbrugsbedrifter, som har været underlagt ordningen i de sidste tre år, blev det konkluderet, at det var nødvendigt at forøge godtgørelsen med op til 2,5 procentpoint af omsætningen for at kompensere for forøgelsen af den indgående merværdiafgiftsbelastning ved køb af goder og tjenesteydelser. I overensstemmelse med bestemmelserne i artikel 25, stk. 3, i sjette direktiv blev det besluttet at fastlægge forskellige forhøjelser for forskellige undergrupper inden for landbrug og opdræt og for fiskeri. I undergruppen inden for landbrug var forhøjelsen på 3 procentpoint, og inden for opdræt og fiskeri på 2 procentpoint, hvorved procenten blev 8 % i første tilfælde og 7 % i andet.
- (19) Denne foranstaltning blev truffet for at genoprette den nødvendige ligevægt mellem den indgående og den udgående merværdiafgift for afgiftspligtige personer, der er underlagt særordningen for landbrug, opdræt og fiskeri vedrørende merværdiafgift, og den er ifølge de spanske myndigheder ikke statsstøtte.
- (20) Ved indledningen af proceduren fastsatte Kommissionen følgende:
- (21) Det fremgår af artikel 25 i sjette direktiv, at medlemsstaterne kan anvende en standardsatsordning for landbrugere, der tager sigte på at godtgøre den merværdiafgiftsbelastning, der af standardsatslandbrugere er betalt på goder og tjenesteydelser. Medlemsstaterne fastsætter i det omfang, der er nødvendigt, standardsatserne for godtgørelse og giver Kommissionen meddelelse derom, før de bringes i anvendelse. Disse procentsatser fastsættes på grundlag af makroøkonomiske oplysninger, der alene vedrører standardsatslandbrugere for de sidste tre år. Satserne kan ikke bevirke, at standardsatslandbrugere som helhed får tilbagebetalinger, der overstiger den indgående merværdiafgiftsbelastning. Medlemsstaterne kan nedbringe disse satser til 0, og satserne kan afrundes til nærmeste lavere eller højere halve procent. Medlemsstaterne kan fastsætte standardsatser for godtgørelse, der er forskellige for skovbrug, for forskellige undergrupper inden for landbruget og for fiskeri.
- (22) Ud fra de oplysninger, der var til rådighed på det tidspunkt, fandt Kommissionen, at de spanske myndigheder ikke havde givet Kommissionen meddelelse om forhøjelsen af standardsatserne for godtgørelse, før de blev bragt i anvendelse, hvorved de overtrådte ovennævnte artikel 25. Som følge heraf kunne Kommissionen ikke fastslå, at ændringen af lov nr. 37/1992 var i overensstemmelse med bestemmelserne i artikel 25 i sjette direktiv, og at forhøjelsen ikke havde bevirket, at standardsatslandbrugere som helhed fik tilbagebetalinger, der oversteg den indgående merværdiafgiftsbelastning. Hvis det var tilfældet, ville der være tale om en selektiv afgiftsforanstaltning, som ville få indflydelse på statsmidlerne.

Støtte til landbrugskooperativer

- (23) Denne foranstaltning er fastsat i kongeligt lovdekret nr. 10/2000, der indfører visse ændringer i lov nr. 27/1999 af 16. juli 1999 om kooperativer ⁽⁷⁾ og i lov nr. 20/1990 af 19. december 1990 om skatteordningen for kooperativer ⁽⁸⁾. Maksimumsgrænsen på 50 % af omsætningen ved landbrugskooperativers transaktioner med ikke-tilsluttede tredjeparter ophæves for levering af dieselolie B til ikke-tilsluttede tredjeparter, uden at de derved fratages deres status som skattemæssigt beskyttet kooperativ i henhold til lov nr. 20/1990. Endvidere ændres lov nr. 34/1998 af 7. oktober 1998 om kulbrintesektoren ⁽⁹⁾, således at der ikke længere er noget krav om, at landbrugskooperativer, der ønsker at distribuere dieselolie B til ikke-tilsluttede tredjeparter, skal oprette en enhed med status som juridisk person, for hvilken den almindelige skatteordning gælder.
- (24) Ved indledningen af proceduren fastsatte Kommissionen følgende:

⁽³⁾ BOE (spansk lovtidende) nr. 312 af 29.12.1992, s. 44247.

⁽⁴⁾ BOE nr. 241 af 7.10.2002, s. 36614.

⁽⁵⁾ EFT L 145 af 13.6.1977, s. 1.

⁽⁶⁾ EFT L 331 af 7.12.2002, s. 27.

⁽⁷⁾ BOE nr. 170 af 17.7.1999, s. 27027.

⁽⁸⁾ BOE nr. 304 af 20.12.1990, s. 37970.

⁽⁹⁾ BOE nr. 241 af 8.10.1998, s. 33517.

- (25) Vedtagelsen af kongeligt lovdekret nr. 10/2000 gav landbrugskooperativerne skattefordele, som de ikke havde før dens vedtagelse.
- (26) For det første ophævelsen af kravet om, at de skal oprette en enhed med status som juridisk person, for hvilken den almindelige skatteordning gælder (det vil sige en mere belastende skatteordning), for at distribuere dieselolie B til ikke-tilsluttede tredjeparter, hvilket betyder, at kooperativerne ville betale lavere skat end tidligere for distribution af dieselolie til ikke-tilsluttede tredjeparter. Før ændringen af lov nr. 27/1999 skulle landbrugskooperativer for at kunne distribuere dieselolie B til ikke-tilsluttede tredjeparter altså oprette en enhed med status som juridisk person. Siden ændringen af loven er de ikke længere forpligtede til at oprette en sådan enhed, og disse transaktioner ville være skattemæssigt begunstiget.
- (27) For det andet ophævelsen af den nuværende maksimumsgrænse på 50 %, der er lagt på landbrugskooperativer for levering af dieselolie B til ikke-tilsluttede tredjeparter, uden at de derved fratages deres status som skattemæssigt beskyttet kooperativ. Før ændringen af lov nr. 27/1999 måtte landbrugskooperativernes levering til ikke-tilsluttede tredjeparter altså højst udgøre 50 % af deres omsætning, hvis de ikke ønskede at miste deres skattefordel. Siden ændringen af loven kan de overskride denne grænse uden at blive frataget deres status som skattemæssigt beskyttet kooperativ.
- (28) Det drejer sig om en specifik foranstaltning, der udelukkende finder anvendelse på landbrugskooperativer, og som medfører en skattefordel bestående af betaling af en lavere skat end den normale skat, som de betalte før ændringen af lov nr. 27/1999. Denne skattefordel blev givet som følge af prisstigningerne på brændstof.
- (29) Ud fra de oplysninger, der var til rådighed på det tidspunkt, fandt Kommissionen, at disse foranstaltninger gav modtagerne, det vil sige landbrugskooperativerne, en fordel, som mindskede de byrder, der normalt belaster deres budget. Et tab af skatteprovenu svarer til et forbrug af statsmidler i form af skatteudgifter (punkt 9 i meddelelse fra Kommissionen om anvendelsen af statsstøttereglerne på foranstaltninger vedrørende direkte beskatning af virksomhederne⁽¹⁰⁾). Denne foranstaltning burde derfor betragtes som en selektiv skatteforanstaltning, som har indflydelse på statsmidlerne.

Lån til ejere af landbrugsbedrifter

- (30) Denne foranstaltning er fastsat i landbrugsministeriets beslutning af 15. november 2000⁽¹¹⁾ om offentliggørelse af en aftale truffet i ministerrådet den 10. november 2000. Med henblik på at gøre det nemmere for ejere af landbrugsbedrifter at opnå lån til et samlet beløb af 35 milliarder ESP med et rentetilskud fra landbrugsministeriet anmodes landbrugskooperativernes låneafdelinger om at indgå aftaler med landbrugsministeriet og det statslige kreditinstitut, ved finansieringsinstitutternes mellemkomst, om, at de stiller en låneserie til rådighed for ejere af landbrugsbedrifter.
- (31) Villkårene for denne låneserie er følgende: Løbetiden er på fem år med et friår til tilbagebetaling af hovedstolen; rentesats: Det statslige kreditinstituts rentesats ved overdragelse til finansieringsinstitutterne er det statslige kreditinstituts referencerentesats; finansieringsinstitutternes fortjenstmargen er 1 procentpoint, tilskuddet fra landbrugsministeriet er 3 procentpoint; risikoen ved disse lån påhviler finansieringsinstitutterne, og maksimumsbeløbet for lånene er 75 000 ESP pr. ha med et maksimumsbeløb pr. modtager på 4,5 millioner ESP for fysiske personer og 13,5 millioner for sammenslutninger.
- (32) Landbrugsministeriet kan også give tilskud til de sikkerhedsstillelser, som det statslige aktieselskab for landbrugsgaranti yder, når sådanne sikkerhedsstillelser er nødvendige for, at der kan ydes lån med rentetilskud. Støttebeløbet til sikkerhedsstillelsen anvendes til betaling af forvaltningsomkostningerne, og beløbet overstiger ikke 1 % af den aktuelle saldo på det lån, som sikkerhedsstillelsen gælder.
- (33) De spanske myndigheder oplyste, at den maksimale støtte, som en landbruger modtager årligt i gennemsnit i løbet af de fem år, som lånene løber, vil være på 1 575 ESP pr. ha⁽¹²⁾. Gennemsnitsprisen for dieselolie var 54,4 ESP pr. liter i 1999 og 79,8 ESP pr. liter i 2000. Stigningen fra 1999 til 2000 var således 47 %.
- (34) Ifølge de spanske myndigheder viser sammenholdelsen af de øgede udgifter med den gennemsnitlige årlige støtte i form af rentetilskud (1 575 ESP pr. ha i fem år), at målet med støtten ikke er at kompensere for de tab, landbrugerne har lidt, men at give ham mulighed for at udnytte et lån fra finansieringsinstitutterne for at imødegå likviditetsmanglen som følge af den voldsomme

⁽¹¹⁾ BOE nr. 276 af 17.11.2000, s. 40088.

⁽¹²⁾ Rentetilskud: 3 %. Lånets løbetid: 5 år. Et friår. Maksimalt lånebeløb pr. ha: 75 000 ESP. $0,03 \times 75 000 (1 + 1 + 1/4 + 2/4 + 3/4)^{1/5} = 1 575$ ESP pr. ha.

⁽¹⁰⁾ EFT C 384 af 10.12.1998, s. 3.

- stigning i prisen på dieselolie. Denne stigning, der gav anledning til forstyrrelser af den offentlige orden, strejker, mangel på energiprodukter og fødevarer og problemer for den frie transit af varer på Fællesskabets område, burde betragtes som en usædvanlig omstændighed i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 2, litra b).
- (35) De spanske myndigheder oplyste, at denne foranstaltning koster mindre end den nedsættelse af særlige afgifter og af merværdiafgiften, som andre medlemsstater har iværksat, og som Kommissionen har frarådet. Hvis denne støtte blev betragtet som uforenelig med fællesmarkedet, ville de spanske landbrugere ifølge de spanske myndigheder blive stillet ringere end de øvrige medlemsstaters landbrugere, som har nydt godt af afgiftsnedsættelser.
- (36) Ved indledningen af proceduren fastsatte Kommissionen følgende:
- (37) Rentetilskuddet for lån er statsstøtte til landbrugerne. Desuden vil nogle landbrugere modtage statsstøtte i form af godtgørelse af en del af forvaltningsomkostningerne for sikkerhedsstillelsen for lån med rentetilskud. Disse foranstaltninger skal følgelig betragtes som selektiv støtte ydet af staten.
- Fiskale foranstaltninger vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer og merværdiafgiften**
- (38) Disse foranstaltninger er fastsat i finansministeriets bekendtgørelse af 29. november 2000 om særordningen for mindre landbrug vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer og den forenklede særordning for merværdiafgiften gældende for 2001 ⁽¹³⁾.
- For 2000: For visse aktiviteter i forbindelse med opdræt underlagt særordningen for mindre landbrug vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer anvendes et korrektionsindeks for foder, der erhverves fra tredjemand*
- (39) En nedsættelse på 5 % af det modul, der anvendes til beregning af nettoudbyttet ved visse aktiviteter i forbindelse med opdræt underlagt særordningen for mindre landbrug vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer gennem forøgelse af korrektionsindekset for foder, der erhverves fra tredjemand.
- (40) Ved indledningen af proceduren fastsatte Kommissionen følgende:
- (41) Denne ændring af korrektionsindekset syntes at give modtagerne en fordel, som mindskede de byrder, der normalt belaster deres budget. Et tab af skatteprovenu svarer til et forbrug af statsmidler i form af skatteudgifter. De spanske myndigheder havde ikke begrundet denne foranstaltning i skattesystemets karakter eller forvaltning.
- (42) Ud fra de oplysninger, der var til rådighed på det tidspunkt, fandt Kommissionen derfor, at denne fiskale foranstaltning, der kan tilskrives staten, og som påvirkede dens midler og udgjorde en selektiv fordel, ikke syntes at være begrundet i skattesystemets karakter eller forvaltning.
- For 2001: Nedsættelse af nettoudbyttet under særordningen for mindre landbrug vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer, for så vidt angår landbrugsaktiviteter og husdyravl*
- (43) Alle landbrugsaktiviteter og aktiviteter i forbindelse med opdræt, som fastsætter deres udbytte ud fra særordningen, får en nedsættelse på 35 % af købsprisen for den landbrugsdieselolie, der er nødvendig for deres aktiviteter, behørigt dokumenteret med fakturaer.
- (44) Ved indledningen af proceduren fastsatte Kommissionen følgende:
- (45) De spanske myndigheder havde ikke givet nogen forklaring på denne nedsættelse af udbyttet for at begrunde dens indførelse som en måde, hvorpå de kunne tilpasse beskatningen til udviklingen af den reelle økonomiske kapacitet i betragtning af de usædvanlige omstændigheder som følge af prisstigningerne på brændstof.
- (46) Ud fra de oplysninger, der var til rådighed på det tidspunkt, kunne denne foranstaltning derfor ikke begrundes i systemets karakter eller forvaltning og burde følgelig betragtes som selektiv støtte ydet af staten.
- Ligeledes for 2001: Nedsættelse af procentsatsen til fastlæggelse af de kvartalsvise momsbetalinger under den forenklede ordning for visse landbrugsaktiviteter*
- (47) Nedsættelserne af procentsatsen til fastlæggelse af de kvartalsvise momsbetalinger under den forenklede ordning for visse landbrugsaktiviteter er følgende: intensivt opdræt af slagtesvin og slagtefjerkræ: 7 %; intensivt opdræt af fjerkræ til ægproduktion samt får, geder og hornkvæg til mælkeproduktion: 1 %; intensivt opdræt af

⁽¹³⁾ BOE nr. 287 af 30.11.2000, s. 41611.

kødkvæg og kaniner: 14 %; intensivt opdræt af avlssvin, avlshornkvæg og andet intensivt eller ekstensivt opdræt, der ikke udtrykkeligt er nævnt i andre afsnit: 19 %; intensivt opdræt af får og geder til slagtning: 24 %; avl, pasning og opfødning af fjerkræ: 24 %; og andre arbejder og tjenesteydelser udført af landbrugere eller opdrættere: 28 %.

- (48) Ved indledningen af proceduren fastsatte Kommissionen følgende:
- (49) Denne nedsættelse af procentsatsen til fastlæggelse af de kvartalsvise momsbetalinger under den forenkede ordning nedsatte betalingerne og gav modtagerne en fordel, som mindskede de byrder, der normalt belaster deres budget. Et tab af skatteprovenu svarer til et forbrug af statsmidler i form af skatteudgifter. De spanske myndigheder havde ikke begrundet denne foranstaltning i skattesystemets karakter eller forvaltning. Ud fra de oplysninger, der var til rådighed på det tidspunkt, kunne denne foranstaltning derfor ikke begrundes i skattesystemets karakter eller forvaltning.

Udvidelse for 2000 og 2001 af skattefordelene vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer ved overdragelse af visse landbrugsarealer og -bedrifter

- (50) Denne udvidelse af de skattefordele ved overdragelse af visse landbrugsarealer og -bedrifter, der er fastsat i sjette tillægsbestemmelse til lov nr. 19/1995 af 4. juli 1995 om modernisering af landbrugsbedrifter⁽¹⁴⁾, er indeholdt i syvende overgangsbestemmelse i lov nr. 14/2000 af 28. december 2000 om fiskale og administrative foranstaltninger samt foranstaltninger af social karakter⁽¹⁵⁾.
- (51) Ved indledningen af proceduren fastsatte Kommissionen følgende:
- (52) Denne foranstaltning gav modtagerne en fordel, som mindskede de byrder, der normalt belaster deres budget. Et tab af skatteprovenu svarer til et forbrug af statsmidler i form af skatteudgifter. Denne udvidelse af skattefordelene ville følgelig være selektiv støtte ydet af staten. Denne holdning vedrørte udelukkende perioden 2000-2001 og gav ingen indikationer om Kommissio-

nens holdning til foreneligheden eller uforeneligheden af støtte ydet før den periode.

Forhøjelse af procentsatsen for udgifter, der vanskeligt kan dokumenteres, inden for rammerne af indkomstbeskatningen af fysiske personer

- (53) Dette er den eneste foranstaltning, som endnu ikke var vedtaget, da Spanien sendte sine bemærkninger, og det er derfor en anmeldt støtte. Procentsatsen for udgifter, der vanskeligt kan dokumenteres, blev forhøjet fra 5 % til 10 % udelukkende for landbrugssektoren og kun for regnskabsårene 2000 og 2001 inden for rammerne af indkomstbeskatningen af fysiske personer.
- (54) Ved indledningen af proceduren fastsatte Kommissionen følgende:
- (55) De spanske myndigheder havde ikke givet oplysninger om denne forhøjelse af procentsatsen for udgifter, der vanskeligt kan dokumenteres, som landbrugere underlagt særordningen for mindre landbrug kunne benytte sig af, der kan begrunde den i skattesystemets karakter eller forvaltning og vise, at den er blevet indført for at tilpasse beskatningen til udviklingen af den reelle økonomiske kapacitet i betragtning af de usædvanlige omstændigheder som følge af prisstigningerne på brændstof.
- (56) Ud fra de oplysninger, der var til rådighed på det tidspunkt, kunne denne skatteforanstaltning derfor ikke begrundes i skattesystemets karakter eller forvaltning og syntes at give modtagerne en fordel, som mindskede de byrder, der normalt belaster deres budget. Et tab af skatteprovenu svarer til et forbrug af statsmidler i form af skatteudgifter.

Sammenfattende fastsatte Kommissionen ved indledningen af proceduren følgende

- (57) At alle disse foranstaltninger, ud fra de oplysninger, der var til rådighed på det tidspunkt, kunne betragtes enten som fiskale foranstaltninger, der kunne tilskrives staten og havde indflydelse på dens midler, medførte en selektiv fordel og ikke syntes at være begrundet i skattesystemets karakter eller forvaltning, eller som selektiv støtte ydet af staten.
- (58) At de spanske myndigheders oplysninger om, at prisen på brændstof mellem 1999 og 2000 steg med 47 %, hvilket gav anledning til forstyrrelser af den offentlige orden, strejker og mangel på energiprodukter og fødevarer, i den fase af proceduren ikke gjorde det muligt at

⁽¹⁴⁾ BOE nr. 159 af 5.7.1995, s. 20394.

⁽¹⁵⁾ BOE nr. 313 af 30.12.2000, s. 46631.

fastslå, at der var tale om en usædvanlig begivenhed i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 2, litra b).

- (59) Hvad angår foranstaltningen om udvidelse for 2000 og 2001 af skattefordelene vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer ved overdragelse af visse landbrugsarealer og -bedrifter, ville denne støtte kunne betragtes som en investeringsstøtte i primærproduktionssektoren i betragtning af, at skattefordelen er knyttet til overdragelse af landbrugsjord og -bedrifter. I lov nr. 14/2000, som er retsgrundlaget for ydelsen af en sådan støtte, er det imidlertid ikke fastsat, at betingelserne i punkt 4.1 i EF-rammebestemmelserne for statsstøtte i landbrugssektoren ⁽¹⁶⁾ skal opfyldes.
- (60) Ud fra de oplysninger, der var til rådighed på det tidspunkt, var de øvrige foranstaltninger statsstøtte, som havde til formål at forbedre landbrugernes økonomiske situation, men som på ingen måde bidrog til udvikling af sektoren (punkt 3.5 i EF-rammebestemmelserne for statsstøtte i landbrugssektoren). Ved indledningen af proceduren syntes disse foranstaltninger derfor at kunne betragtes som driftsstøtte, der er uforenelig med fællesmarkedet.
- (61) Med hensyn til støtte i form af garantier, var der desuden ikke taget højde for de betingelser, der er fastsat i meddelelsen fra Kommissionen om anvendelsen af EF-traktatens artikel 87 og 88 angående statsstøtte i form af garantier ⁽¹⁷⁾, hvad angår foreneligheden af den type statsstøtte.
- (62) Desuden var det vigtigt at tage i betragtning, at støtte til landbrugsprodukter i bilag I til EF-traktaten vedrørte produkter, hvoraf langt størstedelen var underlagt en fælles markedsordning, og at medlemsstaterne har begrænsede beføjelser til at påvirke funktionen af disse ordninger, der udelukkende hører ind under Fællesskabets kompetenceområde. Denne støtte burde derfor betragtes som en overtrædelse af de fælles markedsordninger og dermed af fællesskabsreglerne.
- (63) På den baggrund fandt Kommissionen, at de pågældende foranstaltninger, i det omfang der var tale om støtte, ikke syntes at kunne henføres under nogen af undtagelsesbestemmelserne i EF-traktatens artikel 87, stk. 2 og 3, og den besluttede derfor at indlede proceduren efter EF-traktatens artikel 88, stk. 2.

III. BEMÆRKNINGER FRA INTERESSEREDE PARTER

- (64) Alle bemærkningerne fra interesserede parter vedrører udelukkende støtten til landbrugskooperativer.

Bemærkninger fra sammenslutningen af bestyrere af servicestationer

- (65) Denne sammenslutning mener, at kongeligt lovdekret nr. 10/2000 giver landbrugskooperativerne skattefordele.
- (66) For det første er ophævelsen af kravet om, at de skal oprette en enhed med status som juridisk person, for hvilken den almindelige skatteordning gælder, for at distribuere dieselolie B til ikke-tilsluttede tredjeparter, en skattefordel, som betyder, at kooperativerne skal betale lavere skat end tidligere for distribution af dieselolie B til ikke-tilsluttede tredjeparter, da disse transaktioner er skattemæssigt begunstiget.
- (67) For det andet er ophævelsen af den nuværende maksimumsgrænse på 50 %, der er lagt på landbrugskooperativer for levering af dieselolie B til ikke-tilsluttede tredjeparter, uden at de derved fratages deres status som skattemæssigt beskyttet kooperativ, en anden skattefordel.
- (68) Kongeligt lovdekret nr. 10/2000 fremmer ifølge sammenslutningen oprettelsen af et parallelt net uden om markedet til fordel for kooperativerne, som enheder »støttet« af den offentlige sektor, der tillige fritages for at opfylde de lovmæssige krav, som deres konkurrenter skal opfylde, alt sammen med det formål at opnå en nedsættelse af den pris, der er en følge af de normale markedsmekanismer, og uden at der fastsættes nogen erstatning til ejere af installationer til salg til forbrugerne (detaildistribution), som i stigende omfang vil blive udelukket og fordrevet fra markedet.

Bemærkninger fra sammenslutningen af driftsledere af servicestationer i den selvstyrende region Madrid, fra den catalanske forening af servicestationer og fra det spanske forbund af servicestationer

- (69) Disse sammenslutninger, som repræsenterer så godt som hele servicestationsektoren i Spanien, mener, at kongeligt lovdekret nr. 10/2000 indeholder foranstaltninger, som har til formål at fritage landbrugskooperativer for en række skattebyrder ved distribution af dieselolie B til ikke-tilsluttede tredjeparter, fordi denne aktivitet er

⁽¹⁶⁾ EFT C 28 af 1.2.2000, s. 2. (Berigtiget version i EFT C 232 af 12.8.2000, s. 19).

⁽¹⁷⁾ EFT C 71 af 11.3.2000, s. 14.

omfattet af en særligt beskyttet skatteordning, når de sælger brændstof til ikke-tilsluttede tredjeparter.

planlægning af kulbrintesektoren ⁽²⁰⁾ blev der indført et nyt system til distribution af olieprodukter.

(70) Ifølge disse sammenslutninger får landbrugskooperativer fra ikrafttrædelsen af kongeligt lovdekret nr. 10/2000 følgende skattefordele ved distribution af dieselolie B, når de sælger brændstof til ikke-tilsluttede tredjeparter:

(76) Den tidligere lovgivningsmæssige situation blev brat afbrudt for landbrugskooperativerne med offentliggørelsen af lov nr. 34/1998 og særligt med lovens femtende tillægsbestemmelse, der forbyder kooperativer at distribuere olieprodukter (både dieselolie og benzin) til tredjeparter, medmindre der til det formål oprettes en enhed med status som juridisk person, for hvilken den almindelige skatteordning gælder.

(71) Hvad angår tinglysnings- og stempelafgifter, fritages de for at betale for oprettelsesdokumenter, kapitaludvidelse, fusion og spaltning, for optagelse og afvikling af lån, herunder obligationslån, for erhvervelse af goder og rettigheder, der indgår i fonden til uddannelse og støtte til opfyldelse af deres mål, og for erhvervelse af goder og rettigheder, som direkte har til formål at opfylde deres selskabs- og vedtægtsmæssige formål.

(77) Ifølge forbundet ophævede kongeligt lovdekret nr. 10/2000 blot, og kun delvist, den begrænsning af den frie konkurrence, som forbuddet i femtende tillægsbestemmelse i lov nr. 34/1998 udgjorde.

(72) Hvad angår selskabsskatten, vil salg af dieselolie B til ikke-tilsluttede tredjeparter, fordi det ifølge kongeligt lovdekret nr. 10/2000 er et økonomisk resultat af den kooperative aktivitet, udløse en skat på 20 %. Desuden kan de uden begrænsninger afskrive nye amortisable anlægsaktiver, som er købt inden for tre år fra datoen for deres optagelse i registret over kooperativer, og de får tillige et fradrag på 50 % af den samlede skat.

(78) Kooperativernes skattefordele skal ses i sammenhæng med reglerne for teknisk tilpasning og de forpligtelser, som disse skaber for kooperativet.

(73) Hvad angår skatten på økonomisk virksomhed, får de et fradrag på 95 % af skattebeløbet.

(79) Ved fastlæggelsen af beskatningsgrundlaget for selskabsskat skal kooperativer skelne klart mellem de to typer transaktioner, de udfører: transaktioner med tilsluttede og transaktioner med ikke-tilsluttede eller tredjeparter. Reglen for teknisk tilpasning, som er indeholdt i § 16 i lov nr. 20/1990, foreskriver, at der, når beskatningsgrundlaget fastsættes, skal skelnes mellem kooperative resultater fra transaktioner med tilsluttede og ikke-kooperative resultater fra kooperativets transaktioner med ikke-tilsluttede eller tredjeparter.

(74) Hvad angår skatten på fast ejendom, får de et fradrag på 95 % af skattebeløbet.

(80) Af § 33 i lov nr. 20/1990 fremgår det, at selskabsskatten for kooperativer varierer, således at den vil være 20 % af beskatningsgrundlaget for kooperative resultater, og den almindelige skatteprocent på 35 % af beskatningsgrundlaget for ikke-kooperative resultater, herunder de resultater, som landbrugskooperativer opnår i deres transaktioner med tredjeparter. Udbytter, som et landbrugskooperativ opnår i sine transaktioner med ikke-tilsluttede tredjeparter, giver altså ingen skattelettelse.

Bemærkninger fra forbundet af landbrugskooperativer i Spanien

(75) Dette forbund omfatter størstedelen af Spaniens landbrugskooperativer. Landbrugskooperativerne indledte deres aktivitet med distribution af olieprodukter fra ikrafttrædelsen af økonomi- og finansministeriets bekendtgørelse af 31. juli 1986 ⁽¹⁸⁾ om ændring af reglement om levering og salg af brændstof og flydende drivmidler, som er genstand for olieselskabernes monopol ⁽¹⁹⁾. Med lov nr. 34/1992 af 22. december 1992 om

(81) I § 23 i lov nr. 20/1990 defineres skattebeløbet ved selskabsskat for kooperativer som den algebraiske sum af de beløb, der opnås ved at behæfte positive eller negative beskatningsgrundlag med de gældende skattesatser, som er lig med den samlede skat, når den er positiv.

⁽¹⁸⁾ BOE nr. 188 af 7.8.1986, s. 27907.

⁽¹⁹⁾ BOE nr. 58 af 9.3.1970, s. 3820.

⁽²⁰⁾ BOE nr. 308 af 24.12.1992, s. 43867.

Her består begunstigelsesreglen ifølge lovens § 34 om særligt beskyttede kooperativer, hvilket i princippet gælder landbrugskooperativer, i et fradrag på 50 % i den samlede skat, der er defineret i § 23.

- (82) Denne fordel skal ses i sammenhæng med den skat, kooperativmedlemmet skal betale af dividende inden for rammerne af indkomstbeskatningen af fysiske personer. Virksomhedsoverskuddet i et kooperativ fordeles mellem medlemmerne ud fra den kooperative aktivitet, de har udøvet i løbet af regnskabsåret, og ikke ud fra den kapital, de har indskudt. Det er det, der kaldes kooperativ dividende, og det er helt forskelligt fra udbyttet i en kapitalistisk virksomhed.
- (83) På grund af disse forhold og i forbindelse med den begunstigelsesregel om nedsættelse af den samlede selskabsskat med 50 %, der gælder for særligt beskyttede kooperativer, skal det nævnes, at udbytte/dividende dobbeltbeskattes, idet overskuddet først selskabsbeskattes og dernæst indkomstbeskattes. Den lempelse i dobbeltbeskatningen, der finder sted i forholdet kapitalistisk selskab-aktionær (virksomhedsudbytte) findes ikke i forholdet kooperativt selskab-medlem (kooperativ dividende), hvorfor dividenden er hårdere beskattet end udbyttet.
- (84) Ovennævnte fremgår af § 23 i lov nr. 40/1998 af 9. december 1998 om indkomstbeskatningen af fysiske personer og andre skatteregler ⁽²¹⁾, hvor den forskellige behandling af udbytter (udbetalt af selskaber, for hvilke den almindelige skatteordning gælder) og dividender (udbetalt af kooperative enheder, for hvilke den særlige skatteordning gælder) knæses.
- (85) Samtidig er fradragene i den personlige indkomstskat, som det fremgår af § 66 i lov nr. 40/1998, også forskellige alt efter selskabets art. Når det drejer sig om udbytter, vil fradraget i skatten være på 40 %, og når det drejer sig om dividender, gælder § 32 i lov nr. 20/1990, hvoraf det fremgår, at fradraget på grund af dobbeltbeskatning vil være på 10 % eller 5 %, alt efter om dividenden hidrører fra et beskyttet eller et særligt beskyttet kooperativ.
- (86) Kooperativer er desuden underlagt nogle specifikke forpligtelser, som ikke gælder for virksomheder underlagt den almindelige skatteordning, der består i visse finansielle forpligtelser i henhold til lov nr. 27/1999, hvor mid-

ler fastfryses og ikke må fordeles, f.eks. oprettelse af obligatoriske selskabsfonde.

- (87) For det første den obligatoriske reservefond, som i henhold til § 55 i lov nr. 27/1999 specifikt har til formål at konsolidere, udvikle og sikre kooperativerne, og hvis midler ikke kan uddeles til medlemmerne. Reservefonden er en del af den selskabskapital, der ikke kan uddeles, og i tilfælde af kooperativets opløsning stilles den til rådighed for statskassen med henblik på oprettelse af en fond til fremme af andelsbevægelsen. Ifølge lov nr. 27/1999 overføres mindst 20 % af det kooperative resultat og mindst 50 % af det ikke-kooperative resultat (fra kooperativets transaktioner med tredjeparter) til fonden og herudover medlemmernes indtrædelsesbidrag eller fradragene i de obligatoriske bidrag til selskabskapitalen, der skyldes medlemmernes udmeldelse. Det betyder, at en del af det, som hvert medlem bidrager til virksomheden med, aldrig vil kunne udbetales, og at en del af virksomhedens overskud er indefrosne.
- (88) For det andet har fonden til uddannelse og støtte i henhold til § 56 i lov nr. 27/1999 til formål at uddanne og undervise medlemmer og ansatte, udbrede andelsbevægelsen og fremme kontakten mellem kooperativer samt kulturlivet, erhvervslivet og bistandsarbejdet på lokalt plan og i regionen som helhed. I henhold til lov nr. 27/1999 skal mindst 5 % af det kooperative resultat overføres til fonden. Som det gælder for den obligatoriske reservefond, kan midlerne i fonden til uddannelse og støtte ikke uddeles til medlemmerne. Dette gælder også i tilfælde af kooperativets opløsning.
- (89) Som følge heraf er det maksimale overskud, der kan uddeles, i kooperativerne mindre end det, der frembringes i andre kapital-selskaber, hvor aktionærene har større rådighed over resultaterne, fordi de ikke er forpligtede til at overføre noget af regnskabsårets overskud til obligatoriske fonde.
- (90) Den fordel, som kooperativet måtte opnå på grund af den lavere selskabsskat, udlignes af dobbeltbeskatningen i forbindelse med kooperativmedlemmets personlige indkomstskat og den deraf følgende højere beskatning.
- (91) Den overordnede karakter af skatteordningen for kooperativer, hvor begunstigelser og forpligtelser samles, forklares skematisk i nedenstående eksempler.

⁽²¹⁾ BOE nr. 295 af 10.12.1998, s. 40730.

- (92) I første eksempel analyseres nettorådigheden af de midler, som kooperativmedlemmet modtager i forhold til en aktionær i et selskab, for hvilket den almindelige skatteordning i Spanien gælder, med udgangspunkt i det samme indledende resultat: 150 valutaenheder.

**Antaget kooperativt resultat (50 %) og ikke-kooperativt resultat (50 %) under anvendelse af lov nr. 27/1999 og under forudsætning af, at hele det overskud, der er til rådighed, uddeles til medlemmet.
Marginalskattesats for indkomstbeskatningen af fysiske personer: 48 %**

	Kooperativt selskab	Kapitalselskab
Resultater	Kooperativt resultat (KR) 75 (50 %) Ikke-kooperativt resultat (IR) 75 (50 %) I alt 150	150
Bidrag til selskabsfonde	Uddannelse og støtte: 5 % KR = 3,75 Obligatoriske reserver: 20 % KR = 15 50 % IR = 37,5 I alt 56,25	0
Resultater efter fonde	KR 56,25 IR 37,5 I alt 93,75	150
Selskabsskat	KR: $(75 - 11,25) \times 20 \% = 12,75$ IR: $(75 - 18,75) \times 35 \% = 19,687$ I alt 32,437	$150 \times 35 \% = 52,5$
Disponibelt overskud	$93,75 - 32,437 = 61,313$	$150 - 52,5 = 97,5$
Personlig indkomstskat	Beskatningsgrundlag: $61,313 \times 100 \% = 61,313$ Bruttoskat (v. marginalsats): $61,313 \times 48 \% = 29,430$ Fradrag: $61,313 \times 10 \% = 6,131$ Nettoskat: $29,430 - 6,131 = 23,299$	Beskatningsgrundlag: $97,5 \times 140 \% = 136,5$ Bruttoskat (v. marginalsats): $136,5 \times 48 \% = 65,52$ Fradrag: $97,5 \times 40 \% = 39$ Nettoskat: $65,52 - 39 = 26,52$
Nettobeløb til medlem/aktionær	$61,313 - 23,299 = 38,014$	$97,5 - 26,52 = 70,98$

- (93) I dette eksempel med en marginalskattesats for indkomstbeskatningen af fysiske personer ses det, at med det samme indledende resultat på 150 valutaenheder ville et kooperativmedlem modtage et nettobeløb på 38 valutaenheder, mens en aktionær i et selskab underlagt den almindelige skatteordning ville modtage 71 valutaenheder. Desuden kan det som ovenfor nævnt konstateres, hvordan dobbeltbeskatningen i form af selskabsskat og personlig indkomstskat ophæver den indledende effekt af den lavere skat på grund af fradraget i den samlede selskabsskat.

- (94) I det andet eksempel, hvor der fastsættes forskellige procentsatser for kooperativets transaktioner med tilsluttede og med ikke-tilsluttede tredjeparter, det vil sige kooperative resultater og ikke-kooperative resultater, ses det, at i takt med, at den specifikke vægt af de ikke-kooperative resultater stiger i forhold til de kooperative, forøges bidragene til de obligatoriske fonde, selskabsskatten vil være højere, og procenten af det overskud, der er til rådighed, falder, således at det nettobeløb, som hvert medlem modtager, bliver mindre, når de ikke-kooperative resultater bliver større.

Analyse af forskellige hypoteser for fordeling mellem kooperative resultater og ikke-kooperative resultater

Hypothese	Beskyttet kooperativt selskab				Aktieselskab
	KR 75 % IR 25 %	KR 66,66 % IR 33,33 %	KR 50 % IR 50 %	KR 25 % IR 75 %	
Resultater	150	150	150	150	150
Bidrag til selskabsfonde	46,875	50	56,25	65,625	0
Resultat efter fonde	103,125	100	93,75	84,375	150
Selskabsskat	28,97	30,125	32,437	35,906	52,5
Disponibelt overskud	74,155	69,875	61,313	48,469	97,5
Personlig indkomstskat	28,179	26,55	23,299	18,418	26,52
Nettobeløb til personen	45,976	43,325	38,014	30,051	70,98

- (95) Sammenfattende mener forbundet, at lovgivningen om beskatning af landbrugskooperativer i Spanien bør analyseres samlet. Beskatningen afspejler differentierende elementer, hvad angår strukturen, og indeholder både begunstigende elementer og specifikke forpligtelser (bidrag til obligatoriske fonde, behandling af kapitalen, dobbeltbeskatning).

IV. KOMMENTARER FRA SPANIEN

- (96) Ved brev af 11. juni 2001 fremførte Spanien følgende:

Ændring af lov nr. 37/1992

- (97) I artikel 25 i sjette direktiv får medlemsstaterne beføjelse til at anvende en fælles standardsatsordning for landbrug, opdræt og fiskeri. Denne beføjelse har Spanien udøvet, siden det tiltrådte Fællesskabet.

- (98) I artikel 25, stk. 3, i sjette direktiv bestemmes det, at medlemsstaterne i det omfang, der er nødvendigt, fastsætter »standardsatserne for godtgørelse og giver Kommissionen meddelelse derom, før de bringes i anvendelse«. Denne bestemmelse betyder først og fremmest, at medlemsstater, der ønsker at anvende denne type godtgørelse, er forpligtet til at give meddelelse om godtgørelsens størrelse, før den vedtages. Det kan imidlertid på

ingen måde udledes, at en eventuel ændring af den ligeledes skal meddeles til Kommissionen. Det bør tages i betragtning, at såfremt det var det, der kunne udledes af sjette direktiv, ville man etablere en overvågningsordning for denne godtgørelse, der var anderledes end den overordnede ordning, der er fastlagt for de ændringer, som medlemsstaterne foretager af deres lovgivninger, og dette ville være uhensigtsmæssigt. Desuden skal det understreges, at det i henhold til sjette direktiv ikke kræves, at Kommissionen godkender godtgørelsen, blot at den får meddelelse om den.

- (99) Alligevel gav de spanske skattemyndigheder, før bestemmelsen om at hæve godtgørelsessatsen blev vedtaget og offentliggjort i spansk lovtidende, Kommissionen meddelelse (kopi af skrivelsen vedlagt) om, at regeringen havde til hensigt at hæve den samt om dens differentiering alt efter de produkter, den skal anvendes på, hvilket er udtrykkeligt fastsat i sjette direktivs artikel 25, stk. 3, andet afsnit.

- (100) For det andet fremgår det af sjette direktivs artikel 25, stk. 3, at staterne har endnu en forpligtelse, der kommer til udtryk som et krav om, at godtgørelsesbeløbet ikke må bevirke, at afgiftspligtige personer underlagt ordningen får en økonomisk fordel som følge af denne på grund af en godtgørelse, der er forholdsmæssigt større end de betalte merværdiafgifter. Denne bestemmelse er ligeledes blevet overholdt i den spanske lovgivning, hvil-

ket er blevet bekræftet ud fra de oplysninger, der var grundlaget for de spanske myndigheders beregning af de nye godtgørelsessatser, som blev anvendt i en undersøgelse, der er blevet vedlagt de kommentarer, som Spanien har fremsendt under proceduren.

- (101) Den metode, der er blevet fulgt, består af to faser: en første fase med beregning af værdien af salget af produkter fremstillet i bedrifter tilhørende afgiftspligtige personer, der er underlagt særordningen for landbrug, opdræt og fiskeri vedrørende merværdiafgift, og en anden fase med beregning af de samlede merværdiafgiftsbetalinger ved køb foretaget af disse bedrifter. Resultatet af denne beregning viser, at den reelle godtgørelsessats siden 1987 langt har oversteget den lovbestede og i 1999 var på 8,28 %.
- (102) Sammenfattende mener Spanien, at forøgelsen af standardsatsen for godtgørelse til enhver tid har været i overensstemmelse med bestemmelserne i artikel 25, stk. 3, i sjette direktiv, fordi den ikke har givet afgiftspligtige personer underlagt ordningen nogen økonomisk fordel som følge af en godtgørelse, der er forholdsmæssigt større end de betalte afgifter.

Støtte til landbrugskooperativer

- (103) Spanien fastholder, at støtten til landbrugskooperativer ikke kan betragtes som statsstøtte med begrundelse i, at kooperativerne vil betale færre afgifter, end før ændringen blev gennemført, af følgende årsager:
- (104) De foranstaltninger, der er indført ved kongeligt lovdekret nr. 10/2000, er liberaliseringsforanstaltninger i sektoren for levering af diesellole B, da de barrierer, der hindrede landbrugskooperativer i at levere dette brændstof til tredjeparter, fjernes, uden at det giver disse enheder en skattefordel i form af en gunstig behandling.
- (105) I skatteordningen for landbrugskooperativer skelnes der mellem kooperative aktiviteter med tilsluttede og med ikke-tilsluttede, idet resultaterne af sidstnævnte betegnes ikke-kooperative, således at selskabsbeskatningen af disse resultater svarer til den almindelige ordning, som gælder for alle andre virksomheder, der udfører den samme aktivitet.
- (106) Skatteordningen for kooperativer er reguleret i lov nr. 20/1990, og af lovens § 21 fremgår det, at indtægter fra kooperative aktiviteter med ikke-tilsluttede tredjeparter regnes for ikke-kooperative indtægter, hvilket betyder, at sådanne ikke-kooperative resultater skal beskattes med den almindelige selskabsskatteprocent i henhold til § 26.3 i lov nr. 43/1995 af 27. december 1995 om selskabsskat⁽²²⁾. Samtidig forpligtes disse enheder i henhold til sjette tillægsbestemmelse i lov nr. 27/1999 til at føre separat regnskab for transaktioner med ikke-tilsluttede tredjeparter.
- (107) De foranstaltninger, der er indført ved kongeligt lovdekret nr. 10/2000, har til formål at liberalisere sektoren for levering af diesellole B og give landbrugskooperativer mulighed for at levere nævnte brændstof, uanset forholdet mellem disse transaktioner og alle de transaktioner, som kooperativet udfører, uden at dette betyder, at kooperativets skatteordning falder bort for kooperative aktiviteter. Formålet er, at kooperativer kan udøve denne aktivitet, uden at det er nødvendigt at oprette en anden separat enhed, fordi selskabsbeskatningen bliver ens i de to situationer, eftersom resultaterne fra levering af diesellole B til tredjeparter er underlagt den almindelige ordning for selskabsskat.
- (108) Sammenfattende mener Spanien, at de foranstaltninger, der er indført ved kongeligt lovdekret nr. 10/2000, ikke er statsstøtte, da de ikke indvirker på konkurrencen ved distribution af diesellole B, fordi alle virksomheder, der udøver denne aktivitet, herunder landbrugskooperativer, er underlagt samme beskatning gennem selskabsskatten.
- (109) Spanien supplerede sine kommentarer fremsendt ved brev af 6. juni 2001 om denne foranstaltning med sine kommentarer til de interesserede parters bemærkninger ved breve af 1. og 30. oktober 2001. I brevet af 1. oktober 2001 tilføjede Spanien følgende kommentarer:
- (110) Både stigningen i olieprisen og euroens devaluering over for dollaren var begivenheder, der ændrede de normale betingelser for landbruget væsentligt og skabte en krise i sektoren, der ramte landbrugsbedrifterne, idet deres økonomiske resultater blev forringet, og mange bedrifters overlevelse var truet, hvis tendensen fortsatte.
- (111) I den situation besluttede den spanske regering at iværksætte ikke blot konjunkturforanstaltninger, men også

⁽²²⁾ BOE nr. 310 af 28.12.1995, s. 37072.

- strukturforanstaltninger, f.eks. yderligere liberalisering af brændstoffdistributionen, som kunne gøre det muligt for landbrugs- og opdrætsbedrifter at klare sig i fremtiden og at opretholde den nødvendige konkurrenceevne.
- (112) Støtteforanstaltningerne i kongeligt lovdekret nr. 10/2000 indgår i målet om at fremme liberaliseringen i brændstoffsektoren. Kort sagt ophæver de visse restriktioner for landbrugskooperativer, som den spanske lovgivning indeholdt, hvilket bestemt vil føre til, at markedet for distribution af dieselolie B i Spanien åbnes.
- (113) Således fritager man kooperativer fra forpligtelsen til at begrænse deres transaktioner med distribution af dieselolie B til ikke-tilsluttede tredjeparter til kun at udgøre 50 % af transaktionerne med deres medlemmer, og ophæver kravet om, at kooperativer kun kunne udføre detaildistributionstransaktioner af olieprodukter med ikke-tilsluttede tredjeparter, hvis de forinden oprettede en enhed med status som juridisk person, der ikke var kooperativet. Dette krav begrænsede landbrugskooperativernes virkefelt og var på sin vis i modstrid med bestemmelserne i lov nr. 27/1999, hvori det bekræftes, at selskaber oprettet i henhold til loven ville kunne organisere og udføre enhver økonomisk aktivitet.
- (114) Den ændring, der går ud på, at kooperativer ikke mister deres status som særligt beskyttede, når de distribuerer dieselolie B til ikke-tilsluttede tredjeparter, skal fortolkes i dens sande betydning, idet man bibeholder en bestemt tidligere eksisterende status, uden at det fører til en særlig og mere fordelagtig beskatning ved distribution af landbrugsbrændstof til tredjeparter.
- (115) Påstanden i bemærkningerne fra sammenslutningerne af servicestationer om, at liberaliseringen af kooperativers distribution af dieselolie til ikke-tilsluttede tredjeparter betyder, at disse transaktioner beskattes med en selskabskat på 20 %, er ukorrekt. Alle transaktioner, som kooperativer gennemfører med ikke-tilsluttede tredjeparter, beskattes med den almindelige skatteprocent på 35 %.
- (116) I sit brev af 30. oktober 2001, som supplerer Spaniens kommentarer til bemærkningerne fra interesserede parter, der blev fremsendt ved brev af 1. oktober 2001, tilføjede Spanien følgende kommentarer fra finansministeriet: I bemærkningerne fra sammenslutningerne af servicestationer er der en fejlagtig fortolkning af de virkninger, som kongeligt lovdekret nr. 10/2000 har på skatteordningen for beskyttede kooperativer. Ikke-kooperative resultater beskattes med den almindelige skatteprocent på 35 %, herunder resultater fra distribution af dieselolie B til tredjeparter, der ikke er medlemmer af kooperativet.
- (117) De ændringer, der er indført ved kongeligt lovdekret nr. 10/2000, har udelukkende til formål at liberalisere sektoren for distribution af dieselolie B og give landbrugskooperativer mulighed for at levere nævnte brændstof, uanset forholdet mellem disse transaktioner og alle de transaktioner, som kooperativet udfører, uden at dette betyder, at kooperativets skatteordning falder bort for kooperative aktiviteter.
- (118) Der er i hvert fald ikke sket nogen ændring af den skatteordning, der gælder for kooperativers levering af dieselolie B, hvorfor det kan konkluderes, at der ikke er tale om en foranstaltning, der kan betragtes som statsstøtte i henhold til EF-traktatens artikel 87.
- (119) Hvad angår tinglysnings- og stempelafgifter, fremgår det af bemærkningerne fra sammenslutningerne af servicestationer, at disse fordele ligger forud for kongeligt lovdekret nr. 10/2000, og det kan ikke siges, at kooperativene nyder godt af dem som følge af lovdekretet, de er derimod et udslag af ønsket om at fremme denne type selskaber og andelsbevægelsen i Spanien.
- (120) Endelig skal det i forbindelse med de lokale skatter nævnes, at bemærkningerne fra sammenslutningerne af servicestationer ikke er rettet så meget mod selve de skattefordele, der i øjeblikket gælder for særligt beskyttede kooperativer, som mod ændringen i medfør af kongeligt lovdekret nr. 10/2000 af de betingelser, som landbrugskooperativer skal opfylde for at kunne betragtes som særligt beskyttede, det vil sige tilladelsen til, at de ubegrænset kan distribuere dieselolie B til ikke-tilsluttede tredjeparter.

Lån til ejere af landbrugsbedrifter

- (121) Spanien kan blot gentage argumenterne i anmeldelsen og understrege, at det drejer sig om skader, der er forårsaget af usædvanlige begivenheder (EF-traktatens artikel 87, stk. 2, litra b)), og at det, selv om det er sandt, at det er Kommissionens opfattelse, at dette begreb skal fortolkes snævert, også er sandt, at de usædvanlige begivenheder og den deraf følgende støtteforanstaltning skyldes, at den spanske regering — i overensstemmelse med Kommissionens officielle holdning om, at de afgifter, der er pålagt brændstoffer, ikke bør nedsættes for ikke at

overtage OPEC's argumenter — besluttede at bibeholde disse afgifter og søgte et alternativ, der kunne kompensere for den voldsomme prisstigning, der truede bedrifternes overlevelse alvorligt og gav anledning til strejker, alvorlige forstyrrelser af den offentlige orden og problemer med mangel på energiprodukter og fødevarer.

- (122) I sine kommentarer fremsendt ved brev af 6. juni 2001 bekræftede Spanien, at denne låneserie ikke var iværksat. Ved brev af 20. december 2001 oplyste Spanien imidlertid, at den havde været iværksat siden 22. november 2001, og at modtagerne allerede havde fået midler til rådighed, og at udbetalingen af støtten således var blevet indledt.
- (123) Ifølge Spanien koster denne foranstaltning mindre end en eventuel nedsættelse af særlige afgifter og af merværdiafgiften for dieselolie, som Kommissionen udtrykkeligt har frarådet.

Fiskale foranstaltninger vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer og merværdiafgiften

For visse aktiviteter i forbindelse med opdræt underlagt særordningen for mindre landbrug vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer anvendes et korrektionsindeks for foder, der erhverves fra tredjemand

- (124) Dette korrektionsindeks har eksisteret siden 1995 og er blevet anvendt på visse aktiviteter i forbindelse med opdræt ud fra den procentdel af foder erhvervet fra tredjemand, som indgår i driften. Fra og med 2000 er dette korrektionsindeks blevet udvidet til at omfatte alle aktiviteter i forbindelse med opdræt, forudsat at markedsværdien af foder erhvervet fra tredjemand repræsenterer over 50 % af værdien af det forbrugte foder.
- (125) Denne udvidelse er velbegrunder, fordi de indeks for nettoudbytte, der anvendes på disse aktiviteter, ikke er blevet ændret for hverken 2000 eller 2001, hvilket betyder, at stigningen i foderpriserne ikke er blevet taget i betragtning ved beregningen af nettoudbyttet. Når forbruget af foder erhvervet fra tredjemand er betydeligt (over 50 % af det forbrugte foder), har man derfor valgt, i stedet for at reducere indekset for nettoudbytte, at indføre et korrektionsindeks for dette udbytte (0,95).
- (126) Sammenfattende mener Spanien, at det under ingen omstændigheder kan betragtes som en selektiv fordel,

men derimod som en tilpasning af nettoudbyttet, fastsat ud fra en objektiv metode, til det reelle udbytte af aktiviteten.

Nedsættelse af nettoudbyttet under særordningen for mindre landbrug vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer, for så vidt angår landbrugsaktiviteter og husdyravl

- (127) Særordningen for så vidt angår landbrugsaktiviteter og husdyravl er baseret på, at der på indtægterne fra aktiviteten anvendes nogle nettoudbytteindeks, som er blevet fastsat på grundlag af en standardbedriftsberegning. Ved fastsættelsen af denne standardbedriftsberegning for 2001 er dieselolieudgiften blevet beregnet ud fra prisen på dieselolie i januar 1999. Da prisen på dieselolie fra dette tidspunkt til 1. januar 2001 er steget med ca. 35 %, har man valgt at indføre denne nedsættelse i stedet for at ændre standardbedriftsberegningen.
- (128) Sammenfattende mener Spanien, at det ikke kan betragtes som en selektiv statsstøtte, men som en tilpasning af nettoudbyttet, beregnet ud fra et objektivt system, til det reelle udbytte af aktiviteten.

Nedsættelse af procentsatsen til fastlæggelse af de kvartalsvise momsbetalinger under den forenklede ordning for visse landbrugsaktiviteter

- (129) Hvad angår påstanden om, at nedsættelsen af procentsatsen til fastlæggelse af de kvartalsvise momsbetalinger under den forenklede ordning reducerer betalingerne og dermed giver modtagerne en fordel, der letter deres afgiftsbelastning, gør Spanien opmærksom på, at den ikke påvirker de indeks, der er grundlaget for beregning af de betalinger, der fastsættes midlertidigt, og som betales a conto, indtil de endelige beløb fremkommer ved årets udgang.
- (130) Foranstaltningen er begrundet i den stigning i priserne på dieselolie, der fandt sted i andet halvår af 2000, og er midlertidig, som det fremgår af præambelen til den ministerielle bekendtgørelse af 29. november 2000 om videreudvikling af den forenklede ordning for 2001. Denne midlertidige karakter kommer til udtryk ved, at nedsættelsen af indeksene udelukkende påvirker de kvartalsvise forskudsbetalinger, men ikke dem, der anvendes til fastsættelse af den årlige skyldige afgift. Dette forhold betyder, at forskellen mellem de betalinger, der resulterer fra de årlige indeks, og de kvartalsvise forskudsbetalinger bør reguleres ved regnskabsårets udgang.

- (131) Sammenfattende mener Spanien, at det ikke kan tillades, at der sker en nedsættelse af den afgiftsbelastning, der er beregnet ud fra 2001.

Udvidelse for 2000 og 2001 af skattefordelene vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer ved overdragelse af visse landbrugsarealer og -bedrifter

- (132) Denne foranstaltning, der forlænger skattefordelene i sjette tillægsbestemmelse i lov nr. 19/1995 frem til 31. december 2001, skal ses i en større sammenhæng end de fordele, som overdragerne får, for de gives kun i bestemte situationer afhængigt af erhververen af landbrugsarealerne og -bedrifterne.
- (133) Derfor mener Spanien, at det ikke udelukkende drejer sig om en skattefordel, men også om, at den gives, når erhververen opfylder visse betingelser, som har til formål at sikre en bedre planlægning af landbrugsaktiviteten i Spanien og en bedre størrelse på bedrifterne.

Forhøjelse af procentsatsen for udgifter, der vanskeligt kan dokumenteres, inden for rammerne af indkomstbeskatningen af fysiske personer

- (134) Spanien understregede i sine kommentarer, at denne foranstaltning ved kommentarernes udarbejdelse endnu ikke var vedtaget, og at den, hvis den endte med at blive vedtaget, ville være begrundet i målet om at tilpasse procentsatsen for udgifter gældende for den forenklede version af særordningen til de omkostninger, som denne procentsats erstatter (udgifter, der vanskeligt kan dokumenteres, og hensættelser), og som er steget på grund af prisstigningen på dieselolie.

Konklusion

- (135) Spanien mener, at ingen af de foranstaltninger, som den spanske regering har vedtaget til støtte for landbrugssektoren, kan betegnes som »statsstøtte«, da de er helt i overensstemmelse med bestemmelserne i EF-traktatens artikel 87, stk. 1.

V. VURDERING AF STØTTEN

EF-traktatens artikel 87, stk. 1

Ændring af lov nr. 37/1992

- (136) Denne ændring af lov nr. 37/1992, der fremgår af kongeligt lovdekret nr. 10/2000 og består i en forhøjelse af

den godtgørelsessats, der gælder for afgiftspligtige personer, der er underlagt særordningen for landbrug, opdræt og fiskeri vedrørende merværdiafgift, for at neutralisere den situation, hvor der er betalt en højere merværdiafgift, er omfattet af sjette direktiv, særlig artikel 25.

- (137) Denne foranstaltning blev truffet for at genoprette den nødvendige ligevægt mellem den indgående og den udgående merværdiafgift for afgiftspligtige personer, der er underlagt særordningen for landbrug, opdræt og fiskeri vedrørende merværdiafgift.
- (138) De spanske skattemyndigheder gav, før bestemmelsen om at hæve godtgørelsessatsen blev vedtaget, Kommissionen meddelelse om, at regeringen havde til hensigt at hæve den samt om dens differentiering alt efter de produkter, den skal anvendes på, hvilket er udtrykkeligt fastsat i sjette direktivs artikel 25, stk. 3, andet afsnit.
- (139) Spanien har også i overensstemmelse med sjette direktivs artikel 25, stk. 3, givet Kommissionen de oplysninger, der var grundlaget for de spanske myndigheders beregning af de nye godtgørelsessatser, der bekræfter, at godtgørelsesbeløbet ikke bevirker, at afgiftspligtige personer underlagt ordningen får en økonomisk fordel som følge af denne på grund af en godtgørelse, der er forholdsmæssigt større end de betalte merværdiafgifter. Disse oplysninger er blevet undersøgt af Kommissionen, som ikke er fremkommet med bemærkninger.
- (140) I betragtning af de oplysninger, som Spanien har givet i sine kommentarer, mener Kommissionen derfor, at denne foranstaltning er omfattet af sjette direktiv, og at der ikke er tale om en selektiv afgiftsforanstaltning.

Støtte til landbrugskooperativer

- (141) De ændringer, der er indført ved kongeligt lovdekret nr. 10/2000 i lov nr. 27/1999 og i lov nr. 20/1999, gentaber blot den lovgivningsmæssige situation, der fandtes for landbrugskooperativers distribution af olieprodukter forud for vedtagelsen af lov nr. 34/1998.
- (142) Spanien har i sine kommentarer oplyst, at i henhold til lov nr. 20/1990 beskattes de udbytter, som landbrugskooperativer opnår ved transaktioner med ikke-tilsluttede tredjeparter, med den almindelige selskabsskatteprocent, hvorfor der i forbindelse med disse transaktioner ikke finder nogen skattelettelse sted, og de ændringer,

der er indført ved kongeligt lovdekret nr. 10/2000, har ikke forårsaget nogen ændring i den skatteordning, der gælder for landbrugskooperativets levering af dieselolie B til ikke-tilsluttede tredjeparter.

(143) I kraft af de ændringer, der er indført ved kongeligt lovdekret nr. 10/2000, kan landbrugskooperativer gennemføre denne aktivitet uden at være forpligtet til at oprette en ny juridisk enhed til distribution af dieselolie B til ikke-tilsluttede tredjeparter, og de kan overstige grænsen på 50 % af omsætningen for levering til ikke-tilsluttede tredjeparter, uden at de fratages deres status som skattemæssigt beskyttede.

(144) Det er rigtigt, at de udbytter, som landbrugskooperativer opnår ved transaktioner med ikke-tilsluttede tredjeparter, i lighed med de øvrige selskabers udbytter, beskattes med den almindelige selskabsskatteprocent, men det er også rigtigt, at kooperativer, efter de ændringer, der er indført ved kongeligt lovdekret nr. 10/2000, kan distribuere dieselolie B til ikke-tilsluttede tredjeparter uden nogen begrænsning i omsætningen og uden at være forpligtet til at oprette en ny juridisk enhed, og derved begunstiges de med den differentierede skattemæssige behandling, der gælder for kooperativer.

(145) Kooperativer har før kongeligt lovdekret nr. 10/2000 haft skattefordele i forbindelse med tinglysnings- og stempelafgifter, skat på økonomisk virksomhed, skat på fast ejendom og selskabsskat. Hvad angår sidstnævnte skat, beskattes transaktioner med medlemmer med en nedsat sats, og desuden begunstiges særligt beskyttede kooperativer, hvilket i princippet gælder landbrugskooperativer, med et fradrag i den samlede selskabsskat på 50 %.

(146) Men de skattefordele, som kooperative selskaber begunstiges med, skal ses i sammenhæng med de forpligtelser, som reglerne for teknisk tilpasning skaber for kooperativerne. Som forbundet af landbrugskooperativer i Spanien anfører i sine bemærkninger, skal denne skattefordel ses i sammenhæng med den skat, kooperativmedlemmet skal betale af dividende inden for rammerne af indkomstbeskatningen af fysiske personer, der er helt forskellig fra udbyttet i et kapital-selskab. Den lempelse i dobbeltbeskatningen, der finder sted i forholdet kapital-selskab-aktionær (virksomhedsudbytte) findes ikke i forholdet kooperativt selskab-medlem (kooperativ dividende), hvorfor dividenden er hårdere beskattet end udbyttet. Den fordel, som kooperativet måtte opnå på grund af den lavere selskabsskat, udliges af dobbeltbeskatning

gen i forbindelse med kooperativmedlemmets personlige indkomstskat og den deraf følgende højere beskatning.

(147) Beskatningen af landbrugskooperativer bør analyseres samlet. Den afspejler differentierende elementer, hvad angår strukturen, og indeholder både begunstigende elementer og specifikke forpligtelser (bidrag til obligatoriske fonde, behandling af kapitalen, dobbeltbeskatning).

(148) I betragtning af de oplysninger, som Spanien og forbundet af landbrugskooperativer i Spanien har givet, mener Kommissionen derfor, at de ændringer af lovgivningen om landbrugskooperativer, som er indført ved kongeligt lovdekret nr. 10/2000, ikke giver kooperativerne en fordel, som mindsker de byrder, der normalt belaster deres budget, og ikke udgør en selektiv fiskal foranstaltning, som har indflydelse på statsmidlerne. Derfor er denne foranstaltning ikke en statsstøtte i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 1.

Lån til ejere af landbrugsbedrifter

(149) Rentetilskuddet for lån er statsstøtte til landbrugerne. Desuden vil nogle landbrugere modtage statsstøtte i form af godtgørelse af en del af forvaltningsomkostningerne for sikkerhedsstillelsen for lån med rentetilskud. Derfor betragter Kommissionen disse foranstaltninger som selektiv støtte ydet af staten.

Fiskale foranstaltninger vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer og merværdiafgiften

For visse aktiviteter i forbindelse med opdræt underlagt særordningen for mindre landbrug vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer anvendes et korrektionsindeks for foder, der erhverves fra tredjemand

(150) Spanien har i sine kommentarer oplyst, at dette korrektionsindeks, som har eksisteret siden 1995, fra og med 2000 er blevet udvidet til at omfatte alle aktiviteter i forbindelse med opdræt, forudsat at markedsværdien af foder erhvervet fra tredjemand repræsenterer over 50 % af værdien af det forbrugte foder. Denne udvidelse er velbegrundet, fordi de indeks for nettoudbytte, der anvendes på disse aktiviteter, ikke er blevet ændret i de år, hvilket betyder, at stigningen i foderpriserne ikke er blevet taget i betragtning ved beregningen af nettoudbyttet. Når forbruget af foder erhvervet fra tredjemand er betydeligt, har man derfor valgt, i stedet for at reducere indekset for nettoudbytte, at indføre et korrektionsindeks for dette udbytte. Dette korrektionsindeks er blevet indført for at tilpasse beskatningen til de reelt

afholdte udgifter på grund af stigningen i priserne på foder erhvervet fra tredjemand. Hvis det ikke var blevet indført, ville der have været overskydende skat. Det drejer sig derfor ikke om en selektiv fordel, men om en tilpasning af nettoudbyttet, fastsat ud fra en objektiv metode, til det reelle udbytte af aktiviteten.

(151) I punkt 27 i meddelelsen fra Kommissionen om anvendelsen af statsstøttereglerne på foranstaltninger vedrørende direkte beskatning af virksomhederne står der, at »specifikke bestemmelser, som ikke indeholder noget skønsmæssigt element, eksempelvis om ansættelse af skatten på et fast grundlag (f.eks. inden for landbrug eller fiskeri), kan være berettiget som følge af systemets karakter eller forvaltning (...). Sådanne bestemmelser udgør således ikke statsstøtte.«

(152) Den spanske lovgivning for indkomstbeskatning af landbrugere underlagt særordningen for mindre landbrug fastsætter et system med beskatning i moduler, der afspejler bedrifternes økonomiske resultater under normale pris-, udgifts- og indtægtsforhold. I henhold til den lovgivning kan modulerne i tilfælde af usædvanlige omstændigheder, som ændrer den økonomiske virkelighed, justeres for at bringe situationen i ligevægt. Ifølge de spanske myndigheder medførte prisstigningerne på brændstof, at foderpriserne også steg, og der opstod usædvanlige omstændigheder, som forårsagede en væsentlig ændring af betingelserne, der gjorde det nødvendigt at indføre et korrektionsindeks for aktivitetens nettoudbytte.

(153) Tilpasningen var en følge af nødvendigheden af at tilpasse beskatningen til den reelle økonomiske kapacitet. Hvis den ikke var blevet gennemført, ville der have været overskydende skat. Denne tilpasning er derfor begrundet i særordningens karakter eller forvaltning, idet den skal tilpasse den beregnede indkomst til de reelle indtægter til beskatningsformål.

(154) I betragtning af de oplysninger, som Spanien har givet i sine kommentarer, mener Kommissionen derfor, at disse foranstaltninger er fiskale foranstaltninger, som er berettigede som følge af systemets karakter eller forvaltning.

Nedsættelse af nettoudbyttet under særordningen for mindre landbrug vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer, for så vidt angår landbrugsaktiviteter og husdyravl

(155) Spanien har i sine kommentarer oplyst, at nettoudbyttet i særordningen for mindre landbrug, for så vidt angår landbrugsaktiviteter og husdyravl, fastsættes på grundlag af en standardbedriftsberegning. Ved fastsættelsen af denne standardbedriftsberegning for 2001 er dieselolieudgiften blevet beregnet ud fra prisen på dieselolie i januar 1999. Da prisen på dieselolie fra det tidspunkt til 1. januar 2001 er steget, har man valgt at indføre denne

nedsættelse i stedet for at ændre standardbedriftsberegningen. Det drejer sig derfor ikke om en selektiv statsstøtte, men om en tilpasning af nettoudbyttet, beregnet ud fra et objektivt system, til det reelle udbytte af aktiviteten.

(156) Den spanske lovgivning for indkomstbeskatning af landbrugere underlagt særordningen for mindre landbrug fastsætter, at nettoudbyttet, for så vidt angår landbrugsaktiviteter og husdyravl, fastsættes på grundlag af en standardbedriftsberegning. I henhold til den lovgivning kan nettoudbyttet i tilfælde af usædvanlige omstændigheder, som ændrer den økonomiske virkelighed, justeres for at bringe situationen i ligevægt. Ifølge de spanske myndigheder opstod der som følge af prisstigningerne på brændstof usædvanlige omstændigheder, som forårsagede en væsentlig ændring af betingelserne, der gjorde det nødvendigt at reducere nettoudbyttet for at tilpasse det til det reelle udbytte af aktiviteten.

(157) Tilpasningen var en følge af nødvendigheden af at tilpasse beskatningen til den reelle økonomiske kapacitet. Hvis den ikke var blevet gennemført, ville der have været overskydende skat. Denne tilpasning er derfor begrundet i særordningens karakter eller forvaltning, idet den skal tilpasse den beregnede indkomst til de reelle indtægter til beskatningsformål.

(158) I betragtning af de oplysninger, som Spanien har givet i sine kommentarer, mener Kommissionen derfor, at disse foranstaltninger er fiskale foranstaltninger, som er berettigede som følge af skattesystemets karakter eller forvaltning.

Nedsættelse af procentsatsen til fastlæggelse af de kvartalsvise momsbetalinger under den forenklede ordning for visse landbrugsaktiviteter

(159) Spanien har i sine kommentarer oplyst, at nedsættelsen af procentsatsen til fastlæggelse af de kvartalsvise momsbetalinger under den forenklede ordning ikke påvirker de indeks, der er grundlaget for fastsættelse af betalingerne. Momsen blev fastsat midlertidigt som følge af prisstigningerne på dieselolie og erlægges a conto, indtil de endelige beløb fremkommer ved årets udgang. Nedsættelsen af indeksene påvirker udelukkende de kvartalsvise forskudsbetalinger, men ikke dem, der anvendes til fastsættelse af den årlige skyldige afgift. Dette forhold betyder, at forskellen mellem de betalinger, der resulterer fra de årlige indeks, og de kvartalsvise forskudsbetalinger bør reguleres ved regnskabsårets udgang. Kort sagt sker der ikke en nedsættelse af den afgiftsbelastning, der er beregnet ud fra 2001.

- (160) I betragtning af de oplysninger, som Spanien har givet i sine kommentarer, mener Kommissionen derfor, at disse foranstaltninger ikke medfører en nedsættelse af afgiftsbelastningen. Denne holdning er baseret på landbrugssektorens særlige forhold og giver ingen indikationer om andre beslutninger, som Kommissionen måtte træffe i andre sektorer.

**Udvidelse for 2000 og 2001 af skattefordelene
vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske
personer ved overdragelse af visse landbrugsarealer
og -bedrifter**

- (161) Ifølge Spanien drejer denne foranstaltning sig ikke udelukkende om en skattefordel, men også om, at den gives, når erhververen opfylder visse betingelser, som har til formål at sikre en bedre planlægning af landbrugsaktiviteten i Spanien og en bedre størrelse på bedrifterne.
- (162) Denne udvidelse af skattefordelene ved overdragelse af visse landbrugsarealer og -bedrifter giver modtagerne en fordel, som mindsker de byrder, der normalt belaster deres budget. Et tab af skatteprovenu svarer til et forbrug af statsmidler i form af skatteudgifter.
- (163) Derfor betragter Kommissionen denne udvidelse af skattefordelene som selektiv støtte ydet af staten.

**Forhøjelse af procentsatsen for udgifter, der
vanskeligt kan dokumenteres, inden for rammerne
af indkomstbeskatningen af fysiske personer**

- (164) Spanien oplyste i sine kommentarer, at forhøjelsen af procentsatsen for udgifter, der vanskeligt kan dokumenteres, inden for rammerne af indkomstbeskatningen af fysiske personer for landbrugssektoren og kun for regnskabsårene 2000 og 2001 er begrundet i målet om at tilpasse procentsatsen for udgifter gældende for den forenkledede version af særordningen til de omkostninger, som denne procentsats erstatter (udgifter, der vanskeligt kan dokumenteres, og hensættelser), og som er steget på grund af prisstigningen på dieselolie.
- (165) Denne forhøjelse af procentsatsen for udgifter, der vanskeligt kan dokumenteres, inden for rammerne af indkomstbeskatningen af fysiske personer begrundes i, at disse udgifter som følge af prisstigningen på dieselolie er steget for landbrugerne, og hvis denne procentsats ikke var blevet forhøjet, ville de ikke have kunnet fradrage de udgifter, som de faktisk har afholdt. Denne forhøjelse er

blevet indført for at tilpasse beskatningen til de reelt afholdte udgifter, og hvis den ikke var blevet indført, ville der have været overskydende skat. Denne tilpasning er derfor begrundet i særordningens karakter eller forvaltning, idet den skal tilpasse den beregnede indkomst til de reelle indtægter til beskatningsformål.

- (166) I betragtning af de oplysninger, som Spanien har givet i sine kommentarer, mener Kommissionen derfor, at disse foranstaltninger er fiskale foranstaltninger, som er berettigede som følge af skattesystemets karakter eller forvaltning.

Konklusion

- (167) Ud fra de oplysninger, som Spanien har givet i sine kommentarer, skal ændringen af lov nr. 37/1992, støtte til landbrugskooperativer og de fiskale foranstaltninger, der består i for visse aktiviteter i forbindelse med opdræt underlagt særordningen for mindre landbrug vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer at anvende et korrektionsindeks for foder, der erhverves fra tredje-mand, nedsættelse af nettoudbyttet under særordningen for mindre landbrug vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer, for så vidt angår landbrugsaktiviteter og husdyravl, nedsættelse af procentsatsen til fastlæggelse af de kvartalsvise momsbetalinger under den forenkledede ordning for visse landbrugsaktiviteter og forhøjelse af procentsatsen for udgifter, der vanskeligt kan dokumenteres, inden for rammerne af indkomstbeskatningen af fysiske personer betragtes som fiskale foranstaltninger, som er berettigede som følge af systemets karakter eller forvaltning, og derfor er de ikke omfattet af EF-traktatens artikel 87, stk. 1.
- (168) Derimod skal rentetilskud og godtgørelse for sikkerhedsstilling til ejere af landbrugsbedrifter og den fiskale foranstaltning, der består i udvidelse for 2000 og 2001 af skattefordelene vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer ved overdragelse af visse landbrugsarealer og -bedrifter, betragtes enten som selektiv støtte ydet af staten eller som fiskale foranstaltninger, der kan tilskrives staten, og som har indflydelse på statsmidlerne, medfører en selektiv fordel og ikke synes at være begrundet i skattesystemets karakter eller forvaltning.
- (169) EF-traktatens artikel 87 og 88 finder anvendelse på alle de landbrugsprodukter i bilag I til traktaten, som er underlagt en fælles markedsordning (alle landbrugsprodukter bortset fra kartofler, der ikke er kartofler til fremstilling af stivelse, hestekød, honning, kaffe, landbrugsalkohol, eddike baseret på alkohol og kork) i overensstemmelse med de forskellige forordninger, der regulerer de enkelte fælles markedsordninger.

- (170) I henhold til bestemmelserne i EF-traktatens artikel 87, stk. 1, er statsstøtte eller støtte, som ydes ved hjælp af statsmidler under enhver tænkelig form, og som fordrejer eller truer med at fordreje konkurrencevilkårene ved at begunstige visse virksomheder eller visse produktioner, uforenelig med fællesmarkedet i det omfang, den påvirker samhandelen mellem medlemsstaterne.
- (171) I dette tilfælde giver støtten modtagerne en fordel, som mindsker de byrder, der normalt belaster deres budget. Den ydes af staten eller ved hjælp af statsmidler. Den er specifik eller selektiv forstået således, at den begunstiger visse virksomheder eller visse produktioner, i dette tilfælde producenter i landbrugs- og opdrætssektoren.
- (172) For at være omfattet af EF-traktatens artikel 87, stk. 1, skal støtten desuden påvirke konkurrencevilkårene og samhandelen mellem medlemsstaterne. Dette kriterium forudsætter, at den, der begunstiges ved foranstaltningen, udøver en økonomisk aktivitet. Ifølge fast retspraksis med hensyn til denne bestemmelse er betingelsen om påvirkning af samhandelen opfyldt, når modtagervirk-somheden udøver en økonomisk aktivitet, der er genstand for samhandel mellem medlemsstaterne. Hvis støtten styrker denne virksomheds stilling over for konkurrerende virksomheder i samhandelen inden for EF, er dette alene tilstrækkeligt til at anse samhandelen for påvirket.
- (173) I dette tilfælde udøver modtagerne en økonomisk aktivitet, der er genstand for samhandel mellem medlemsstaterne. Samhandelen med landbrugsprodukter mellem Fællesskabet og Spanien er omfattende. I 1999 eksporterede Spanien landbrugsprodukter til Fællesskabet for 11,329 milliarder EUR og importerede landbrugsprodukter for 7,382 milliarder EUR ⁽²³⁾.
- (174) Modtagervirksomhederne opererer i en sektor, der er særligt udsat for konkurrence. Det skal påpeges, at der i landbrugssektoren er en intens konkurrence mellem medlemsstaternes producenter, hvis produkter er genstand for samhandel inden for Fællesskabet. De spanske producenter deltager fuldt ud i denne konkurrence og eksporterer store mængder landbrugsprodukter til andre medlemsstater. Desuden vil det store antal modtagere af denne støtte forøge dens påvirkning af samhandelen.
- (175) Som følge heraf kan denne støtte påvirke samhandelen med landbrugsprodukter mellem medlemsstaterne, hvilket sker, når støtten begunstiger aktive erhvervsdrivende i en medlemsstat til skade for de øvrige medlemsstater. De aktuelle foranstaltninger har en direkte og øjeblik-

kelig indvirkning på landbrugsprodukternes produktionsomkostninger i Spanien. Derfor giver de en økonomisk fordel i forhold til andre medlemsstaters bedrifter, som ikke har adgang til lignende støtte. Dermed fordrejer de eller truer de med at fordreje konkurrencevilkårene.

- (176) På grundlag af det foregående skal den pågældende støtte betragtes som statsstøtte i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 1. Princippet om uforenelighed, der er knæsat i artikel 87, stk. 1, tillader imidlertid undtagelser.

EF-traktatens artikel 87, stk. 2, litra b)

- (177) I henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 2, litra b), er støtte, hvis formål er at råde bod på skader, der er forårsaget af naturkatastrofer eller af andre usædvanlige begivenheder, forenelige med fællesmarkedet. Spanien har begrundet denne støtte med, at den havde til formål at råde bod på skader, der er forårsaget af en usædvanlig begivenhed.
- (178) Ifølge Spanien gav den voldsomme stigning i prisen på diesellole anledning til forstyrrelser af den offentlige orden, strejker, mangel på energiprodukter og fødevarer og problemer for den frie transit af varer på Fællesskabets område, hvilket burde betragtes som en usædvanlig omstændighed i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 2, litra b).
- (179) Hvad angår undtagelserne fra det overordnede princip om statsstøttes uforenelighed med fællesmarkedet i EF-traktatens artikel 87, stk. 1, mener Kommissionen, at begrebet »usædvanlig begivenhed« i artikel 87, stk. 2, litra b), bør fortolkes snævert. Usædvanlige begivenheder, som hidtil er blevet accepteret af Kommissionen, er krige, interne uroligheder eller strejker eller, med visse forbehold og afhængig af deres omfang, større nukleare eller industrielle uheld og brande, der resulterer i omfattende tab. På grund af de iboende vanskeligheder ved at forudse sådanne begivenheder bestemmer Kommissionen, om støtten er forenelig, ved at vurdere de enkelte tilfælde under hensyntagen til sin hidtidige praksis på dette område (punkt 11.2.1 i EF-rammebestemmelserne for statsstøtte i landbrugssektoren).
- (180) Selve ordlyden af EF-traktatens artikel 87, stk. 2, litra b), udelukker enhver form for overkompensation af skaderne. Når forekomsten af en naturkatastrofe eller en usædvanlig begivenhed er blevet godtgjort, vil Kommissionen tillade støtte på op til 100 % som kompensation for materielle skader. Kompensationen bør normalt bereg-

⁽²³⁾ Kilde: Eurostat.

nes for den enkelte støttemodtager, og for at undgå overkompensation bør eventuelle beløb, der kommer til udbetaling, fratrækkes støttebeløbet (punkt 11.2.2 i EF-rammebestemmelserne for statsstøtte i landbrugssektoren).

- (181) I dette tilfælde er motivet for ydelse af støtte prisstigningerne på brændstof og ikke forstyrrelser af den offentlige orden, strejker og mangel på energiprodukter og fødevarer. Disse omstændigheder var ikke årsag til ydelsen af støtte, men en følge af prisstigningerne på brændstof.
- (182) Spanien har ikke godtgjort, er der er en forbindelse mellem den ydede støtte og den skade, som støttemodtagerne har lidt som følge af prisstigningerne på brændstof. Det er ikke blevet godtgjort, at alle støttemodtagerne har lidt skade som følge heraf, og heller ikke, at støttebeløbet står i forhold til og ikke overstiger de skader, som landbrugerne har lidt.
- (183) Ifølge de spanske myndigheder er målet med støtten ikke at kompensere for de tab, landbrugeren har lidt, men at give ham mulighed for at udnytte et lån fra finansieringsinstitutterne for at imødegå likviditetsmanglen som følge af den voldsomme stigning i prisen på dieselolie.
- (184) De oplysninger, som de spanske myndigheder har givet, gør det ikke muligt at fastslå, at alle støttemodtagerne har lidt skade som følge heraf, og at støtten ikke overstiger de lidte skader. I denne beslutning udtaler Kommissionen sig ikke om tilstedeværelsen af en usædvanlig begivenhed i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 2, litra b), hvad angår prisstigningerne på brændstof. Denne beslutning giver ingen indikationer om andre beslutninger, som Kommissionen måtte træffe i andre sektorer.
- (185) Denne støtte kan derfor ikke betegnes som støtte, hvis formål er at råde bod på skader, der er forårsaget af en usædvanlig begivenhed, i henhold til undtagelsesbestemmelsen i EF-traktatens artikel 87, stk. 2, litra b).

EF-traktatens artikel 87, stk. 3

- (186) Undtagelsesbestemmelserne i artikel 87, stk. 3, kan kun bringes i anvendelse, når Kommissionen kan fastslå, at støtten er nødvendig for at nå et af de fastsatte mål. At bringe undtagelsesbestemmelserne i anvendelse i forbindelse med støtte, som ikke opfylder dette krav, ville være ensbetydende med at godkende forstyrrelser i samhandelen mellem medlemsstaterne og konkurrencefordrejning

ger, som ikke er begrundet i fællesskabshensyn, og dermed at give de pågældende erhvervsgrene i visse medlemsstater en uretmæssig fordel.

- (187) Kommissionen mener, at støtten ikke blev til som regional støtte til finansiering af nye investeringer eller jobskabelse, heller ikke for horisontalt at kompensere for infrastrukturelle ulemper, der berører alle regionens erhvervsdrivende, men som støtte til landbrugssektoren. Det drejer sig altså om tydeligt sektorspecifik støtte, der bør vurderes i henhold til artikel 87, stk. 3, litra c).
- (188) I henhold til artikel 87, stk. 3, litra c), kan støtte til fremme af udviklingen af visse erhvervsgrene eller økonomiske regioner, når den ikke ændrer samhandelsvilkårene på en måde, der strider mod den fælles interesse, betragtes som forenelig med fællesmarkedet.
- (189) Hvad angår den fiskale foranstaltning, der går ud på at udvide indkomstskattefordelene i 2000 og 2001 for fysiske personers overdragelse af landbrugsjord og -bedrifter, ville denne støtte kunne betragtes som en investeringsstøtte i primærproduktionssektoren i betragtning af, at skattefordelen er knyttet til overdragelse af landbrugsjord og -bedrifter. I lov nr. 14/2000, som er retsgrundlaget for ydelsen af en sådan støtte, er det imidlertid ikke fastsat, at betingelserne i punkt 4.1 i EF-rammebestemmelserne for statsstøtte i landbrugssektoren skal opfyldes.
- (190) Der må kun ydes investeringsstøtte til landbrugsbedrifter, hvis økonomiske levedygtighed kan påvises ved en vurdering af bedriftens udsigter⁽²⁴⁾, og hvor landbrugeren har tilstrækkelige faglige kvalifikationer. Endvidere skal bedriften opfylde Fællesskabets mindstekrav for miljø, hygiejne og dyrevelfærd. Der kan ikke ydes støtte til investeringer, der tager sigte på at øge en produktion, som der ikke findes normale afsætningsmuligheder for. Den samlede støtte, udtrykt i procent af de støtteberettigede investeringer, er 40 % (50 % i de ugunstigt stillede områder, der er defineret i artikel 17 i Rådets forordning (EF) nr. 1257/1999 af 17. maj 1999 om støtte til udvik-

⁽²⁴⁾ Landbrugsbedrifter i økonomiske vanskeligheder kan kun modtage støtte, der opfylder betingelserne i Fællesskabets rammebestemmelser for statsstøtte til redning og omstrukturering af kriseramte virksomheder (EFT C 288 af 9.10.1999, s. 2).

ling af landdistrikterne fra Den Europæiske Udviklings- og Garantifond for Landbruget (EUGFL) og om ændring og ophævelse af visse forordninger ⁽²⁵⁾); (se endvidere artikel 51, stk. 2, i forbindelse med artikel 7 i forordningen).

(191) Spanien har i sine kommentarer ikke givet oplysninger, der gør det muligt at fastslå, om investeringsstøtten opfylder betingelserne i rammebestemmelserne. De har begrænset sig til at påpege, at disse foranstaltninger skal ses i en større sammenhæng end de fordele, som overdragerne får, for disse fordele gives kun i bestemte situationer afhængigt af erhververen af landbrugsarealerne og -bedrifterne. Det drejer sig ikke udelukkende om en skattefordel, men også om, at den gives, når erhververen opfylder visse betingelser, som har til formål at sikre en bedre planlægning af landbrugsaktiviteten i Spanien og en bedre størrelse på bedrifterne.

(192) Med hensyn til støtte i form af garantier, er der desuden ikke taget højde for de betingelser, der er fastlagt i meddelelsen fra Kommissionen om anvendelsen af EF-traktatens artikel 87 og 88 angående statsstøtte i form af garantier, hvad angår foreneligheden af den type statsstøtte.

(193) Derfor bør støtte i form af udvidelse af skattefordelene ved overdragelse af visse landbrugsarealer og -bedrifter og støtte i form af rentetilskud og godtgørelse for sikkerhedsstillelse betragtes som driftsstøtte, der er uforenelig med fællesmarkedet. Støtte af denne type har ingen varig indvirkning på udviklingen af sektoren, da dens direkte virkninger ophører, når selve foranstaltningen ophører (se dom afsagt af Retten i Første Instans den 8. juni 1995 i sag T-459/93, Siemens SA mod Kommissionen ⁽²⁶⁾). Denne støtte har direkte til følge, at der sker en forbedring af produktions- og markedsføringsmulighederne for produkter tilhørende erhvervsdrivende, der modtager støtten, i forhold til andre erhvervsdrivende både i det nationale område og i andre medlemsstater, der ikke modtager lignende støtte.

(194) Desuden er det vigtigt at tage i betragtning, at støtte til landbrugsprodukter i bilag I til EF-traktaten (bortset fra kartofler, der ikke er kartofler til fremstilling af stivelse, hestekød, honning, kaffe, landbrugsalkohol, eddike baseret på alkohol og kork) vedrører produkter underlagt en fælles markedsordning, og at medlemsstaterne har begrænsede beføjelser til at påvirke funktionen af disse

ordninger, der udelukkende hører ind under Fællesskabets kompetenceområde.

(195) Den fælles markedsordning begrænser sig ikke til bestemmelser om prisordninger, men består af forskellige mekanismer og bestemmelser, der som helhed udgør en fuldstændig og udtømmende ramme, hvor Kommissionen bekræfter, at der ikke gælder undtagelser, og som ifølge Domstolens faste retspraksis ikke giver medlemsstaterne nogen mulighed for at vedtage foranstaltninger, der strider mod den, eller at gøre undtagelser fra den (se Domstolens dom af 26. juni 1979 i sag 177/78, Pigs and Bacon Commission mod McCarren and Company Limited ⁽²⁷⁾).

Konklusion

(196) På basis af det foregående og af de fællesskabsbestemmelser, der finder anvendelse, vurderer Kommissionen, at den pågældende støtte, hvad angår undtagelsesbestemmelserne i stk. 2 for støtte, hvis formål er at råde bod på skader, der er forårsaget af naturkatastrofer eller af andre usædvanlige begivenheder, og i artikel 87, stk. 3, litra a) og c), for støtte til fremme af den økonomiske udvikling i visse områder eller visse erhvervsgrøner, kan ændre samhandelsvilkårene på en måde, der strider mod den fælles interesse, er i strid med fællesskabslovgivningen og ikke er omfattet af nogen af undtagelsesbestemmelserne i EF-traktatens artikel 87, stk. 2 og 3.

VI. KONKLUSIONER

(197) Kommissionen konstaterer, at Spanien ulovligt har ydet den omhandlede støtte i strid med EF-traktatens artikel 88, stk. 3. Udbetalingen var ulovlig, fordi den fandt sted, før Kommissionen udtalte sig om dens forenelighed med fællesmarkedet.

(198) Af de tidligere nævnte grunde er støtten uforenelig med fællesmarkedet, da den falder ind under artikel 87, stk. 1, uden at være omfattet af nogen af undtagelsesbestemmelserne i artiklens stk. 2 og 3.

(199) Når en støtte er uforenelig med fællesmarkedet, skal Kommissionen påbyde medlemsstaten at kræve den ulovlige støtte tilbagebetalt. Dette tilbagebetalingspåbud, som fremgår af Rådets forordning (EF) nr. 659/1999 af 22. marts 1999 om fastlæggelse af regler for anvendelse

⁽²⁵⁾ EFT L 160 af 26.6.1999, s. 80.

⁽²⁶⁾ Sml. 1995 II, s. 1675.

⁽²⁷⁾ Spansk specialudgave 1979, s. 1083.

sen af EF-traktatens artikel 93 ⁽²⁸⁾, er nødvendigt for at genskabe den tidligere situation og annullere alle de økonomiske fordele, som støttemodtagerne uretmæssigt har nydt godt af, siden støtten blev ydet.

- (200) Al den ydede støtte skal tilbagebetales.
- (201) Tilbagebetalingen af støtten skal ske i overensstemmelse med spansk ret. Det beløb, der skal tilbagebetales, skal pålægges renter fra det tidspunkt, støtten blev udbetalt, og indtil den er blevet tilbagebetalt. Renterne skal beregnes på grundlag af markedsrenten med udgangspunkt i den sats, der anvendes til at beregne subventionsækvivalenten for regionalstøtte i henhold til bestemmelserne i retningslinjerne for statsstøtte med regionalt sigte ⁽²⁹⁾.
- (202) Denne beslutning giver ingen indikationer om de konklusioner, som Kommissionen eventuelt måtte drage i forbindelse med finansieringen af den fælles landbrugs-politik gennem Den Europæiske Udviklings- og Garanti-fond for Landbrug (EUGFL) —

VEDTAGET FØLGENDE BESLUTNING:

Artikel 1

Spaniens støtteforanstaltninger bestående i den ændring af lov nr. 37/1992, der fremgår af kongeligt lovdekret nr. 10/2000, den støtte til landbrugscooperativer, der fremgår af kongeligt lovdekret nr. 10/2000, og de fiskale foranstaltninger, der er fastsat i finansministeriets bekendtgørelse af 29. november 2000, som består i for visse aktiviteter i forbindelse med opdræt underlagt særordningen for mindre landbrug vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer at anvende et korrektionsindeks for foder, der erhverves fra tredjemand, nedsættelse af nettoudbyttet under særordningen for mindre landbrug vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer, for så vidt angår landbrugsaktiviteter og husdyravl, nedsættelse af procentsatsen til fastlæggelse af de kvartalsvise momsbetalinger under den forenkledede ordning for visse landbrugsaktiviteter, og den fiskale foranstaltning, som består i forhøjelse af procentsatsen for udgifter, der vanskeligt kan dokumenteres, inden for rammerne af indkomstbeskatningen af fysiske personer, er ikke støtte i henhold til EF-traktatens artikel 87, stk. 1.

Artikel 2

Den statsstøtte, som Spanien har ydet til ejere af landbrugsbedrifter i form af rentetilskud og godtgørelse for sikkerheds-

stillelse, der er fastsat i landbrugsministeriets beslutning af 15. november 2000 om offentliggørelse af en aftale truffet i ministerrådet den 10. november 2000, og den foranstaltning, der består i udvidelse for 2000 og 2001 af skattefordelene vedrørende indkomstbeskatningen af fysiske personer ved overdragelse af visse landbrugsarealer og -bedrifter og er indeholdt i syvende overgangsbestemmelse til lov nr. 14/2000, er uforenelige med fællesmarkedet.

Artikel 3

Spanien skal ophæve de i artikel 2 omhandlede støtteordninger.

Artikel 4

1. Spanien træffer alle nødvendige foranstaltninger for at tilbagesøge den i artikel 2 omhandlede støtte, som allerede ulovligt er udbetalt til støttemodtagerne.

2. Tilbagesøgningen skal ske uophørligt og i overensstemmelse med national lovgivning, hvis denne giver mulighed for at efterkomme beslutningen hurtigt og effektivt. Den støtte, der skal tilbagebetales, pålægges renter fra det tidspunkt, den blev udbetalt til støttemodtagerne, og indtil den er blevet tilbagebetalt. Renterne beregnes på basis af den referencesats, der anvendes til at beregne subventionsækvivalenten for regionalstøtte.

Artikel 5

Spanien underretter senest to måneder efter meddelelsen af denne beslutning Kommissionen om, hvilke foranstaltninger der er truffet for at efterkomme beslutningen.

Artikel 6

Denne beslutning er rettet til Kongeriget Spanien.

Udfærdiget i Bruxelles, den 11. december 2002.

På Kommissionens vegne

Franz FISCHLER

Medlem af Kommissionen

⁽²⁸⁾ EFT L 83 af 27.3.1999, s. 1.

⁽²⁹⁾ EFT C 74 af 10.3.1998, s. 9.

KOMMISSIONENS BESLUTNING

af 11. december 2002

om Portugals anvendelse af ordningen om finansiel og skattemæssig støtte til frizonen på Madeira i tidsrummet mellem den 1. januar og den 31. december 2000

(meddelt under nummer K(2002) 4825)

(Kun den portugisiske udgave er autentisk)

(EØS-relevant tekst)

(2003/294/EF)

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER HAR —

under henvisning til traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab, særlig artikel 88, stk. 2,

under henvisning til aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, særlig artikel 62, stk. 1, litra a),

efter at have opfordret interesserede parter til at fremsætte deres bemærkninger i overensstemmelse med disse artikler ⁽¹⁾, og under hensyntagen til disse bemærkninger, og

ud fra følgende betragtninger:

(2) Ved brev nr. 327 af 21. april 1998 fra Portugals faste repræsentation, indgået hos Kommissionen samme dag, anmodede de portugisiske myndigheder om en yderligere frist på to uger for at fremsætte sine bemærkninger til de foreslåede foranstaltninger. Ved brev nr. 409 af 4. juni 1998 og nr. 423 af 10. juni 1998 fra Portugals faste repræsentation, indgået hos Kommissionen henholdsvis den 10. juni 1998 og den 12. juni 1998, fremsendte de portugisiske myndigheder et brev til Kommissionen fra den portugisiske udenrigsminister, dateret den 29. maj 1998, hvori der gives udtryk for den portugisiske regerings tilslutning til de underliggende principper i Kommissionens foranstaltninger vedrørende regionalstøtte, ligesom der i brevet fremsættes en række bemærkninger til retningslinjerne for statsstøtte med regionalt sigte. Idet brevet fra den portugisiske udenrigsminister ikke satte Kommissionen i stand til klart at afgøre, hvorvidt de portugisiske myndigheder tilsluttede sig de ovennævnte foreslåede foranstaltninger, anmodede Kommissionen de portugisiske myndigheder om at bekræfte deres tilslutning dels i brev D/52552 af 18. juni 1998 stilet til Portugals faste repræsentation, dels i brev D/53161 af 23. juli 1998 stilet til den portugisiske udenrigsminister.

I. SAGSFORLØB

(1) Ved vedtagelsen af retningslinjerne for statsstøtte med regionalt sigte ⁽²⁾ lagde Kommissionen med udgangspunkt i EF-traktatens artikel 88, stk. 1, til grund, at fællesmarkedets gradvise udvikling og funktion krævede, at der sammen med medlemsstaterne blev foretaget en nyvurdering af eksisterende støtteordninger med regionalt sigte inden tidspunktet for de nævnte retningslinjers vedtagelse, således at der fra og med den 1. januar 2000 kunne indføres et gennemsigtigt system for regionalstøtte, som skulle være retfærdigt for samtlige medlemsstater og bygge på en ufravigelig overholdelse af bestemmelserne i retningslinjerne. Ved brev SG(98) D/1684 af 24. februar 1998 om forslag til foranstaltninger efter EF-traktatens artikel 88, stk. 1, vedrørende statsstøtte med regionalt sigte foreslog Kommissionen de portugisiske myndigheder at ændre alle eksisterende støtteordninger, der ville være gældende pr. 1. januar 2000, for at gøre ordningerne forenelige med bestemmelserne i retningslinjerne fra denne dato.

(3) Ved brev nr. 629 af 2. september 1998 fra Portugals faste repræsentation, indgået hos Kommissionen den 7. september 1998, fremsendte de portugisiske myndigheder et brev af 20. august 1998 fra udenrigsministeren, hvoraf det fremgik, at ordningen om finansiel og skattemæssig støtte til frizonen på Madeira ⁽³⁾ udløb den 31. december 2000 og som sådan var omfattet af de foreslåede foranstaltninger vedrørende statsstøtte med regionalt sigte. Ved brev D/53951 af 29. september 1998 stilet til Portugals faste repræsentation, meddelte Kommissionen de portugisiske myndigheder, at på baggrund af dette brev fra udenrigsministeren ansås de portugisiske myndigheders tilslutning til de pågældende foreslåede foranstaltninger for at være bekræftet. Samtidig opfordrede Kommissionen de portugisiske myndigheder til enten at begrænse varigheden af ordningen om finansiel

⁽¹⁾ EFT C 301 af 21.10.2000, s. 4.

⁽²⁾ EFT C 74 af 10.3.1998, s. 9.

⁽³⁾ Statsstøtte E 19/94, ex E 13/91 og N 204/86.

og skattemæssig støtte til frizonen på Madeira til den 31. december 1999 eller at meddele Kommissionen, hvilke ændringer de påtænkte at indføre for at gøre ordningen forenelig med bestemmelserne i retningslinjerne fra og med den 1. januar 2000.

- (4) På trods af mange kontakter desangående mellem Kommissionen og de portugisiske myndigheder ⁽⁴⁾ fik Kommissionen aldrig meddelt oplysninger, der kunne sætte den i stand til at vurdere, hvorvidt de portugisiske myndigheder havde foretaget samtlige nødvendige ændringer, så det kunne sikres, at ordningen ville være forenelig med betingelserne i retningslinjerne for statsstøtte med regionalt sigte fra og med den 1. januar 2000. I betragtning af formodningen om de portugisiske myndigheders tilslutning til de foreslåede foranstaltninger blev den pågældende ordning derfor opført i registret over uanmeldt støtte under NN 60/2000.
- (5) Ved brev SG(2000) D/105022 af 17. juli 2000 meddelte Kommissionen Portugal, at den efter at have undersøgt de portugisiske myndigheders oplysninger om ordningen om finansiel og skattemæssig støtte til frizonen på Madeira i lyset af de foreslåede foranstaltninger efter EF-traktatens artikel 88, stk. 1, vedrørende statsstøtte med regionalt sigte havde besluttet at indlede proceduren efter EF-traktatens artikel 88, stk. 2, over for anvendelsen af ordningen i tidsrummet mellem den 1. januar og den 31. december 2000. Ved samme lejlighed opfordrede Kommissionen Portugal til at fremsætte sine bemærkninger og tilvejebringe alle yderligere oplysninger, som måtte være relevante for vurderingen af den pågældende støtte inden for en frist på en måned at regne efter modtagelsen af samme brev.
- (6) Kommissionens beslutning om at indlede den formelle undersøgelsesprocedure blev offentliggjort i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* ⁽⁵⁾. Kommissionen opfordrede interesserede parter til at fremsætte deres bemærkninger

til den omhandlede ordning inden for en frist på en måned efter datoen for offentliggørelsen.

- (7) Ved brev nr. 860 af 11. august 2000 og nr. 867 af 16. august 2000 fra Portugals faste repræsentation, indgået hos Kommissionen henholdsvis den 11. august 2000 og den 17. august 2000, anmodede de portugisiske myndigheder om yderligere en måned til at fremsætte deres bemærkninger til proceduren efter traktatens artikel 88, stk. 2. Ved brev D/54485 af 31. august 2000 stilet til Portugals faste repræsentation indrømmede Kommissionen de portugisiske myndigheder denne yderligere frist. Ved brev nr. 932 af 18. september 2000 fra Portugals faste repræsentation, indgået hos Kommissionen den 19. september 2000, fremsende de portugisiske myndigheder deres bemærkninger til Kommissionen.
- (8) Kommissionen modtog ligeledes bemærkninger fra seksten interesserede parter. Kommissionen videresendte disse bemærkninger til de portugisiske myndigheder ved henholdsvis brev D/56003 af 4. december 2000 og D/56048 af 6. december 2000, stilet til Portugals faste repræsentation og med anmodning om eventuelle kommentarer. De forskellige kommentarer blev modtaget ved brev nr. 82 af 10. januar 2001 fra Portugals faste repræsentation, indgået hos Kommissionen den 12. januar 2001.

II. BESKRIVELSE AF DEN FORANSTALTNING, SOM KOMMISSIONEN INDLEDTE PROCEDUREN OVER FOR

- (9) I henhold til Kommissionens seneste beslutning vedrørende ordningen om finansiel og skattemæssig støtte til frizonen på Madeira ⁽⁶⁾ kunne der tildeles skattemæssig støtte til industri-, finansierings- og servicevirksomheder samt til virksomheder opført i søfartsregistret, der etablerede sig i frizonen inden den 31. december 2000. Disse former for virksomheder kunne således indrømmes en fuldstændig fritagelse for direkte skatter indtil udgangen af 2011, hvorefter der kun kunne indrømmes en delvis skattefritagelse (dvs. at der derefter skulle opkræves ejendoms- og indkomstskat, svarende til hovedparten af virksomhedernes skattebyrde).
- (10) Som følge af vedtagelse af retningslinjerne for statsstøtte med regionalt sigte foreslog Kommissionen ved brev af 24. februar 1998 samtlige medlemsstater som en foranstaltning efter EF-traktatens artikel 88, stk. 1, en ændring af alle eksisterende støtteordninger med regionalt sigte, der ville være gældende pr. 1. januar 2000, så de kunne bringes i overensstemmelse med bestemmelserne i de nye retningslinjer fra og med denne dato. Ret-

⁽⁴⁾ Brev nr. 9 af 5. januar 1999, nr. 233 af 15. marts 1999, nr. 848 af 25. august 1999, nr. 1156 af 18. november 1999 og nr. 19 af 5. januar 2000 fra Portugals faste repræsentation, og nr. 853 af 4. april 2000 fra den portugisiske udenrigsminister (indgået hos Kommissionen henholdsvis den 7. januar 1999, den 18. marts 1999, den 27. august 1999, den 24. november 1999, den 7. januar 2000 og den 6. april 2000), samt fax nr. 11684/99 af 14. december 1999 fra Portugals faste repræsentation; breve fra Kommissionen D/50399 af 27. januar 1999 og D/51612 af 16. april 1999 stilet til Portugals faste repræsentation, og D/522 af 10. marts 2000 stilet til den portugisiske udenrigsminister; bilaterale møder den 26. maj 1999, 8. december 1999 og 15. december 1999 mellem Kommissionen og de portugisiske myndigheder.

⁽⁵⁾ Se fodnote 1.

⁽⁶⁾ Statsstøtte E 19/94 — brev SG(95) D/1287 af 3. februar 1995.

ningslinjerne for statsstøtte med regionalt sigte fastslog princippet om forbud mod regionalstøtte, der ydes med henblik på at nedbringe virksomheders løbende udgifter (driftsstøtte), og indførte samtidigt undtagelser for områder, der falder ind under undtagelsesbestemmelsen i traktatens artikel 87, stk. 3, litra a), »på betingelse af, at den findes velbegrunder på grundlag af dens bidrag til den regionale udvikling og støtten karakter, og at dens omfang står i forhold til de ulemper, den skal opveje« (punkt 4.15). Det understreges endvidere, at »Bortset fra de i punkt 4.16 nævnte tilfælde« (transportstøtte i randområder og i områder med lav befolkningstæthed) »skal driftsstøtten være tidsbegrænset og degressiv« (punkt 4.17).

(11) Når Kommissionen har skullet udtale sig om den omhandlede ordning, har den bemærket, at bortset fra skattefritagelse i forbindelse med køb af jord og bygninger udgjorde de portugisiske myndigheders skattemæssige tiltag driftsstøtte, der kunne ydes i lange perioder og uden tidsbegrænsning. Da regionen Madeira til stadighed i perioden 2000 til 2006 vil være omfattet af undtagelsesbestemmelsen i traktatens artikel 87, stk. 3, litra a), var de portugisiske myndigheder således forpligtet til at opfylde retningslinjernes betingelser i denne henseende, dels for ordningens anvendelse, dels for tildeling af støtte til virksomheder, der etablerede sig i den pågældende frizone mellem den 1. januar og den 31. december 2000.

(12) Generelt synes spørgsmålet om tidsbegrænsning ikke at have holdt de portugisiske myndigheder tilbage, idet det drejer sig om enkelte regionale skatter og/eller andre skatter af mindre betydning. For så vidt angår den skattemæssige driftsstøttes degressive karakter samt princippet om, at den skal stå i forhold til de ulemper, den skal opveje, syntes de portugisiske myndigheder til gengæld at mene, at de nærmere bestemmelser for iværksættelsen af ordningen om finansiel og skattemæssig støtte til frizonen på Madeira kun skulle genvurderes inden for rammerne af en overordnet aftale for hele tidsrummet mellem den 1. januar 2000 og den 31. december 2006, under hensyntagen til den socioøkonomiske udvikling i regionen Madeira.

(13) Kommissionen bemærkede i den forbindelse for det første, at ifølge dens beslutning vedrørende dette spørgsmål ⁽⁷⁾ skulle ordningen om finansiel og skattemæssig støtte til frizonen på Madeira udløbe den 31. december 2000. På denne baggrund var ordningen kun omfattet af de foreslåede foranstaltninger for statsstøtte med regionalt sigte for år 2000, og eventuelle nærmere bestemmelser for iværksættelsen i perioden 2001-2006

skulle stadigvæk anmeldes med henblik på Kommissionens godkendelse. Idet Portugal ikke har foretaget nogen nye anmeldelser for perioden 2000-2006, må disse to aspekter således anses for indbyrdes uafhængige. Da den eneste ændring de portugisiske myndigheder forestillede sig vedrørende betingelserne for ydelse af støtte i 2000 var en begrænsning af det antal nye finansielle virksomheder, der årligt får tilladelse til at etablere sig i frizonen, til højst 20 % af det samlede antal tilsvarende selskaber, der var i drift i det foregående år, ser de portugisiske myndigheders forslag ikke ud til at sikre overensstemmelse med bestemmelserne i retningslinjerne.

(14) På denne baggrund bemærkede Kommissionen tillige, at selv om den allerede havde meddelt ⁽⁸⁾, at den havde til hensigt at revidere de pågældende retningslinjer for at gøre det muligt at yde ikke-degressiv og tidsbegrænset statsstøtte til drift i de fjerntliggende regioner, der er berettigede til støtte med et regionalt sigte, når denne har til formål at nedbringe de meromkostninger ved udøvelse af en økonomisk aktivitet, der følger af de i traktatens artikel 299, stk. 2, omtalte handicap, er de eneste gældende undtagelser fra tidsbegrænsningen og degressiviteten støtte til de yderligere transportudgifter i randområder og i områder med lav befolkningstæthed.

III. BEMÆRKNINGER FRA DE PORTUGISISKE MYNDIGHEDER

(15) De bemærkninger, som de portugisiske myndigheder har fremsat vedrørende den formelle undersøgelsesprocedure, stiller først og fremmest spørgsmålstejn ved berettigelsen af procedurens indledning. I denne henseende anfører de portugisiske myndigheder navnlig, at Portugal aldrig har tilsluttet sig retningslinjerne for statsstøtte med regionalt sigte og heller ikke de knyttede foranstaltninger som foreslået af Kommissionen. Da en sådan tilslutning i henhold til de portugisiske myndigheder ikke kan udledes af noget dokument fremsendt til Kommissionen, mener de, at Kommissionen således ikke har noget grundlag for at anse støtte, der ydes i overensstemmelse med ordningen om finansiel og skattemæssig støtte til frizonen på Madeira i perioden mellem den 1. januar 2000 og den 31. december 2000, som ulovlig og dermed mulig genstand for tilbagesøgning.

(16) Bortset fra dette mener de portugisiske myndigheder, at indledningen af proceduren under alle omstændigheder er overdreven og ubegrundet, navnlig af to årsager:

— Kommissionen skulle være forpligtet til, i hvert fald siden Amsterdam-traktatens ikrafttræden, at give positiv forskelsbehandling til regionerne i den yderste periferi. Ved indledningen af proceduren efter

⁽⁷⁾ Se fodnote 6.

⁽⁸⁾ Rapport KOM(2000) 147 endelig af 14. marts 2000.

artikel 88, stk. 2, tilsidesatte Kommissionen denne forpligtelse, så meget desto mere som den selv havde anset det for nødvendigt på et senere tidspunkt at revidere retningslinjerne for statsstøtte med regionalt sigte ⁽⁹⁾ under hensyntagen til den nye bestemmelse i artikel 299, stk. 2.

— Den valgte fremgangsmåde for ordningen om finansiel og skattemæssig støtte til frizonen på Madeira ville udgøre forskelsbehandling i forhold til andre sager og/eller regioner. I denne henseende mener de portugisiske myndigheder navnlig, at irske »International Financial Service Center« synes at have nydt forholdsvis fleksible udfasningsvilkår ⁽¹⁰⁾, hvorimod Kommissionen har afvist enhver mulighed for en aftale om frizonen på Madeira.

- (17) I betragtning af disse bemærkninger mener de portugisiske myndigheder især, at Kommissionen bør afslutte proceduren med en beslutning, der bekræfter ordningens godkendelse indtil den 31. december 2000 på samme vilkår som fastlagt i beslutningen fra 1995 ⁽¹¹⁾.

IV. BEMÆRKNINGER FRA INTERESSEREDE PARTER OG DE PORTUGISISKE MYNDIGHEDERS KOMMENTARER HERTIL

- (18) De bemærkninger, der er fremsat af interesserede parter, er for hovedpartens vedkommende fremsat af direkte eller indirekte støttemodtagere under ordningen om finansiel og skattemæssig støtte til frizonen på Madeira. Selv om det drejer sig om forholdsvis mange bemærkninger, indeholder bemærkningerne næsten ingen relevante elementer for vurderingen af den pågældende ordning, for så vidt som de generelt begrænser sig til at beklage procedurens indledning eller anmode Kommissionen om ikke at træffe nogen beslutning, der kan skade frizonens funktionsmåde. Ingen af de interesserede parter synes således at dele den tvivl, som Kommissionen gav udtryk for ved at indlede proceduren (dette var det eneste element, der blev understreget i de portugisiske myndigheders kommentarer til de pågældende bemærkninger, fremsendt til Kommissionen ved brev nr. 82 af 10. januar 2001 fra Portugals faste repræsentation).

V. VURDERING

- (19) Kommissionen har undersøgt de bemærkninger, der er fremsat af såvel de portugisiske myndigheder som interesserede parter til den pågældende formelle undersøgelsesprocedure.

⁽⁹⁾ EFT C 258 af 9.9.2000, s. 5.

⁽¹⁰⁾ EFT C 395 af 18.12.1998, s. 8.

⁽¹¹⁾ Se fodnote 6.

- (20) For så vidt angår en eventuel manglende tilslutning til de foreslåede foranstaltninger vedrørende statsstøtte med regionalt sigte, understreger Kommissionen navnlig, at på intet tidspunkt i løbet af det tidsrum på 28 måneder, der forløb mellem Kommissionens brev SG(98) D/1684 af 24. februar 1998, hvori der foreslås foranstaltninger vedrørende statsstøtte med regionalt sigte, og beslutningen om at indlede den formelle undersøgelsesprocedure over for anvendelsen af ordningen om finansiel og skattemæssig støtte til frizonen på Madeira i 2000 (truffet den 28. juni 2000), har de portugisiske myndigheder meddelt Kommissionen, at de ikke kunne tilslutte sig de foreslåede foranstaltninger. De portugisiske myndigheder lod derimod altid forstå, såvel i brev fra Portugals faste repræsentation som under de forskellige bilaterale møder, der fandt sted om spørgsmålet, at de var rede til at samarbejde med Kommissionen for at kortlægge de ændringer, der skulle indføres, så ordningen kunne bringes i overensstemmelse med bestemmelserne i retningslinjerne, i fuld bevidsthed om, at Kommissionen betragtede Portugals tilslutning til de foreslåede foranstaltninger som et faktum.

- (21) På trods af ovenstående må Kommissionen imidlertid konstatere, at de portugisiske myndigheder aldrig udtrykkeligt meddelte deres ubetingede tilslutning til de foranstaltninger, der blev foreslået i brev SG(98) D/1684 af 24. februar 1998. Kommissionen er således ikke i stand til at afvise de portugisiske myndigheders bemærkninger for så vidt angår den formelle undersøgelsesprocedure, nemlig at en sådan tilslutning aldrig har fundet sted. Under disse omstændigheder har den procedure, der er indledt for Portugals overtrædelse af de af Kommissionen foreslåede foranstaltninger vedrørende anvendelsen af ordningen om finansiel og skattemæssig støtte til frizonen på Madeira i tidsrummet mellem den 1. januar og den 31. december 2000, ikke længere noget formål.

- (22) Kommissionen konstaterer tillige, at støtteordningen for frizonen på Madeira udløb den 31. december 2000. Under disse omstændigheder tjener det heller ikke noget formål, at Kommissionen fremsætter bemærkninger til hverken de øvrige bemærkninger, som de portugisiske myndigheder har fremsat, eller de bemærkninger, der er fremsat af interesserede parter.

VI. KONKLUSION

- (23) I lyset af ovenstående finder Kommissionen, at den procedure, der er indledt efter traktatens artikel 88, stk. 2, over for anvendelsen af ordningen om finansiel og skattemæssig støtte til frizonen på Madeira i tidsrummet

mellem den 1. januar og den 31. december 2000, ikke længere har noget formål. Kommissionen beklager dog, at de portugisiske myndigheder — i strid med det underliggende princip om loyalt samarbejde, der synes at følge af artikel 88, stk. 1 — ikke i god tid gav meddelelse om deres manglende tilslutning til Kommissionens forslag til foranstaltninger efter traktatens artikel 88, stk. 1, vedrørende statsstøtte med regionalt sigte —

frizonen på Madeira i tidsrummet mellem den 1. januar og den 31. december 2000 har ikke længere noget formål.

Artikel 2

Denne beslutning er rettet til Den Portugisiske Republik.

Udfærdiget i Bruxelles, den 11. december 2002.

VEDTAGET FØLGENDE BESLUTNING:

Artikel 1

Den formelle undersøgelsesprocedure vedrørende Portugals anvendelse af ordningen om finansiel og skattemæssig støtte til

På Kommissionens vegne

Mario MONTI

Medlem af Kommissionen

KOMMISSIONENS BESLUTNING

af 5. februar 2003

om Det Forenede Kongeriges påtænkte ad hoc støtte til CLYDEBoyd efter tilskudsordningen for godshåndteringsanlæg (Freight Facilities Grant Scheme — FFG)

(meddelt under nummer K(2003) 388)

(Kun den engelske udgave er autentisk)

(EØS-relevant tekst)

(2003/295/EF)

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER HAR —

under henvisning til traktaten om oprettelse af Det Europæiske Fællesskab, særlig artikel 88, stk. 2, første afsnit,

under henvisning til aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, særlig artikel 62, stk. 1, litra a),

efter at have opfordret de interesserede parter til at fremsætte deres bemærkninger i overensstemmelse med disse artikler ⁽¹⁾, og

ud fra følgende betragtninger:

(3) Kommissionens beslutning om at indlede proceduren blev offentliggjort i *De Europæiske Fællesskabers Tidende* ⁽²⁾. Kommissionen opfordrede samtidig de interesserede parter til at fremsætte deres bemærkninger.

(4) Det Forenede Kongerige sendte sine bemærkninger til Kommissionen med sit brev af 29. oktober 2002, registreret den 4. november 2002.

(5) Kommissionen har ikke modtaget bemærkninger fra de interesserede parter.

2. DETALJERET BESKRIVELSE AF STØTTEN

1. SAGSFORLØB

(1) Med sit brev af 14. marts 2002 anmeldte Det Forenede Kongerige en ad hoc støtte til CLYDEBoyd (Fort William) Ltd (i det følgende benævnt »CLYDEBoyd«) efter den forlængede tilskudsordning for godshåndteringsanlæg (Freight Facilities Grant scheme), som Kommissionen godkendte den 20. december 2001 (statsstøttesag N 649/01), til Kommissionen. Anmeldelsen blev registreret af Kommissionens generalsekretariat den 15. marts 2002 under N 221/2002. Da anmeldelsen blev anset for ufuldstændig, blev Det Forenede Kongerige den 26. april 2002 anmodet om at give yderligere oplysninger. Kommissionen modtog de ønskede oplysninger den 28. maj 2002. Den 1. juli 2002 sendte Kommissionen endnu en anmodning om oplysninger. Det modtagne svar blev registreret af Kommissionen den 17. juli 2002.

(2) Med sit brev af 2. oktober 2002 meddelte Kommissionen Det Forenede Kongerige, at den havde besluttet at indlede proceduren i EF-traktatens artikel 88, stk. 2, over for denne støtte. Proceduren blev registreret som C 62/2002.

A. Kommissionens beslutning af 20. december 2001, statsstøtte — UK — N 649/2001 — Freight Facilities Grant Scheme

(6) Den 20. december 2001 vedtog Kommissionen beslutning N 649/01 om godkendelse af den forlængede Freight Facilities Grant (»FFG«) ordning, hvorefter der ydes tilskud til godshåndteringsanlæg i forbindelse med kyst-/indenrigssejlad. Støtten skal forskyde vægten til fordel for kystsejlad og støtte investeringer i dyrt specialudstyr, som er nødvendigt for godstransport ad søvejen, men ikke kræves til godstransport ad landevej.

(7) Støtteintensiteten beregnes af de kompetente britiske myndigheder for hver enkelt ordning efter FFG-reglerne. FFG vurderer først miljøfordelene ved hjælp af en standardformular, som tager hensyn til, hvor mange lastbilkilometer der spares i et fastsat tidsrum inden for hver

⁽¹⁾ EFT C 269 af 5.11.2002, s. 3.

⁽²⁾ EFT C 269 af 5.11.2002, s. 3.

- enkelt ordning, og opgør dem i penge. Denne miljøfordel, som de kompetente britiske myndigheder har omregnet til pengeværdi ved hjælp af FFG-formularen, udgør det maksimale støttebeløb, som den britiske stat kan tilbyde ansøgerne.
- (8) Som betingelse for FFG skal driftslederne angive, hvilken årlig tonnage der skal transporteres i ordningens fastsatte tidsrum, og meddele staten, hvilken tonnage der faktisk er blevet transporteret hvert år. Dette er underkastet kontrol i form af statsrevision af virksomhedsregnskaberne. Denne overvågning giver også de britiske myndigheder mulighed for at konstatere, at det forventede antal lastbilture er blevet sparet, og således godkende opsparingen af lastbilkilometer.
- (9) FFG-ordningen indeholder en direkte bestemmelse, som giver staten lov til at kræve en del af den udbetalte støtte tilbage, hvis den godsmængde, der overføres fra landevejs- til søtransport, går ned. Ved en sådan nedgang undersøges forholdene for at fastslå, om det vil være mest hensigtsmæssigt at forlænge det oprindelige tidsrum for at opnå den fulde miljøfordel eller at forlange en del af støtten tilbagebetalt. Tilbagebetaling er usandsynlig, hvis nedgangens årsager ligger uden for støttemodtagerens kontrol, og denne har gjort en rimelig indsats for at sikre trafikken.
- (10) Ifølge Kommissionens beslutning af 20. december 2001 måtte støtteintensiteten ikke være over 50 % af de samlede projektomkostninger for anlæg, der uden forskel kan benyttes af alle eksisterende og potentielle transportører. Hvis adgang til infrastrukturen er begrænset til en eller flere bestemte transportører, skal de udvælges ved en gennemsigtig og retfærdig offentlig udbudsprocedure uden forskelsbehandling. Undtagelsesvis kan myndighederne, hvis de kan påvise, at den forpligtelse, de britiske myndigheder og støttemodtageren har aftalt, ikke kan opfyldes med det ovenfor beskrevne støttebeløb, tildele en højere procentdel, forudsat den først er blevet anmeldt til Kommissionen og godkendt af den.
- (12) Det nuværende anlæg har sine alvorlige begrænsninger på grund af molens længde (31 meter) og de manglende lager- og håndteringsfaciliteter. CLYDEBoyd mener, at faldende godsmængde vil gøre det nuværende anlæg uøkonomisk og føre til dets lukning. Under disse omstændigheder ville CLYDEBoyd være nødt til at lukke anlægget, og ca. 40 000 tons tømmer, træmasse og træflis om året ville vende tilbage til vejtransporten. Det arbejde, der skal udføres ved hjælp af tilskuddet, vil ikke blot fastholde den nuværende trafik, men også kunne sikre yderligere 50 000 tons om året.
- (13) For at dette kan ske, skal havnen udvides, så fartøjer på indtil 6 000 tons dødvægt kan lægge sikkert til, og molen skal forlænges, så to skibe kan ligge ved den samtidig. Der er brug for et større areal ved kajpladsen til godshåndtering og godsanbringelse under lastning og losning samt et overdækket areal til korttidsopbevaring af fordærvelige produkter. Endelig er der brug for mobilt godshåndteringsudstyr, der kan laste og losse større skibe hurtigt og effektivt.
- (14) Bortset fra støtteintensiteten er forslaget i fuld overensstemmelse med betingelserne i den godkendte FFG-ordning (N 649/2001).

C. Støtteintensiteten

- (15) Støtten gives i form af et tilskud, som ikke skal tilbagebetales. En finansieringsanalyse af projektet efter FFG-ordningens regler har vist, at der kræves en støtte på 85 % (3,332 mio. GBP) af de støtteberettigede omkostninger i Corpach (3,92 mio. GBP). Miljøfordelene er af de kompetente britiske myndigheder efter ordningens regler blevet beregnet til 5,4 mio. GBP.

INFRASTRUKTUROMKOSTNINGER

(mio. GBP)

Kajanlæg	2,19
Opførelse og udrustning af fragthåndteringsanlæg	0,64
Mobilt anlæg	1,02
Projektledelse og retsgebyrer	0,07
Samlede omkostninger	3,92
Tilskud	3,332
Støtteintensitet	85 %

B. Den anmeldte støtte

- (11) I overensstemmelse med FFG-ordningens formål, som er at sikre en omlægning fra landevejs- til søtransport, vil CLYDEBoyd anlægge et mere omfattende kaj- og godshåndteringsanlæg i Corpach Pier i nærheden af Fort William i Skotland. CLYDEBoyd er et aktieselskab. Aktionærerne er Boyd Brothers Ltd (vejtransportselskab) og Clydeport plc (havneforvaltning), som hver ejer 50 %. Clydeport plc ejer og driver også flere havne i Clyde-mundingen og Firth of Clyde, nemlig Hunterston, Ardrossan, Greenock og Glasgow.

D. Markedsanalyse

TRAFIKMÆNGDE Gennem CORPACH

År	1999	2000	2001	Forventet	Heraf ny trafik
Tømmer	8 180	15 155	14 379	23 000	8 600
Træflis	9 000	13 540	25 091	25 000	0
Træmasse i baller	4 000	3 000	6 000	30 000	24 000
Salt	600	4 170	13 622	8 000	0
Andet	4 608	1 362	2 455		
I alt	26 400	37 200	61 500	86 000	32 600

- (16) Den øgede tømmermængde er intern UK-trafik, som ellers ville blive transporteret ad landevejen. Træmassen i baller importeres til Det Forenede Kongerige over en række forskellige havne, men kommer nu fortrinsvis via Greenock (ejes og drives af CLYDEBoyd, en af partnerne i Corpach-projektet). Et overslag over den gennemsnitlige årlige mængde træmasse i baller, som ekspederes af de forskellige havne ser således ud:

Greenock	12 000
Inverness	3 000
Montrose	2 500
Dundee	2 500
Aberdeen	2 000
Leith	2 000
I alt	24 000

- (17) Projektet vil desuden kunne skabe mulighed for betydelige yderligere mængder i den nærmeste fremtid. CLYDE-Boyd har påvist en række særlige trafikstrømme, som det aktivt behandler sammen med de relevante kunder, og det skulle være i stand til at færdiggøre disse forslag om kort tid. F.eks. hedder det i et støttebrev fra Scanfiber A/S⁽³⁾, at »medmindre De kan tilbyde os bedre/længere kajanlæg er vi bange for, at Corpach for fremtiden får vanskeligt ved at konkurrere med andre eksportfaciliteter som Belfast og andre irske havne«.

⁽³⁾ Oslo, 1. marts 2001.

- (18) Desuden forventes der yderligere eksport af rundtømmer til forskellige steder i Irland og Skandinavien, selv om dette ikke indgår i den oprindelige havneudviklingsplan. CLYDEBoyd fører endvidere drøftelser med Arjo Wiggins om muligheden for at transportere papir til Belgien direkte fra Corpach. Endelig forventes det, at CLYDEBoyd vil bruge anlægget til alle former for trafik (undtagen tømmer og papir⁽⁴⁾).

E. Begrundelse for procedurindledningen

- (19) Kommissionens beslutning om at indlede proceduren i traktatens artikel 88, stk. 2, og bede de britiske myndigheder om en nærmere redegørelse er resultatet af den første gennemgang af det anmeldte projekt. Der blev desuden givet udtryk for tvivl om støttens proportionalitet. Kommissionen betragter normalt ikke statsstøtte med en støtteintensitet på over 50 % til transportinfrastruktur som forenelig med traktaten, medmindre en indgående, objektiv, erhvervs-mæssig og finansiel analyse viser, at den, der får størst fordel af faciliteterne, ikke er i stand til at finansiere et større beløb uden statsstøtte⁽⁵⁾. Det bør bemærkes, at CLYDEBoyd afslog at iværksætte projektet med et tilskud på 50 %, dvs. 1,96 mio. GBP.
- (20) Kommissionen gav navnlig udtryk for tvivl på følgende punkter:
- om støtten er nødvendig for og står i forhold til projektets gennemførelse. Desuden var der brug for oplysninger, der kunne godtgøre, at den foreslåede støtte er den mindste, som kræves til opførelse af sådanne havneanlæg og at det pågældende marked ikke kunnet have givet et billigere tilbud
 - det støttede projekts indvirkning på eksisterende transportinfrastruktur i området.

3. BEMÆRKNINGER FRA DET FORENEDE KONGERIGE

- (21) De britiske myndigheder anførte, at projektet er blevet undersøgt af embedsmænd fra både den skotske regering og transportministeriet samt af uafhængige rådgivende ingeniører udpeget af den skotske regering. De hævdede, at den foreslåede støtte på 85 % både er nødvendig for og står i forhold til projektets gennemførelse, og at det ikke vil blive iværksat uden støtten. Desuden er ingen anden havn i stand til at give den samme betjening og

⁽⁴⁾ Den skotske regering, mødenotater — besøg i Corpach, 31. august 2001.

⁽⁵⁾ Kommissionens beslutning af 31. januar 2001, N 597/2000 — Nederlandene, Kommissionens beslutning af 14. september 2001, N 208/2000, NL — SOIT, Kommissionens beslutning af 15. november 2000, N 755/1999 IT- Bozen.

de samme miljøfordele som i Corpach-forslaget, uanset støtteniveauet. Da BSW-savværket ligger i umiddelbar nærhed af havnen i Corpach, vil brug af enhver anden havn betyde yderligere vejtransport i forhold til Corpach og således modvirke tilskuddets formål ved at påvirke miljøet negativt i dette følsomme område i Fællesskabets udkant.

- (22) Med hensyn til eventuel konkurrenceforvridning hævdede Det Forenede Kongerige, at en eventuel forvridning ville være ubetydelig og ikke påvirke samhandelen mellem medlemsstaterne. Der ville heller ikke opstå uheldige virkninger for jernbanedriften, da de fleste af den pågældende trafiks udgangspunkter ikke har jernbaneforbindelse. Breve fra de britiske jernbanemyndigheder og fra English, Welsh and Scottish Railways, som er det vigtigste private britiske jernbanetransportselskab, bekræfter dette synspunkt. Med hensyn til konkurrencen inden for søtransport skal det ombyggede Corpach tage sig af små mængder træmasse i baller, som ikke på nuværende tidspunkt ekspederes via havne, der ejes af Clydeport (en af de fælles partnere i CLYDEBoyd venture). Denne trafik drejer sig kun om et enkelt skib hvert andet år.

4. VURDERING AF STØTTEFORANSTALTNINGEN

A. Støtte i den i traktatens artikel 87, stk. 1, anvendte betydning

- (23) I traktatens artikel 87, stk. 1, hedder det, at »støtte, som ydes ved hjælp af statsmidler under enhver tænkelig form, og som fordrejer eller truer med at fordreje konkurrencevilkårene ved at begunstige visse virksomheder eller visse produktioner, [er] uforenelig med Fællesmarkedet i det omfang, den påvirker samhandelen mellem medlemsstaterne«.
- (24) Traktatens statsstøtteregler gælder kun for virksomheder. Begrebet virksomhed betyder ethvert foretagende, der beskæftiger sig med økonomisk aktivitet, uanset dets retsstilling og finansieringsmåde⁽⁶⁾. Enhver aktivitet, som går ud på at udbyde varer og tjenesteydelser på et bestemt marked må betragtes som en økonomisk aktivitet⁽⁷⁾.
- (25) Det er derfor klart, at CLYDEBoyd Ltd er en virksomhed, der beskæftiger sig med den økonomiske aktivitet at udbyde tjenesteydelser på et bestemt marked.

- (26) Traktatens bestemmelser betyder ikke, at alle typer offentlig finansiering falder ind under begrebet »statsstøtte« i artikel 87, stk. 1. Fællesskabets statsstøtteregler gælder kun foranstaltninger, der opfylder kriterierne i traktatens artikel 87, stk. 1. Da ikke to havne er ens, når det gælder fysiske aspekter og forvaltningens særlige ansvar og forretningsmæssige aktiviteter, må det undersøges i hvert enkelt tilfælde, om disse kriterier finder anvendelse.

Overførsel af statsmidler

- (27) Begrebet statsstøtte gælder fordele, som gives direkte eller indirekte og finansieres med statsmidler. Ifølge det anmeldte projekt vil CLYDEBoyd Ltd modtage et statstilskud til anlæggelse af mere omfattende kaj- og godshåndteringsanlæg i Corpach Pier. Det er derfor klart, at den anmeldte foranstaltning indebærer en overførsel af statsmidler.

At få en fordel

- (28) Havnenes retsstilling varierer betydeligt fra den ene medlemsstat til den anden. Private selskaber, som ejer havnene, forekommer almindeligt i Det Forenede Kongerige, hvor et stort antal havne er blevet privatiseret, især i 1980'erne. Havnene er, uanset deres retsstilling, hovedsagelig opbygget som særskilte, fuldt forretningsmæssigt drevne foretagender. De skal derfor normalt finansiere alle investeringer i havneinfrastruktur af deres egne indtægter.

- (29) Det anmeldte projekt går ud på at anlægge et mere omfattende kaj- og godshåndteringsanlæg i Corpach Pier. Den pågældende støtteforanstaltning giver en bestemt virksomhed, som beskæftiger sig med en økonomisk aktivitet, en målelig økonomisk fordel i forhold til dens konkurrenter, selv om den støttede infrastruktur skal kunne benyttes af alle potentielle transportører uden forskel.

Selektivitet

- (30) Støtteforanstaltningen er til fordel for CLYDEBoyd og derfor selektiv.

Virkninger på samhandelen og forvridning af konkurrencen

- (31) Ifølge det anmeldte projekt skal havnen i Corpach først og fremmest være en central havn for træprodukter. Erfaringerne viser, at små havne, der betjener kystfart med sigte på lokale interesser, ikke truer eller forvrider konkurrencen eller påvirker samhandelen mellem medlemsstaterne i nævneværdig grad.

⁽⁶⁾ Sag C-41/90 Höfner og Elser mod Macrotron, Sml. 1991 I, s. 1979, præmis 21; sag C-35/96, Kommissionen mod Italien, Sml. 1998 I, s. 3851, præmis 36.

⁽⁷⁾ Sag 118/85, Kommissionen mod Italien Sml. 1987, s. 2599.

- (32) Dog planlægger CLYDEBoyd at bruge anlægget til al slags trafik, ikke blot trafik i forbindelse med træ-/papirindustrien. Da det er CLYDEBoyd's hensigt at beskæftige sig med forskellige former for godstransport, og da der findes en grænseoverskridende søtransport, kan muligheden for påvirkning af samhandelen mellem medlemsstaterne ikke helt udelukkes.
- (33) I en sektor, der præges af særlige vanskeligheder og stærk konkurrence⁽⁸⁾, og i sektorer, der er særligt udsatte for international konkurrence, kan påvirkning af samhandelen mellem medlemsstaterne ikke udelukkes.
- (34) Den pågældende foranstaltning udgør derfor statsstøtte i den i traktatens artikel 87, stk. 1, anvendte betydning og er uforenelig med Fællesmarkedet, medmindre den er berettiget til undtagelse i henhold til traktatens artikel 87, stk. 2 eller 3.

B. Vurderingens retsgrundlag

- (35) Formålet med den anmeldte støtteforanstaltning er at anlægge et mere omfattende kaj- og godshåndteringsanlæg i Corpach Pier for at sætte kyst-/indenrigssejladens i stand til at konkurrere med vejtransporten på lige økonomiske vilkår ved at stille den nødvendige infrastruktur til rådighed. Kommissionen mener ikke, at nogen af undtagelserne i traktatens artikel 87, stk. 2, finder anvendelse på denne foranstaltning. Den pågældende statsstøtte skal heller ikke fremme virkeliggørelsen af vigtige projekter af fælles europæisk interesse eller afhjælpe en alvorlig forstyrrelse i en medlemsstats økonomi i den betydning, der anvendes i traktatens artikel 87, stk. 3, litra b), eller fremme kulturen og bevarelse af kulturarven i den i artikel 87, stk. 3, litra d), anvendte betydning.
- (36) Ifølge traktatens artikel 73 er støtteforanstaltninger, som modsvarer behovet for en samordning af transportværnet, forenelige med traktaten. Begrebet samordning i artikel 73 omfatter mere end fremme af en bestemt industrigrens udvikling, da det indebærer en vis planlægning fra statens side. Dog indskrænker traktatens artikel 80 transportafsnittets bestemmelser ved at anføre, at »bestemmelserne i dette afsnit finder anvendelse på transport med jernbane, ad landevej og sejlbare vandveje...«. Artikel 73 gælder således ikke for søtransportsektoren.
- (37) Udvikling af aktiviteter, der omlægger trafikken fra vejtransport til andre transportformer, er i den fælles inter-

esse i den i traktatens artikel 87, stk. 3, litra c) anvendte betydning. Traktatens artikel 87, stk. 3, litra c) er derfor det rigtige retsgrundlag for undersøgelse af støtte til investering i infrastruktur til kyst-/indenrigssejladens og til vurdering af støttens forenelighed med Fællesmarkedet.

- (38) I artikel 87, stk. 3, litra c), hedder det, at støtte til fremme af udviklingen af visse erhvervsgrøner eller økonomiske regioner, kan betragtes som forenelig med Fællesmarkedet, når den ikke ændrer samhandelsvilkårene på en måde, der strider mod den fælles interesse.
- (39) Det er derfor nødvendigt at konstatere, om disse krav er opfyldt, for at traktatens artikel 87, stk. 3, litra c), kan finde anvendelse.

C. Vurdering af støtteforanstaltningens forenelighed med fællesmarkedet

1. Støttens nødvendighed

- (40) Fællesskabet har i nogen tid fulgt en politik, der går ud på at fremme indførelsen af et alsidigt kombineret transportsystem og at fremme omlægning af godstransport fra vejtransport til andre, mere miljøvenlige transportformer⁽⁹⁾. Kommissionens hvidbog om transportpolitik⁽¹⁰⁾ påpeger, at vandtransport er billig og mindre miljøskadelig end vejtransport. Intern søtransport i Fællesskabet er et nøgleelement i den kombinerede transport, som skal modvirke den voksende overtrafikering af landevejene. Den skal betragtes som et virkelig konkurrencedygtigt alternativ til landtransporten. Der må derfor sættes ind på at udnytte fordelene ved kystfart, f.eks. ved at oprette omladningsanlæg og tilskynde sejlruiterne mellem de europæiske havne til at danne netværk.
- (41) Det nye Marco Polo-forslag⁽¹¹⁾ går ud på, at den forventede forøgelse af den internationale vejgodstransport på 12 mia. ton-kilometer om året skal omlægges fra de overtrafikerede veje til kystfart, jernbane og indre vandveje.

⁽⁸⁾ Sag C-305/89, Italien mod Kommissionen, Sml. 1991 I, s. 1603 præmis 26 og de forenede sager C-278/92, 279/92 og 280/92, Spanien mod Kommissionen, Sml. 1994 I, s. 4103, præmis 41.

⁽⁹⁾ Se Kommissionens grønbog om fair og effektiv prissætning, KOM(1995) 691 af 20.12.1995 og Kommissionens hvidbog om fair betaling for brug af infrastruktur, KOM(1998) 466 af 22.7.1998 og Rådets resolution af 14. februar 2000 om fremme af intermodalitet og intermodal godstransport i Den Europæiske Union, (EFT C 56 af 29.2.2000, s. 1).

⁽¹⁰⁾ Den europæiske transportpolitik frem til 2010: De svære valg, (KOM(2001) 370).

⁽¹¹⁾ KOM(2002) 54 endelig.

- (42) Efter Kommissionens opfattelse bør infrastrukturinvesteringer prioriteres, så der i fremtiden kan opnås et bæredygtigt kombineret transportsystem.
- (43) At transportere gods ad vandvejen kan kræve dyrt specialudstyr, som ikke er nødvendigt, hvis godset skal transporteres ad landevejen. Bidrag til udgifterne til sådanne anlæg, kan sætte kyst-/indenrigssejladser i stand til at konkurrere på lige økonomiske vilkår med vejtransporten. Hvis den offentlige sektor ikke deltager i finansieringen af den kombinerede transports terminalinfrastrukturer, vil de økonomiske beslutningstagere ikke investere i dem, da deres bæredygtighed ikke er sikret uden statsfinansiering.
- (44) Formålet med det anmeldte projekt er at sikre den nuværende transportsejladser på havnen i Corpach. Hvis ikke havnen forbedres, vil den nuværende sejladser på Corpach gå tabt og transporten vende tilbage til landevejstransport, da enhver nedgang under den nuværende transportmængde vil gøre aktiviteten fuldstændig uøkonomisk. Ud over at den nuværende søtransport sikres, vil yderligere godsmængder blive omlagt fra vejtransport til søtransport.
- (45) Uanset støtteniveau er ingen anden havn i området i stand til at levere de samme tjenesteydelser og miljøfordele, som havnen i Corpach tilbyder med sin nære beliggenhed ved en række træproduktindustrier. Benyttelse af enhver anden havn vil skabe yderligere landevejstransport til Corpach og dermed modvirke tilskuddets formål ved at påvirke miljøet negativt i dette følsomme område i Fællesskabets udkant. Forslaget er derfor i Fællesskabets interesse.

2. Proportionalitet

- (46) Corpach-projektet er et eksempel på, at omlægning til andre transportformer kan opnås med et støtteniveau på 50 %. De betydelige miljøfordele (5,4 mio. GBP) kan kun opnås ved en betragtelig investering i den nye havneinfrastruktur.
- (47) Kommissionen har tidligere ⁽¹²⁾ anerkendt muligheden for at tillade en højere støtteintensitet, hvis markedet ikke kan give samfundet den offentlige transportinfrastruktur, som er nødvendig for at opnå bæredygtig mobilitet.
- (48) Det Forenede Kongeriges myndigheder har ved markedsanalyse konstateret, at omkostningsmæssig ligestilling mellem vej- og vandtransport ikke kan opnås med et mindre støttebeløb. Anlægsomkostningerne er blevet

påvist i en økonomisk undersøgelse, som blev foretaget i marts 2001 af økonomer fra den skotske regering og embedsmænd fra transportministeriet og af en uafhængig tredjepart, udpeget af den skotske regering (Scott Wilson Kirkpatrick & Co Ltd).

- (49) I overensstemmelse med betingelserne i FFG-ordningen gives tilskuddet for en forpligtelse til at transportere 90 000 tons om året ad søvejen i 10 år. Hvis dette mål ikke nås, eller hvis modtageren ikke opfylder betingelserne for tilskuddet, kan det kræves tilbagebetalt.
- (50) Kommissionen mener, at tilskuddet på 3,92 mio. GBP er nødvendigt for at gennemføre projektet og berettiget på grund af miljøfordelene (5,4 mio. GBP), som er i Fællesskabets interesse.

3. Ingen forvridding af konkurrencen

- (51) For at sikre, at der ikke sker nogen urimelig konkurrenceforvridding, er det nødvendigt at undersøge konkurrencen mellem det anmeldte projekt og vejtransporten, andre transportformer og de eksisterende transporttjenester.
- a) Konkurrencen mellem det anmeldte projekt og vejtransporten

- (52) Vejgodstransporten og kyst-/indenrigsfarten har traditionelt opfyldt forskellige brugerbehov. Vejgodstransporten er hurtigere og mere fleksibel end kyst-/indenrigsfarten. Den benyttes derfor til stykgods af høj værdi, som er tidsfølsom og heterogen og kun behøves i små mængder. Da kyst-/indenrigsfarten er langsommere, kan den ikke forlange de samme priser som vejtransporten, og anvendes som regel til regelmæssige mindre tidsfølsomme transporter af store mængder.
- (53) Tilskuddets formål er at skabe ligestilling mellem vej- og søtransporten. Virksomheder, der vælger at sende gods ad søvejen opnår ikke nogen forretningsmæssig fordel i forhold til konkurrenter, der benytter vejtransport.

b) Konkurrencen mellem det anmeldte projekt og andre transportformer

- (54) Negative virkninger på jernbanetrafikken kan udelukkes, da de fleste af trafikens udgangspunkter ikke er forbun-

⁽¹²⁾ N 464/99 – Nederlandene: støtte til anlæggelse og drift af »Pilot Transferium Sittard«.

det med jernbanenet. Det skotske jernbanenet benyttes til transport af tømmer til fjerntliggende interne markeder, mens tømmer, der overlades til vandvejstransport, på nuværende tidspunkt distribueres lokalt.

- (55) I 1993 blev den oprindelige FFG-ordning udvidet ⁽¹³⁾ til at omfatte kombinerede transportselskaber og internationale jernbaneselskaber.
- (56) Kommissionen konstaterer, at der efter offentliggørelsen af den formelle undersøgelsesprocedure ikke er indløbet bemærkninger fra jernbaneselskaberne. Desuden har det vigtigste private britiske jernbanetransportselskab, English, Welsh and Scottish Railways, erklæret i et brev af 17. oktober 2002, at det ikke havde indvendinger mod projektet.

c) Konkurrence mellem det anmeldte projekt og nuværende transportforbindelser

- (57) Trafikken over Corpach androg i 2001 61 500 tons. Med forbedring af havnen vil mængden vokse til 86 000 tons, hvoraf kun 32 600 tons udgøres af ny trafik. Den nye trafik skyldes fortrinsvis intern britisk trafik, som nu går over skotske havne. Den vigtigste nye trafik består af træmasse i baller, som for havnen i Greenock's vedkommende kun udgør 12 000 tons om året. Denne trafiks underordnede betydning understreges, når trafikken over Corpach sammenlignes med andre havne i Fællesskabet ⁽¹⁴⁾:

- a) Rotterdam (Nederlandene): 320 000 000 t
- b) Le Havre (Frankrig): 67 500 000 t
- c) Tees-Hartlepool (UK): 51 500 000 t
- d) Forth Port (Skotland): 41 100 000 t
- e) Liverpool/Mersey-side (UK): 30 600 000 t.

- (58) Der er ikke kommet bemærkninger fra interesserede tredjeparter. Kommissionen antager derfor, at de konkurrenter, der står for de nuværende transportforbindelser, ikke betragter det planlagte projekt som en trussel for markedet.

- (59) Projektets miljøfordele er betydelig større end den mulige konkurrencepåvirkning. Kommissionen mener, at indflydelsen på konkurrencen er begrænset, og at denne indflydelse er acceptabel.

5. KONKLUSION

- (60) Kommissionen konkluderer, at støtteforanstaltningen er forenelig med EF-traktaten i henhold til dens artikel 87, stk. 3, litra c) —

VEDTAGET FØLGENDE BESLUTNING:

Artikel 1

Det Forenede Kongeriges påtænkte ad hoc støtte til CLYDE-Boyd (Fort William) Ltd på grundlag af Freight Facilities Grant ordningen er forenelig med Fællesmarkedet i henhold til traktatens artikel 87, stk. 3, litra c), og derfor tilladt.

Artikel 2

Denne beslutning er rettet til Det Forenede Kongerige Storbritannien og Nordirland.

Udfærdiget i Bruxelles, den 5. februar 2003.

På Kommissionens vegne

Loyola DE PALACIO

Næstformand

⁽¹³⁾ Statsstøtte N 162/93.

⁽¹⁴⁾ Kilde: Institut für Seeverkehrswirtschaft und Logistik, Bremen, »Shipping Statistics Yearbook 2001«.